

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛИСЕНКО ЛАРИСА ПЕТРІВНА

Прим. № _____

УДК 62/64(072.3):37.091.212.7+(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕТОДИКА МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–
9 КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

(«Середня освіта (Трудове навчання та технології)»)

01 «Освіта/Педагогіка»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Л. П. Лисенко

Науковий керівник

Гриценко Лариса Олександрівна
кандидат педагогічних наук, доцент

Полтава – 2022

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	4
АВСТРАСТ	15
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	26
ВСТУП	27
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ	35
1.1. Навчальні досягнення учнів 5-9 класів з трудового навчання як об'єкт моніторингу у педагогічній теорії	35
1.2. Специфіка трудової підготовки учнів основної школи і проблеми її удосконалення моніторинговими заходами.....	49
1.3. Аналіз практичного стану методики організації моніторингу навчальних досягнень учнів та визначення проблеми дослідження.....	64
Висновки до 1 розділу	81
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	85
2.1. Модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання	85
2.2. Визначення критеріїв, показників і рівнів оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та ефективності здійснення моніторингових заходів	100
2.3. Організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання...	115
Висновки до 2 розділу	132

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА	
ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ МОНІТОРИНГУ	
НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ З	
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	137
3.1. Організація й результати дослідно-експериментальної роботи	137
3.2. Статистична обробка та аналіз результатів дослідження	156
Висновки до 3 розділу	171
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	176
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	182
ДОДАТКИ.....	207

АНОТАЦІЯ

Лисенко Л. П. Методика моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (За предметними спеціальностями). – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2022.

Реформування Нової української школи потребує оновлення методик навчання шкільним предметам на засадах компетентнісного підходу та вимірювання успішності навчання учнів та результативності цього підходу. У забезпеченні конкурентоспроможності системи ЗСО України та обґрунтуванні реальних засад її оновлення в рамках інноваційних світових освітніх тенденцій провідну роль відіграє сформованість в учнів навчальних досягнень у вигляді предметних і ключових компетентностей, особистісних якостей, ціннісних ставлень учнів. Необхідність об'єктивного вимірювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання потребує розробки методики збору, представлення та аналізу інформації, якою висвітлюються результативність предметного трудового навчання учнів 5-9 класів.

Моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання потребує вдосконалення нормативно-методичного забезпеченням його дієвого застосування, єдності у поглядах педагогів на шляхи об'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів, наукового-обґрунтування педагогічних умов та моделей здійснення моніторингових заходів у ЗЗО, пошуку ефективних способів перевірки сформованості в учнів компонентів предметних і ключових компетентностей.

У вступі описано доцільність та актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету і завдання дослідження, визначено його об'єкт і предмет, схарактеризовано теоретико-методологічну основу дослідження, його методи, визначено наукову новизну одержаних результатів, їхнє практичне значення,

вказані ЗЗСО, в яких було впроваджено результати дослідження, висвітлено особистий внесок здобувача в публікаціях, підготовлених у співавторстві, представлено шляхи апробації результатів дисертаційної роботи, наведено кількість і види публікацій автора та структура й обсяг дисертації.

У першому розділі – «Методика моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання як проблема педагогічної теорії і практики» – схарактеризовано навчальні досягнення учнів 5-9 класів з трудового навчання як об'єкт моніторингу у педагогічній теорії, з'ясовано специфіку трудової підготовки учнів основної школи і проблеми її удосконалення моніторинговими заходами. Проаналізовано практичний стан методики організації моніторингу навчальних досягнень учнів та визначено проблеми дослідження.

Аналіз стану проблеми впровадження моніторингу на рівні ЗСО дав змогу виділити в системі забезпечення якості процесу та результатів навчання в школі важливої її складової – моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання. Під навчальними досягненнями учнів розуміється інтегральна характеристика процесу та результатів навчання, яка обумовлена такими чинниками соціальної продуктивності освіти як зміст предметного навчання в школі, рівень компетентності педагогічних працівників, інноваційні технології навчання та відповідна їм матеріально-технічна база.

На підставі аналізу законодавчих та нормативно-правових освітніх документів та узагальнення науково-практичного досвіду моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання визначено як систему спеціально організованого та цілеспрямованого збору, зберігання та обробки інформації щодо діагностування та прогнозування динаміки змін ключових та предметних компетентностей учнів відповідно до вимог усіх зацікавлених сторін для наукового обґрунтування необхідності прийняття управлінських рішень щодо створення оптимальних умов трудового навчання та підвищення його ефективності.

Проаналізовано етапи моніторингу навчальних досягнень учнів для обґрунтування педагогічних впливів щодо вдосконалення трудової підготовки учнів. Визначені критерії та алгоритм оцінювання сформованості предметних і ключових компетентностей учнів із трудового навчання. Описано моніторингові заходи з виявлення рівнів навчальних досягнень учнів із трудового навчання, спрямовані на спеціально організований процес компетентісно-орієнтованого трудового навчання, зорієнтовані на ринок освітніх послуг та забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Аналіз стану дослідженості питань організації моніторингу якості освіти виявив чотири напрями досліджень: моніторинг як засіб оцінювання результативності освітньої діяльності ЗЗСО; моніторинг ринку освітніх послуг для випускників ЗЗСО; моніторинг якості надання освітніх послуг здобувачам; впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у здійснення моніторингових заходів у ЗЗСО. Встановлено, що проблема підвищення якості предметного трудового навчання учнів 5-9 класів засобами науково-обґрунтованої методики моніторингу їхніх навчальних досягнень дотепер залишається поза увагою дисертаційних робіт вітчизняних науковців і зарубіжних дослідників та потребує якісно іншого підходу в дослідженні цієї проблеми.

Вивчення стану практичної організації внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання засвідчило його поетапну розробленість для здійснення вхідних, семестрових і річних діагностичних заходів, спрямованих на виявлення динамічних змін у показниках якості опанування учнями змістом трудового навчання та розробку корекційних педагогічних впливів в освітній діяльності учнів. При цьому виявлено відсутність системно підходу до розв'язання проблем збору, аналітичної обробки та об'єктивного представлення і використання діагностичної

інформації на всіх етапах внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми дослідження, вивчення практичного досвіду моніторингу навчальних досягнень учнів й результати аналізу процесу трудового навчання учнів у сучасних ЗЗСО зумовлюють необхідність наукового обґрунтування, розроблення моделі й виокремлення організаційно-педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень учнів для подальшого вдосконалення трудової підготовки учнів.

У другому розділі – «Методика моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання» – викладено результати обґрунтування моделі і педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання, визначено критерії, показники і рівні оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та ефективності здійснення моніторингових заходів. Схарактеризовано організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Спираючись на наукові позиції вчених щодо моделювання освітніх процесів, розроблено педагогічну модель моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, базовану на єдності мети, завдань, функцій і принципів, складників (методологічно-цільовий, організаційний, змістово-процесуальний та контрольньо-результативний блоки) і послідовності етапів (зовнішньої (підготовчий, оцінювальний та результативний) та внутрішньої (проектування, самооцінювання, звітування, планування) моніторингової діяльності) її реалізації в освітньому процесі ЗЗСО.

Доведено, що успішність реалізації методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання визначається трьома групами педагогічних умов реалізації та оптимізації методики цілісної системної організації моніторингу: концептуально-методологічні; організаційно-педагогічні; технолого-педагогічні умови.

Обґрунтовано критерії, показники та рівні оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та визначення ефективності здійснення моніторингових заходів.

Забезпечення справедливого, неупередженого, об'єктивного та добросовісного оцінювання навчальних досягнень учнів оцінювалося за критеріями отримання учнями від педагогів інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання, вияву в системі оцінювання результатів трудового навчання учнів шляхів реалізації компетентнісного підходу до його здійснення та справедливості, неупередженості, об'єктивності і добросовісності оцінювання навчальних досягнень.

Систематичність відслідковування результатів трудового навчання кожного школяра та здійснення (за потреби) їхньої підтримки у цьому процесі оцінюється згідно критеріїв аналізу навчальних досягнень учнів у ЗЗСО за показниками (індикаторами) систематичності проведення відстежувальних моніторингових заходів, впровадження у ЗЗСО системи формульованого оцінювання.

Спрямованість системи оцінювання результатів трудового навчання на формування у школярів відповідального ставлення до власної навчальної діяльності та готовність до самооцінювання оцінювалася за критеріями сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання, забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання школярів засобами портфоліо та рейтингового оцінювання навчальних досягнень.

Обґрунтовано організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання як комплексу організаційних, інформаційних та діагностичних заходів педагогічного спостереження за ходом та результатами трудового навчання, спрямованих на створення та поповнення інформаційної бази моніторинговими даними, аналіз

яких забезпечує прийняття управлінських рішень із покращення рівня трудової підготовки учнів у ЗЗСО.

Визначено складові системи організаційно-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, яка складається з планування, здійснення, обробки результатів моніторингу та системи зовнішнього забезпечення якості навчальних досягнень.

Обґрунтовані типові показники оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання: формальні (не пов'язані безпосередньо зі змістом трудового навчання: середній бал, вхідні, проміжні та підсумкові (семестрові, річні) оцінки), змістові (стосуються тематичного оцінювання трудового навчання), успішність навчання, якість засвоєння навчального матеріалу та результативність виконання учнями контрольних заходів.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання» – представлено опис організації й результати дослідно-експериментальної роботи та здійснено статистичну обробку та аналіз результатів дослідження. Педагогічний експеримент проведено на базі Кибинської гімназії Миргородської міської ради Полтавської області та Опорного закладу «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області». Процесуально-технологічний етап експерименту з перевірки ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання передбачав щосеместровий і щорічний збір, обробку та узагальнення моніторингової інформації з відстеженням динаміки змін за окремими критеріями та показниками (індикаторами) ефективності впроваджуваної моделі.

Контрольно-узагальнюючий етап експериментального дослідження передбачав здійснення аналізу, систематизації та узагальнення отриманих результатів.

За наслідками вихідного (щорічного) моніторингу, критеріями оцінювання і роками проведення педагогічного експерименту здійснено аналіз

ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання: якщо на початку експерименту у 2017-2018 навчальному році сумарна часткова оцінка критеріїв ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання W склала 0,31, що відповідає низькому рівню її ефективності та обумовило необхідність розв'язання вчителями трудового навчання цілого ряду організаційно-методичних проблем, які потребували певного часу для їхнього вирішення, то вже після п'ятого, завершального року впровадження експериментальної методики у 2021-2022 навчальному році її ефективність досягла найвищого оптимального або високого значення (часткова оцінка 0,86) з приростом 55%

Про достатню результативність розробленої моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання свідчить щорічна позитивна динаміка приросту, в межах від 18 до 58%, ефективності здійснення моніторингових заходів.

Статистичний аналіз значущості досягнутої ефективності здійснених моніторингових заходів підтвердив вірогідність отриманих результатів дослідження. Розрахунок χ^2_{emp} -критерію ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання за результатами проведеного педагогічного експерименту довів суттєву значущість розбіжностей у рівнях її вияву на початку та наприкінці експерименту, зумовлену впровадженою моделлю методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Вивчення подальшої освітньої траєкторії випускників 9 класів на ринку освітніх послуг, за показниками вступу випускників до закладів середньої, передвищої та професійно-технічної освіти, показало опосередкований вплив моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів, упродовж 5 років її впровадження, на тенденцію зростання з 21,6% до 41,3% числа випускників 9 класів, які продовжили освіту в закладах передвищої та професійно-технічної освіти. Це обумовлено зорієнтованістю моніторингових заходів на

ринок освітніх послуг для адаптації навчальних досягнень учнів до вимог закладів, у яких випускники основної школи можуть здобувати подальшу освіту.

Отже, проведене експериментальне дослідження засвідчило доцільність та ефективність упровадження розробленої моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання в освітній процес ЗЗСО.

Ключові слова: моніторинг, методика, трудове навчання, учні, навчальні досягнення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧКИ ЗА ТЕМАТИКОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових (у т.ч. наукометричних баз Web of Science) виданнях України:

1. Лисенко Л. П. Актуальні проблеми організації моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання в закладах загальної середньої освіти. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2022. № 3–4 (201–202). С. 190–195 DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260031>.

2. Лисенко Л. П. Моніторингові заходи вдосконалення трудової підготовки учнів основної школи. *Імідж сучасного педагога*. №2 (203). 2022. С. 59–64 DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2\(203\)-59-64](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2(203)-59-64).

3. Лисенко Л. П. Теоретико-методологічні аспекти моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Вісник національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Наукове видання. Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2022. Вип.49. С. 201–208 DOI: [10.31376/2410-0897-2022-2-49-201-208](https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-2-49-201-208).

4. Лисенко Л. П. Навчальні досягнення учнів 5-9 класів з трудового навчання як об'єкт моніторингу в педагогічній теорії. *Педагогічні науки: науковий журнал*. Вип. 79. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 28–31 DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264517>

Наукові праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

1. **Лисенко Л.**, Гриценко Л. Моніторинг якості освіти: компетентнісно-діагностична наукова позиція. *Вища школа: науково-практичне видання*. № 12. 2019. С. 26–36.

2. **Lisenko L.**, Hritsenko L. Monitoring of general secondary education quality: Diagnostic and competency scientific position. *Ukrainian professional*

education = Українська професійна освіта: науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. №7. С. 130–139.

3. Лисенко Л. П. Зошит спостережень учителя за навчальним поступом учнів з трудового навчання. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. 10 с.

4. Лисенко Л. П. Організація та проведення моніторингових заходів з оцінювання якості навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання: методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 27 с.

5. Лисенко Л. П. Майстер–клас «Декупаж–чари своїми руками». *Сорочинський ярмарок – історична пам'ятка ярмаркування в Україні: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 20-ій річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку (22 серпня 2018 р.)*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 222–226.

6. Лисенко Л. П. Формування професійних інтересів учнів на уроках трудового навчання. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (24-25 вересня 2020 року) / За заг. ред. проф. В.П. Титаренко, А.Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С. 125–127.*

7. Лисенко Л. П. Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну». *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 8. С. 128–134.*

8. Лисенко Л. П. Психолого педагогічний аспект безпеки життєдіяльності учнів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та*

практика: збірник наук. праць Всеук. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 23–24 квітня 2020 р.) / Упоряд., і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава : ПНПУ, 2020. С. 160–161.

9. Debre, O., Vakulenko, N., Savchenko, A., Lysenko, L., Kondor, M., & Kis, A. (2022). Method of developing professional competencies future teacher for labor training. *International Journal of Health Sciences*, 6 (1). P. 388–397. DOI:10.53730/ijhs.v6n1.4559

ABSTRACT

Larisa Lysenko. Methodology for monitoring educational achievements of 5th-9th grade students in labor training. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 014 Secondary education (By subject specialties). – Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University. – Poltava, 2022.

Reforming the New Ukrainian School requires updating the methodology of teaching school subjects on the basis of a competency-based approach and measuring the success of students' learning and the effectiveness of this approach. In ensuring the competitiveness of the system of higher education of Ukraine and substantiating the real foundations of its renewal within the framework of innovative global educational trends, the role of educational achievements of students in the form of subject and key competencies, personal qualities, and value attitudes of students is being successfully formed. The need to objectively measure the educational achievements of students in labor training requires the development of a methodology for collecting, presenting and analyzing information that highlights the effectiveness of subject labor training of students in grades 5-9.

Monitoring of the educational achievements of students from work training requires improvement of the normative and methodological provision of its effective application, unity in the views of teachers on the ways of objective assessment of the educational achievements of students, scientific substantiation of pedagogical conditions and models for the implementation of monitoring activities in PPE, the search for effective ways of checking the formation of students of the components of subject and key competences.

The introduction describes the expediency and relevance of the research topic, reveals the connection of the work with scientific programs, plans, topics, formulates the goal and task of the research, defines its object and subject, characterizes the theoretical and methodological basis of the research, its methods, defines the scientific novelty of the obtained results results, their practical significance, institution of general secondary education, in which the research results were

implemented, the personal contribution of the recipient in the publications prepared in co-authorship is highlighted, the ways of approbation of the results of the dissertation work are presented, the number and types of the author's publications and the structure and scope of the dissertation are given.

In the first chapter – “Methodology of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 from work-based learning as a problem of pedagogical theory and practice” – the educational achievements of students of grades 5-9 from work-based learning as an object of monitoring in pedagogical theory are characterized, the specifics of labor are clarified training of primary school students and problems of its improvement through monitoring measures. The practical state of the method of organizing the monitoring of students' educational achievements has been analyzed and the problems of the research have been identified.

The analysis of the state of the problem of the implementation of monitoring at the level of the general secondary education made it possible to identify an important component of the system for ensuring the quality of the process and results of education in the school – monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor education. The educational achievements of students are understood as an integral characteristic of the process and results of learning, which is determined by such factors of the social productivity of education as the content of subject learning at school, the level of competence of pedagogical workers, innovative learning technologies and the corresponding material and technical base.

On the basis of the analysis of legislative and regulatory educational documents and the generalization of scientific and practical experience, the monitoring of the educational achievements of students from work training is defined as a system of specially organized and targeted collection, storage and processing of information regarding the diagnosis and forecasting of the dynamics of changes in key and subject competencies of students in accordance with the requirements of all interested parties for scientific substantiation of the need to make

managerial decisions regarding the creation of optimal conditions for labor training and increasing its effectiveness.

The stages of monitoring the educational achievements of students have been analyzed in order to justify pedagogical influences on improving the work training of students. The criteria and algorithm for evaluating the formation of subject and key competencies of students from work training have been determined. The monitoring measures for identifying the levels of educational achievements of students from work training are described, aimed at a specially organized process of competence-oriented work training, oriented to the market of educational services and ensuring the mutual compliance of the results of work training with the current requirements established by the state standards of basic and comprehensive secondary education.

The analysis of the state of research on the organization of monitoring the quality of education revealed four areas of research: monitoring as a means of evaluating the effectiveness of educational activities of institutions of general secondary education; market monitoring of educational services for graduates of general secondary education institutions; monitoring the quality of providing educational services to applicants; implementation of modern innovative pedagogical technologies in the implementation of monitoring measures in general secondary education institutions. It has been established that the problem of improving the quality of subject-based labor training of students of grades 5-9 by means of scientifically based methods of monitoring their educational achievements has so far remained out of the attention of dissertation works of domestic scientists and foreign researchers and requires a qualitatively different approach to the study of this problem.

The study of the state of the practical organization of the internal monitoring of the educational achievements of work-study students proved its step-by-step development for the implementation of entrance, semester and annual diagnostic measures aimed at identifying dynamic changes in the indicators of the quality of students' mastery of the content of work study and the development of corrective

pedagogical influences in the educational activities of students. At the same time, the absence of a systematic approach to solving the problems of collection, analytical processing and objective presentation and use of diagnostic information at all stages of internal monitoring of the educational achievements of work-study students was revealed.

Thus, the theoretical analysis of the research problem, the study of the practical experience of monitoring the educational achievements of students, and the results of the analysis of the process of work-based learning of students in modern educational institutions determine the need for scientific substantiation, the development of a model, and the identification of organizational and pedagogical conditions for monitoring the educational achievements of students for the further improvement of the work training of students.

In the second chapter – “Methodology for monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor education” – the results of the justification of the model and pedagogical conditions for monitoring the educational achievements of students in labor education are outlined, the criteria, indicators and levels of assessment of the educational achievements of students in grades 5-9 in labor education are defined training and effectiveness of monitoring activities. The organizational and methodological support for monitoring the educational achievements of 5th-9th grade students in labor training is characterized.

Relying on the scientific positions of scientists regarding the modeling of educational processes, a pedagogical model of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor training was developed, based on the unity of the purpose, tasks, functions and principles, components (methodological-targeted, organizational, content-procedural and control- effective blocks) and the sequence of stages (external (preparatory, evaluation and effective) and internal (design, self-evaluation, reporting, planning) monitoring activities) of its implementation in the educational process of a general secondary education institution.

It has been proven that the success of the implementation of the methodology of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor education is determined by three groups of pedagogical conditions for the implementation and optimization of the methodology of a holistic system organization of monitoring: conceptual and methodological; organizational and pedagogical; technological and pedagogical conditions.

The criteria, indicators and levels of assessment of the educational achievements of students of grades 5-9 in labor training and the determination of the effectiveness of the implementation of monitoring measures are substantiated.

Ensuring a fair, unbiased, objective and honest evaluation of students' educational achievements was evaluated according to the criteria of students receiving information from teachers about the criteria, rules and procedures for evaluating the results of work training, the discovery in the system of evaluating the results of work training of students, ways of implementing a competency-based approach to its implementation, and fairness, impartiality, objectivity and integrity of evaluation of educational achievements

The systematic monitoring of the results of work training of each student and the implementation (if necessary) of their support in this process is evaluated according to the criteria for the analysis of the educational achievements of students in the general secondary education institution according to the indicators (indicators) of the systematicity of the monitoring activities, the implementation of the formative assessment system in the general secondary education institutions .

The orientation of the system for evaluating the results of work training on the formation of schoolchildren's responsible attitude to their own educational activities and readiness for self-evaluation was assessed according to the criteria of the promotion of general secondary education institutions to the formation of students' responsible attitude to learning results, ensuring self-evaluation and mutual evaluation of the results of work training of schoolchildren by means of portfolio and rating evaluation educational achievements.

The organizational and methodological provision of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor training as a complex of organizational, informational and diagnostic measures of pedagogical monitoring of the progress and results of labor training aimed at creating and replenishing the information base with monitoring data, the analysis of which ensures the adoption of management decisions with improving the level of work training of students in general secondary education institutions.

The components of the system of organizational and methodical monitoring of educational achievements of students of grades 5-9 in labor education have been determined, which consists of planning, implementation, processing of monitoring results and a system of external quality assurance of educational achievements.

Reasonable typical indicators for evaluating the educational achievements of students from work training: formal (not directly related to the content of work training: average score, initial, intermediate and final (semester, annual) grades), content (related to the thematic evaluation of work training), successful training, the quality of learning material and the effectiveness of students' performance of control measures.

In the third chapter – “Research and experimental verification of the effectiveness of the method of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor training” – a description of the organization and the results of the research-experimental work is presented, and statistical processing and analysis of the research results is carried out.

The pedagogical experiment was conducted on the basis of the Kybyn Gymnasium of the Myrhorod City Council of the Poltava Region and the Support Institution “Khorol Gymnasium of the Khorol City Council of the Lubensky District of the Poltava Region”. The process-technological stage of the experiment to check the effectiveness of the model of the methodology of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor education involved the collection, processing and summarization of monitoring information every semester and year,

with the tracking of the dynamics of changes according to individual criteria and indicators (indicators) of the effectiveness of the implemented model.

The control and generalization stage of the experimental study involved analysis, systematization and generalization of the obtained results.

Based on the results of initial (annual) monitoring, evaluation criteria and years of pedagogical experiment, an analysis of the effectiveness of the model of the methodology for monitoring educational achievements of students of grades 5-9 in labor training was carried out: if at the beginning of the experiment in the 2017-2018 academic year, the total partial evaluation of the criteria for the effectiveness of the model of the method of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in work training W was 0.31, which corresponds to a low level of its effectiveness and caused the need for teachers to solve the whole work training a number of organizational and methodological problems that required some time for their solution, then already after the fifth, final year of the implementation of the experimental method in the 2021-2022 academic year, its effectiveness reached the highest optimal or high value (partial score 0.86) with an increase of 55 %.

Sufficient effectiveness of the developed model of the methodology for monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 in labor training is evidenced by the annual positive dynamics of growth, ranging from 18 to 58%, in the effectiveness of monitoring activities.

A statistical analysis of the significance of the achieved effectiveness of the implemented monitoring measures confirmed the reliability of the obtained research results. The calculation of the $\chi^2_{emp.}$ -criterion of the effectiveness of monitoring the educational achievements of work-study students based on the results of the conducted pedagogical experiment proved the significant significance of the differences in the levels of its manifestation at the beginning and at the end of the experiment, caused by the implemented model of the methodology of monitoring the educational achievements of students of 5-9 grades in work study.

The study of the further educational trajectory of 9th grade graduates in the market of educational services, according to the indicators of admission of graduates

to institutions of secondary, pre-higher and vocational education, showed the indirect effect of the model of the method of monitoring the educational achievements of students, during 5 years of its implementation, on the growth trend from 21.6 % to 41.3% of the number of 9th grade graduates who continued their education in institutions of higher and vocational education. This is due to the orientation of monitoring measures to the market of educational services to adapt the educational achievements of students to the requirements of institutions where primary school graduates can obtain further education.

Therefore, the conducted experimental study proved the expediency and effectiveness of implementing the developed model of the methodology of monitoring the educational achievements of students of grades 5-9 from work training into the educational process of general secondary education institutions.

Key words: monitoring, methodology, labor training, students, educational achievements.

LIST OF PUBLISHED WORKS OF THE FINANCIAL STUDENT BY THE
THEME OF THE DISSERTATION

*Scientific articles in specialized (including scientometric databases Web of
Science) editions of Ukraine*

1. Lysenko L. P. Actual problems of monitoring the educational achievements of students from work training in institutions of general secondary education. *Youth and the market*. Monthly scientific and pedagogical journal. Drohobych, 2022. № 3–4 (201–202). P. 190–195 DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260031>.

2. Lysenko L. P. Monitoring measures to improve the labor training of primary school students. The image of a modern teacher. #2 (203). 2022. P. 59–64 DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2\(203\)-59-64](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2(203)-59-64).

3. Lysenko L. P. Theoretical and methodological aspects of monitoring the quality of professional training of future teachers of labor education and technology. Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University. Scientific edition. Collection of scientific works "Pedagogical Sciences". Glukhiv: Glukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko, 2022. Issue 49. pp. 201–208 DOI: [10.31376/2410-0897-2022-2-49-201-208](https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-2-49-201-208).

4. Lysenko L. P. Educational achievements of students of grades 5-9 in labor training as an object of monitoring in pedagogical theory. *Pedagogical sciences: scientific journal*. Vol. 79. Poltava: PNPU V. G. Korolenko, 2022. P. 28–31. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264517>.

Scientific works that additionally reflect the scientific results of the dissertation

1. **Lysenko L.**, Hrytsenko L. Monitoring the quality of education: competence-diagnostic scientific position. *Higher school: scientific and practical edition*. 2019. №. 12. P. 26–36.

2. **Lisenko L.**, Hrytsenko L. Monitoring of general secondary education quality: Diagnostic and competency scientific position. *Ukrainian professional education: scientific journal / Poltav. V. G. Korolenko national ped. University*. Poltava, 2020. Issue № 7. P. 130–139.

3. L.P. Lysenko. Notebook of teacher's observations on the initial progress of students in labor training. Poltava: PNPU V. G. Korolenko, 2020. 10 p.
4. Lysenko L. P. Organization and implementation of monitoring activities for assessing the quality of educational achievements of students of grades 5-9 in labor education: methodical recommendations. Poltava: PNPU V. G. Korolenko, 2022. 27 p.
5. Lysenko L.P. Master class "Decoupage charms with your own hands". *Sorochyn fair – a historical landmark of fairs in Ukraine*: collection of abstracts of the International Scientific and Practical Conference dedicated to the 20th anniversary of the Sorochyn Fair Revival Project (August 22, 2018). Poltava: V. G. Korolenko PNPU, 2018. P. 222–226.
6. Lysenko L. P. Formation of professional interests of students in labor training lessons. *Theoretical and methodological aspects of technological education of schoolchildren and student youth by means of aesthetic culture and design*: a collection of materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference of the Department of Theory and Methodology of Technological Education of Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko (September 24-25, 2020) / By general ed. Prof. V.P. Tytarenko, A.Yu. Tins; Poltava national ped. University named after V.G. Korolenko, cafe theories and methods of technological education. Poltava: PNPU V.G. Korolenko, 2020. P. 125–127.
7. Lysenko L. P. All-Ukrainian scientific and practical conference "Theoretical and methodological aspects of technological education of pupils and students by means of aesthetic culture and design". *Ukrainian professional education*: scientific journal / Poltav. V. G. Korolenko national ped. University. Poltava, 2020. Issue 8. P. 128–134.
8. Lysenko L. P. Psychological and pedagogical aspect of the safety of students' life activities. *Safety of human life and activity: theory and practice: collection of sciences. works of the University of science and practice conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Labor Protection*. (Poltava, April 23–24, 2020) / Edited by: V. P. Tytarenko, A. M. Khlopov. Poltava: PNPU, 2020.

P. 160–161.

9. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., **Lysenko L.**, Kondor M., Kis A. Training of future labor teachers and technologies to formulate key competencies among their students. *Laplage em revista*. 2021. T.7 (3A). P. 385–393. DOI: 10.24115/S2446-6220202173A1420. P. 385-393.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БСО – базова середня освіта

ЗЗСО – заклади загальної середньої освіти

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання

ЗСО – загальна середня освіта

НУШ – нова українська школа

Н. р. – навчальний рік

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан гуманізації вітчизняної ЗСО, впровадження концептуальних засад реформування Нової української школи потребують оновлення методик навчання шкільним предметам на засадах компетентнісного підходу та вимірювання успішності навчання учнів та результативності цього підходу. У забезпеченні конкурентоспроможності системи ЗСО України та обґрунтуванні реальних засад її оновлення в рамках інноваційних світових освітніх тенденцій провідну роль відіграє сформованість в учнів навчальних досягнень у вигляді предметних і ключових компетентностей, особистісних якостей, ціннісних ставлень учнів.

Підготовка учнів української школи до успішної життєвої самореалізації, здатних до навчання впродовж життя, критичного мислення, постановки цілей та їхнього досягнення, готових до роботи в команді, спілкування в багатокультурному середовищі – ці суттєві зміни в галузі ЗСО потребують суттєвого підвищення її якості за вимогами концепції Нової української школи.

Нові вимоги до рівня ЗСО учнівської молоді та потреби сучасної вітчизняної освіти спрямовані на провідні методологічні підходи, концептуальні засади та принципи її розвитку, визначені в Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, Державному стандарті базової середньої освіти, Професійному стандарті за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» та ін.

Започаткування у 2022 році оновленого Державного стандарту базової середньої освіти проголошує, що за вимогами компетентнісно та особистісно орієнтованої ЗСО учні 5-9 класів повинні оволодіти компетентностями, необхідними для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого

вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Розв'язання поставлених завдань потребує розробки методики збору, представлення та аналізу інформації, якою висвітлюються результативність предметного навчання учнів 5-9 класів, у тому числі і трудового навчання в школі. Усі учасники освітнього процесу зацікавлені в якісній трудовій підготовці учнівської молоді мають отримувати фіксовану інформацію про її кількісно-якісні показники.

Науково-педагогічне обґрунтування шляхів трудової підготовки учнів на етапі базової середньої освіти висвітлено в наукових розвідках І. П. Андрощука, І. В. Андрощук, О. Коберника, В. Мадзігона, Л. Оршанського, М. Пелагейченка, В. Сидоренка, В. Стешенка, А. Терещука, Г. Терещука, В. Титаренко, А. Цини.

Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку моніторингу в галузі освіти представлені в дослідженнях В. Аванесова, О. Авраменко, Ш. Амонашвілі, С. Близнюк, І. Булах, Т. Волобуєвої, В. Горба, В. Євдокимова, Г. Єльнікової, І. Зязюн, А. Касьянова, Г. Красильникової, І. Лапшиної, М. Лещенко, О. Локшиної, Т. Лукіної, О. Ляшенко, О. Майорова, Т. Олендр, В. Паламарчук, С. Подмазіна, В. Полонського, В. Приходько, Л. Романишиної, С. Рябова, О. Савченко, В. Стрельнікова, Я. Таравської, І. Філончук, Т. Хоруженко, С. Хохлової, О. Чорної та інших.

Дидактичні особливості моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання у ЗЗСО вивчали В. Бербец, І. Голяд, О. Кудря, Г. Левченко, В. Мадзігон, Г. Мінін, Е. Мейрбеков, В. Сидоренко, Ю. Срібна, Г. Терещук, Д. Тхоржевський, Л. Чистякова та інші.

Водночас проблема застосування моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів пов'язане з необхідністю подолання низки суперечностей між:

- значними потенційними можливостями моніторингових заходів у трудовому навчанні учнів та недостатнім нормативно-методичним забезпеченням їхнього дієвого застосування;

- необхідністю об'єктивного вимірювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання та відсутністю єдності у поглядах педагогів на їхнє оцінювання;

- потребою у здійсненні моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання та відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних умов і моделі його здійснення в ЗЗСО;

- спробами об'єктивізувати моніторинг навчальних досягнень, які стосуються здебільшого їхніх дидактичних складових та відсутністю ефективних способів перевірки сформованості в учнів компонентів предметних і ключових компетентностей.

Потреба у вирішенні цих протиріччів вимагає розв'язання проблеми дослідження щодо підвищення якості трудового навчання учнів 5-9 класів засобами науково-обґрунтованої методики моніторингу їхніх навчальних досягнень.

Виявлені суперечності, які визначають недостатню розробленість та актуальність сформульованої проблеми обумовили вибір теми дослідження: «Методика моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт кафедри теорії та методики технологічної освіти «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну» (державний реєстраційний № 011U003063) Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 2 від 01.10.2018 р.).

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, реалізація на практиці та дослідно-експериментальна перевірка моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. Вивчити стан навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання як об'єкту моніторингових заходів у педагогічній теорії та практиці та сформулювати проблему дослідження.

2. Спроекувати модель і педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

3. Визначити критерії та показники діагностування рівнів навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

4. Здійснити дослідно-експериментальну перевірку ефективності моделі моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання та розробити методичні рекомендації щодо їхнього використання в практиці освітньої діяльності ЗЗСО.

Об'єкт дослідження: моніторинг трудового навчання учнів 5-9 класів у ЗЗСО.

Предмет дослідження: модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання.

Гіпотеза дослідження заснована на припущенні, що рівень ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів зростатиме за умов здійснення моніторингових заходів, що спиратимуться на теоретико-педагогічні засади (цілі, принципи, педагогічні умови), будуть запроваджені за обґрунтованими критеріями діагностики навчальних досягнень учнів 5–9 класів і процесу трудового навчання та зреалізовані шляхом упровадження методики моніторингу.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: положення психолого-педагогічних теорій; принципи системності, технологічності, зв'язку теорії та практики та інші; системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований та діагностичний методологічні підходи;

фундаментальні положення теорії і методики трудового навчання в школі; теоретико-практичні аспекти моніторингу навчальних досягнень учнів; методологічних засад створення методик моніторингу трудового навчання і ЗЗСО.

Для досягнення мети і завдань дослідження було використано комплекс **методів дослідження:**

- *теоретичні:* порівняльний аналіз інформаційних джерел із теорії і практики моніторингу навчальних досягнень учнівської молоді; конкретизація, систематизація та класифікація теоретико-експериментальних даних, синтез, узагальнення для уточнення поняттєво-категоріального апарату та стану розробленості проблеми дослідження; моделювання моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання;

- *емпіричні:* експертне оцінювання, опитування, анкетування, тестування учасників освітнього процесу для діагностики якості трудового навчання учнів 5-9 класів; дослідно-експериментальна перевірка обґрунтованої методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання для здійснення регулярних спостережень за динамікою їхніх змін;

- *статистичні:* методи математичної статистики (середні величини, χ^2 -критерій Пірсона) для перевірки достовірності отриманих експериментальних даних, відслідковування тенденцій та змін у навчальних досягненнях учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* теоретично обґрунтовано й розроблено модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання у єдності цільового, змістового, процесуального та аналітико-оцінного блоків, якою комплексно охоплено процес та результати трудового навчання; *визначено й обґрунтовано* педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання (використання методи діагностики рівня навчальних досягнень; аналіз процесу та результатів трудового навчання з позицій вимог

державних освітніх стандартів; застосування технологій збору, зберігання, обробки та розповсюдження інформації щодо навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання; впровадження нормативно-методичного забезпечення процесу моніторингу);

- *теоретично обґрунтовано й розроблено* методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, що поєднує в собі комплекс організаційно-методичних рекомендацій із моніторингу успішності, якості трудового навчання учнів, моніторингу результативності організації трудового навчання та зовнішнього незалежного моніторингу якості трудового навчання учнів;

- *набули подальшого розвитку* показники, критерії та рівні сформованості навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, за ознаками діагностування результатів трудового навчання у поєднанні з вимірюванням якості його організації, даючи змогу превентивного попередження негативних тенденцій на стадії їхнього виявлення, орієнтації на вимоги державних освітніх стандартів та різнобічність моніторингових заходів із оцінювання результатів та процесу трудового навчання;

- *уточнено* сутність понятійного конструкту «моніторинг навчальних досягнень», процедури збору, зберігання, обробки та розповсюдження інформації щодо навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання та експрес-аналізу якості проведення урочної та позаурочної роботи з трудового навчання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні в трудове навчання методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів у вигляді методичних рекомендацій «Методика моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання», поєднанні, на його основі, інформаційних потоків, якими характеризується процес і результат трудового навчання. Окремі складові методики моніторингу навчальних досягнень учнів можуть бути використані для різних шкільних навчальних предметів, модернізації системи

забезпечення якості трудової підготовки: для укладання методичних рекомендацій із створення та впровадження моніторингових заходів якості навчальних досягнень учнівської молоді у вітчизняних ЗВО, положень про систему внутрішнього забезпечення їхньої якості у вітчизняних ЗЗСО.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес таких закладів освіти: Кибинська гімназія Миргородської міської ради Полтавської області, (довідка № 01-16/146 від 14.07.2021 р.), Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 28 з поглибленим вивченням англійської мови Шевченківського району м. Києва (довідка №33/05-03 від 31.05.2022 р.), Кременчуцький ліцей № 25 «Гуманітарний колегіум» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка № 01-24-115 від 12.08.2022 р.), Опорний заклад «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області» (довідка № 137 від 20.07.2022 р.), Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (довідка № 1294/0238/57 від 10.08.2022), Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського (довідка № 36 від 27.07.2022).

Особистий внесок здобувача. У працях, опублікованих у співавторстві з Л. Гриценко особистий внесок автора полягає у висвітленні: діагностичної наукової позиції моніторингу якості освіти [Моніторинг якості освіти..., 2019]; теоретичних положень щодо компетентнісної спрямованості моніторингу загальної середньої освіти [Monitoring of general secondary..., 2020]. У колективній публікації в закордонному наукометричному виданні [Training of future labor..., 2021] здобувачем описано перелік та вимоги до ключових компетентностей учнів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідались на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів:

- міжнародних – «Міжнародна науково-практична конференція присвячена 20-й річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку» (Полтава, 2018); «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку» (Київ, 2019, 2022); «Європейський вектор розвитку

українського етнодизайну» (Полтава, 2019); «Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку» (Київ, 2019, 2022);

- всеукраїнських – «Безпека життя і діяльності людини: теорія і практика» (Полтава, 2020); «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської засобами естетичної культури та дизайну» (Полтава, 2020).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено у 13 публікаціях (10 – одноосібних), з них 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 3 статті – у міжнародних наукометричних періодичних виданнях, 6 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (225 найменувань, з яких 22 – іноземними мовами) і 14 додатків на 62 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 270 сторінок, обсяг основного тексту – 181 сторінок. Дисертація містить 5 таблиць та 13 рисунків.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

У розділі уточнено сутність моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання, проведено аналіз стану проблеми впровадження моніторингу на рівні ЗСО, вивчено специфіку трудової підготовки учнів основної школи і проблеми її удосконалення, проаналізовано практичний стан методики організації моніторингу навчальних досягнень учнів та визначено проблему дослідження.

1.1. Навчальні досягнення учнів 5-9 класів з трудового навчання як об'єкт моніторингу в педагогічній теорії

Сучасний етап суспільного розвитку, реформування ЗЗСО за концептуальними засадами Нової української школи вносять суттєві корективи до змісту трудового навчання в школі, вимог до трудової підготовки учнів. Автори концепції НУШ серед головних проблем ЗСО виділяють відсутність підготовки учнів до успішної самореалізації в житті, отримуючи в школі здебільшого суму знань [131].

Ряд чинників обумовлюють гостроту постановки проблеми якості трудового навчання в сучасній школі, головним із яких є суттєве збільшення інформаційних потоків, а учні сучасної школи демонструють здатність до лише фрагментарного відтворення несистематизованих знань, часто не вміють застосовувати набуті знання для вирішення життєвих проблем.

Використання в сучасній українській школі вчителями переважно застарілих методик трудового навчання не мотивує учнів до набуття знань та вмінь, а навчальний матеріал шкільних підручників занадто затеоретизований та перевантажений другорядними фактологічними даними.

Чисельний склад учителів трудового навчання не готові досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати зі значними обсягами

даних, брати участь у спільних навчально-наукових та соціально орієнтованих проєктах.

Виявлені проблеми потребують вжиття невідкладних заходів з метою досягнення визначених Державними стандартами базової середньої освіти результатів трудового навчання в школі [41; 42]. Одним із дієвих шляхів розв'язання виділених проблем ми визначаємо впровадження системи забезпечення якості процесу та результатів трудового навчання в школі, важливою складовою якої виступає моніторинг навчальних досягнень учнів. Неперервний контроль за поточним станом та результативністю трудового навчання виступає важливою умовою успішного розвитку освітнього процесу в ЗЗСО. Усвідомлення важливості підвищення якості ЗСО спонукало до розробки в Україні вітчизняної системи її моніторингу

Згідно статті 41 Закону України «Про освіту» [50], метою забезпечення якості вітчизняної освіти є надання допомоги закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти. Моніторинг якості освіти відноситься, за цим Законом, до однієї з провідних складових системи зовнішнього її забезпечення, дає можливість відстежувати тенденції розвитку її якості шляхом встановлення відповідності наявних результатів освітньої діяльності задекларованим її цілям.

За останні двадцять років у вітчизняній та зарубіжній педагогіці здійснено низку досліджень у сфері педагогічного моніторингу, накопичено досвід окремих ЗЗСО з організації моніторингових заходів, що свідчить про достатню організаційно-методичну розробленість питань моніторингу навчально-виховного процесу. Водночас сучасна науково-методична література містить недостатньо інформації з підготовки вчителів-предметників до об'єктивного здійснення педагогічного моніторингу.

Енциклопедією освіти [47, с. 614] моніторинг в освіті (лат. *monitor* – той, що нагадує, наглядає, застерігає) визначається як спеціальна система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та

розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі.

Поняття «моніторинг» передбачає застосування процедур відслідковування змін у навчальних досягненнях учнів, у рівнях володіння наскрізними вміннями, у сприйнятті освітніх реформ всіма учасниками освітнього процесу [123].

В структурі моніторингу якості освіти О. Агеєвою [2, с. 19] вирізняються вузькоспеціалізовані його види, завданням яких є практичний розвиток різних систем освітнього процесу. До одного з різновидів такого моніторингу ми відносимо моніторинг навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання, розробка системи якого потребує визначення його специфічних особливостей, якими він вирізняється серед інших видів моніторингу. Існує потреба у виділенні сукупності суттєвих ознак моніторингу навчальних досягнень, якими визначатиметься зміст понятійного конструкту «методика моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання».

Визначення поняття потребує встановлення суттєвих ознак його змісту. З'ясуємо спочатку сутність поняття «навчальні досягнення учнів 5–9 класів з трудового навчання» як об'єкта моніторингового дослідження. Обґрунтування структури цієї категорії сприятиме подальшому визначенню переліку досліджуваних об'єктів, показників та критеріїв збору інформації для складання бази моніторингових даних, а також сприятиме виявленню істотних ознак поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання», визначенню обсягу цього поняттєвого конструкту (кількість складових, родо-видові відношення, за якими виявляються суттєві ознаки класу предметів або явищ [167]).

Поняття «навчальні досягнення учнів» є складовим більш ширшого поняття «результати навчання учнів». Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на рівні базової середньої освіти визначені Державним стандартом базової середньої освіти [42] за окремими освітніми галузями на

основі компетентнісного підходу у вигляді ключових і предметних компетентностей. Для кожної освітньої галузі визначено: мету, єдину для всіх рівнів загальної середньої освіти; компетентнісний потенціал, що позначає здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання; обов'язкові результати навчання учнів.

Державним стандартом базової середньої освіти [42, с. 7] визначено такий компонентний склад вимог до обов'язкових результатів навчання учнів: групи результатів навчання учнів, що охоплюють споріднені загальні результати; спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі; конкретні результати навчання учнів, що визначають їх навчальний прогрес за освітніми циклами; орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Зазначені в додатку 12 Державного стандарту базової середньої освіти вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з технологічної освітньої галузі передбачають, що учень: формулює ідею та втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності; творчо застосовує традиційні і сучасні технології; ефективно використовує техніку, технології та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу; турбується про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших осіб.

Рівень навчальних досягнень учнів є одним із питань внутрішнього контролю якості освітньої діяльності ЗЗСО. Для правильного встановлення цього рівня слід дотримуватися визначених Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти [77] (див. додаток А). За допомогою Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів визначають відповідність між вимогами до знань, умінь і навичок учнів та показником оцінки в балах.

Під час визначенні рівня навчальних досягнень учнів враховуються:

- характеристики відповіді: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань;
- сформованість загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези;
- самостійність оцінних суджень [154].

Відповідно до ступеня оволодіння знаннями і способами діяльності Орієнтовними вимогами оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти виокремлюються чотири рівні навчальних досягнень учнів: початковий, середній, достатній, високий.

I початковий рівень, коли у результаті вивчення навчального матеріалу учень:

- називає об'єкт вивчення (правило, вираз, формули, геометричну фігуру, символ тощо), але тільки в тому випадку, коли цей об'єкт (його зображення, опис, характеристика) запропонована йому безпосередньо;
- за допомогою вчителя виконує елементарні завдання.

II середній рівень, коли учень повторює інформацію, операції, дії, засвоєні ним у процесі навчання, здатний розв'язувати завдання за зразком.

III достатній рівень, коли учень самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє виконувати певні операції, загальна методика і послідовність (алгоритм) яких йому знайомі, але зміст та умови виконання змінені.

IV високий рівень, коли учень здатний самостійно орієнтуватися в нових для нього ситуаціях, скласти план дій і виконувати його, пропонувати нові, невідомі йому раніше розв'язання, тобто його діяльність має дослідницький характер [155].

Вимоги оцінювання навчальних досягнень учнів з трудового навчання застосовуються відповідно до Державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, передбачених навчальною програмою та з урахуванням вікових особливостей учнів (див. додаток Б).

Питання контролю навчальних досягнень учнів розглядаються в дослідженнях М. Аузіної, В. Вонсовича, К. Делікатного, А. Іваницького, Т. Кирилової, Г. Ксензова, Т. Макарової, Є. Перовського, А. Розумної, І. Солухи, Н. Шакур, В. Швеця, Г. Юзбашевої та ін. Проблему дидактичних особливостей контролю знань умінь учнів з трудового навчання розглядаються в публікаціях В. Бербец, Г. Левченка, В. Мадзігона, Г. Мініна, Е. Мейрбекова, В. Сидоренка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського та ін. Не дивлячись на те, що в науково-педагогічній літературі розглядаються питання щодо особливостей контролю навчальних досягнень учнів із трудового навчання, але ця проблема розглядалася дотепер фрагментарно.

У наукових розвідках учених навчальні досягнення учнів із трудового навчання визначаються як:

- успішність опанування навчальним матеріалом, що виражається та фіксується її оцінками (балами) [10, с. 23];
- співвідношення між фактичним засвоєнням програмного матеріалу і тим, що учень повинен був знати та вміти, між досягнутим школярем рівнем і еталоном рівня засвоєння знань і вмінь, визначеним навчальною програмою [39; 142];
- констатація рівня зацікавленості учнем трудовим навчанням; цифрове відтворення навчальних досягнень учня; засіб усвідомлення учасниками освітнього процесу необхідності вжиття педагогічних дій для підвищення рівня успішності [80];
- результат аналізу якості, рівня оволодіння теоретичними знаннями і практичними вміннями, вияву творчості та самостійності в навчанні [7; 200];
- результат оцінювання рівня відтворення учнем начального матеріалу, формулювання ним термінів, закономірностей, правил [111].

У представлених визначеннях навчальні досягнення учнів розглядаються з позицій набутих учнем результатів трудового навчання та їхньої відповідності вимогам до обов'язкових результатів навчання учнів, обумовлених якістю трудового навчання в школі та його ресурсним забезпеченням.

Змістом оцінювання навчальних досягнень учнів є виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень, які структуровані у навчальних програмах, за предметами [155]. Під навчальними досягненнями учнів нами розуміється інтегральна характеристика процесу та результатів навчання, яка обумовлена такими чинниками соціальної продуктивності освіти як зміст предметного навчання в школі, рівень компетентності педагогічних працівників, інноваційні технології навчання та відповідна їм матеріально-технічна база.

Як вже було зазначено вище, однією з провідних умов забезпечення навчальних досягнень учнів є відповідність освіти державним стандартам базової і повної загальної середньої освіти. Стандартами визначені показники навчальних досягнень учнів, які повинні стати результатом шкільної освіти. Водночас маємо зазначити, що діючі стандарти базової і повної загальної середньої освіти недостатньо спрямовані на досягнення учнями навчальних результатів і соціальної ефективності. Не маючи кількісних характеристик навчальних досягнень учнів, сучасні стандарти не можуть бути використані для їхнього об'єктивного вимірювання, здійснення діагностування та порівнянь. Обмеження оцінювання навчальних досягнень учнів тільки за державними стандартами базової і повної загальної середньої освіти є недостатньо валідним та надійним, що робить додатково-необхідним здійснення аналізу сучасних вимог закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти до випускників ЗЗСО.

Здійснений нами теоретичний аналіз дає змогу визначити поняття «*навчальні досягнення учнів*» як інтегральну характеристику спеціально організованого процесу навчання з метою оволодіння теоретичними знаннями

і практичними вміннями, вияву творчості та самостійності учнів у навчанні, реально досягнуті освітні результати, які відповідають нормативним вимогам, особистим і суспільним очікуванням.

У сформульованому нами визначенні відображено інтегративний підхід до оцінювання навчальних досягнень учнів з акцентом на спеціально організованому процесі ЗСО, яким забезпечуються відповідні встановленим цілям, нормам та вимогам (освітнім стандартам) результати навчання.

Виходячи з того, що об'єктом моніторингу в нашому дослідженні є навчальні досягнення учнів вважаємо за необхідне визначити суттєві ознаки поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів», які є необхідними для його визначення. Характерною ознакою трудового навчання в школі є пріоритет формування проєктно-технологічних умінь і навичок перед формуванням трудових знань, які виступають основою вмінь. Це є характерним для трудового навчання як шкільного предмету, прикладна загальна орієнтація якого та спрямованість на оволодіння учнями практичними вміннями застосування знань для розв'язання проєктно-технологічних завдань обумовлена тісним взаємозв'язком трудового навчання з суспільно-корисною, продуктивною працею учнів.

Ще однією суттєвою ознакою поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів» є спрямованість результатів трудового навчання на відповідність встановленим вимогам державних освітніх стандартів базової і повної загальної середньої освіти. Результати трудової підготовки учнів повинні відповідати також вимогам щодо подальшої освіти учнівської молоді в закладах середньої, передвищої та вищої професійної освіти.

Відповідна реакція ЗСО на вимоги до навчальних досягнень учнів з боку закладів наступних освітніх рівнів буде ефективною за умови здійснення моніторингу ринку освітніх послуг. Такий моніторинг повинен надавати інформацію про стан, проблеми та перспективи регіональних ринків освітніх послуг, на підставі яких формуються та коригуються програми трудового навчання, вимоги до навчальних досягнень учнів. Метою моніторингу ринку

освітніх послуг закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти є підвищення результативності предметного трудового навчання в школі та успішна адаптація випускників ЗЗСО до ринку освітніх послуг. Результативність навчальних досягнень учнів за результатами моніторингу ринку освітніх послуг нами вимірюється за показниками вступу на навчання випускників ЗЗСО, їхнього суспільного самопочуття, рівнем успішності подальшого професійного навчання.

На підставі здійсненого аналізу суттєвих ознак об'єкту моніторингу маємо можливість визначити поняття *«моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання»* як *неперервне цілеспрямоване спостереження за результатами та функціонуванням компетентнісно-орієнтованого трудового навчання, а також за вимогами ринку освітніх послуг закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти з метою аналізу отриманої інформації, педагогічного прогнозування та прийняття організаційно-педагогічних рішень із забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.*

У сформульованому нами визначенні увагу акцентовано на спеціально організованому компетентнісно-орієнтованому процесі трудового навчання учнів, який потребує застосування за його результатами та функціонуванням спеціальних організаційних моніторингових процедур, окремі з яких стосуються ринку освітніх послуг, який у подальшому є головним споживачем результатів освітньої діяльності ЗЗСО.

Здійснено порівняння даного нами визначення поняття *«моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання»* з визначенням моніторингу в педагогіці, запропонованим А. Коджаспировим [72, с. 193], під яким розуміється діагностично обґрунтована система неперервного відстежування ефективності навчання та виховання з метою виявлення їхньої відповідності бажаному чи запланованому результату. Завданням моніторингових досліджень В. Редько і О. Пасічник [161, с. 14] визначають систематичний збір

інформації про об'єкт вивчення з її подальшим аналізом і використанням у педагогічній та управлінській діяльності. Зазначені автори у змісті поняття «моніторинг у педагогіці» акцентують увагу на таких складових моніторингової діяльності як: об'єкт (на що спрямована моніторингова діяльність), мета (для чого вживаються моніторингові заходи), результат (конкретні бажані чи заплановані освітні надбання, потрібні для досягнення мети), зміст (сутність відстежувальних заходів), способи виконання (особливості проведення заходів моніторингу). Здійснення таких моніторингових заходів в ЗЗСО, на думку зазначених вище авторів, повинно сприяти зростанню рівня ЗСО учнів та забезпечувати удосконалення професійно-педагогічної діяльності вчителів.

Для здійснення порівняння двох наведених визначень понять щодо моніторингу навчальних досягнень учнів звернемося до термінологічного аналізу [167] як методу визначення сутності досліджуваних якостей шляхом розкриття змісту термінів, які їх визначають.

Поняттєві системи освітньої галузі утворюються поєднанням різноманітних зв'язків галузевих понять. Терміни призначені для передачі сутності та передачі зв'язків між ними [212]. Родо-видові взаємозв'язки між поняттями визначають, за Т. Риженковою [167, с. 14], відношення цього виду між термінами, з яких складаються ці поняття. Включення однорідних термінів до відповідного класу на основі їхньої приналежності до узагальненого родового поняття сприяє структуруванню семантичного поєднання термінів. Родові поняття, як найширші за обсягом, визначають суттєві ознаки класу явищ та предметів та містять у своєму складі видові, менші за обсягом поняття.

Із двох наведених визначень поняття «моніторинг у педагогіці» є родовим відносно видового поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання». Завдяки ширшому змісту родового поняття за видове, останнє поняття містить додаткові значеннєві ознаки, пов'язані зі специфікою здійснення моніторингових заходів у трудовому навчанні учнів. Слід

зазначити, що обсяг видового поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання» за кількістю об'єктів, що визначають це поняття, є вужчим за обсяг родового поняття «моніторинг у педагогіці», оскільки трудове навчання, для якого може бути використаний цей вид моніторингу, є суттєво меншим за загальну кількість видів моніторингу в галузі педагогіки.

Даючи визначення видовому поняттю через найближче родове поняття та видові ознаки, нам необхідно визначити його видові відмінності [167]. Під час визначення видового поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання» ми відправляємось від визначення родового поняття «моніторинг у педагогіці», яке характеризується вужчим змістом за відсутності додаткових визначальних ознак. Здійснено далі аналіз родового поняття «моніторинг у педагогіці», запропоноване А. Коджаспировим, В. Радько і О. Пасічником стосовно його відповідності загальним вимогам до визначення понять.

Термін (поняття), за сучасним терміноведенням має відповідати низці визначальних вимог: точність, однозначність, відповідність нормам літературної мови, відсутність експресивності та емоційності, стислість, системність, умотивованість та інші [167].

Виходячи з першочерговості вимог щодо точності, однозначності та системності визначення понять проаналізуємо визначення поняття «моніторинг у педагогіці»:

- моніторинг освітньої діяльності передбачає виявлення її відповідності бажаному чи запланованому результату;
- моніторинг результатів освітньої діяльності потребує їхнього використання у педагогічній та управлінській діяльності, що певною мірою ускладнює відсутність інформації про освітній процес та його ресурси;
- у визначенні поняття «моніторинг у педагогіці» не йдеться про вимоги до освітньої діяльності (стандарти, норми освітньої діяльності), з якими отримані результати слід порівнювати;
- ЗСО зорієнтована на ринок освітніх послуг, вимоги якого визначають

умови до результатів і процесу освіти. У визначенні «моніторинг у педагогіці» всі суб'єкти і об'єкти моніторингу обмежені освітнім простором ЗЗСО, який не може просто відправляти своїх випускників у зовнішнє освітнє середовище закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти, не підтримуючи зворотній зв'язок із ними стосовно достатності набутих випускниками ЗЗСО навчальних досягнень для здобуття подальшої професійної освіти.

Тобто у змісті проаналізованого поняття «моніторинг у педагогіці» про результати моніторингу освітньої діяльності учнів можна говорити з певними обмеженнями.

Повертаючись до нашого авторського визначення поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання», зазначимо, що його зміст нами характеризується, в першу чергу, трьома суттєвими ознаками:

- спрямованістю моніторингових заходів на спеціально організований процес компетентнісно-орієнтованого трудового навчання;
- зорієнтованість результатів моніторингу на ринок освітніх послуг з метою обґрунтування його відповідності вимогам рівнів навчальних досягнень учнів і створення умов для їхньої успішної адаптації до існуючого ринку освітніх послуг закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти;
- забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Обґрунтування цих трьох взаємодоповнюючих ознак в системі моніторингу навчальних досягнень учнів є підставою для їх уведення до змісту цього поняття, застосовуючи логічну операцію «і». Інтеграція цих трьох суттєвих ознак дає змогу схарактеризувати поняття «моніторинг у педагогіці», визначаючи входження конкретного виду моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання в обсяг цього більш загального поняття.

Поєднання цих трьох ознак пов'язується нами з тим, що моніторинг ринку освітніх послуг, задає вимоги до рівня навчальних досягнень учнів, у

тому числі і в трудовому навчанні. Якість організації предметного трудового навчання в школі може бути перевірена на підставі аналізу показників подальшої освітньої діяльності випускників 9-х класів, успішності їхньої адаптації до нових освітніх умов в межах моніторингу ринку освітніх послуг.

Проаналізуємо далі відомі системи моніторингу навчальних досягнень учнів щодо наявності запропонованих нами ознак моніторингу: 1) спрямованість моніторингових заходів на спеціально організований процес компетентісно-орієнтованого трудового навчання; 2) орієнтація моніторингу на ринок освітніх послуг; 3) забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти. Такий аналіз сприятиме встановленню систем моніторингу, для яких є характерними запропоновані ознаки змісту поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання», а які не входять до обсягу цього поняття.

Аналіз досліджень проблеми моніторинг навчальних досягнень учнів з предметного трудового навчання засвідчив відсутність належної уваги науковців до вивчення даної проблеми. Тому в таблиці 1.1 здійснено аналіз входження до існуючих систем моніторингу навчальних досягнень учнів ЗЗСО виділених нами трьох суттєвих ознак.

Так, наприклад, в методичних рекомендаціях Моніторинг навчальних досягнень учнів [121] та у публікації Регіональний моніторинг якості освіти: окремі аспекти досвіду становлення та розвитку [89], запропоновані для ЗЗСО моніторингові системи враховують матеріали аналізу результатів складання учнями значущих на ринку освітніх послуг ЗНО, вимірювань в рамках PISA та TIMSS, забезпечують планомірний, систематичний аналіз навчальних досягнень учнів із опанування загальнонавчальними та предметними знаннями, уміннями і значущими для їх вивчення особистісними якостями. При цьому відсутньою залишається складова забезпечення взаємовідповідності результатів предметного навчання вимогам державних стандартів базової і повної середньої освіти.

Таблиця 1.1

Результати аналізу входження систем моніторингу в обсяг поняття
«моніторинг навчальних досягнень учнів з предметного навчання»

№	Система моніторингу	Наявність суттєвих ознак			Включення в обсяг поняття
		1	2	3	
1.	Моніторинг навчальних досягнень учнів (методичні рекомендації) [2010]	Так	Так	Ні	Ні
2.	Моніторинг навчальної діяльності [122]	Так	Ні	Так	Ні
3.	Моніторинг НУШ: результати та рекомендації [123]	Так	Ні	Так	Ні
4.	Моніторинг навчальних досягнень учнів (Шакун, електронний ресурс)	Так	Ні	Ні	Ні
5.	Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» [54]	Так	Ні	Ні	Ні
6.	Методичні рекомендації щодо моніторингу досягнень школярів із трудового навчання та фахової компетентності вчителів у реалізації проектно-технологічної діяльності [118]	Так	Ні	Ні	Ні
7.	Регіональний моніторинг якості освіти: окремі аспекти досвіду становлення та розвитку [89]	Так	Так	Ні	Ні

Схожа ситуація відслідковується також у результатах і рекомендаціях Моніторингу НУШ [123] та в дослідженні проблем та викликів Моніторинг навчальної діяльності [122], у яких є відсутньою орієнтація моніторингових заходів на ринок освітніх послуг, а в роботах Моніторинг навчальних досягнень учнів [2010], Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентності випускників початкової школи ЗЗСО» [54] та Методичних рекомендаціях щодо моніторингу досягнень школярів із трудового навчання та фахової компетентності вчителів у реалізації проектно-технологічної діяльності [118] об'єкт моніторингу обмежений лише спрямованістю на спеціально організований процес предметного навчання.

Проведений аналіз та отримані його результати дозволяють нам зробити

такі висновки:

- проблема навчальних досягнень учнів з трудового навчання розглядається науково-педагогічною літературою здебільшого фрагментарно, а питання моніторингу цих досягнень дотепер залишаються поза увагою науковців технологічної освітньої галузі;

- суттєвими ознаками поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання» в нашому дослідженні виступають: спрямованість моніторингових заходів на спеціально організований процес компетентнісно-орієнтованого трудового навчання; орієнтація моніторингу на ринок освітніх послуг; забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти;

- вивчення ряду існуючих моніторингових систем навчальних досягнень учнів з предметного шкільного навчання в ЗСО щодо наявності в них визначених нами суттєвих ознак засвідчило, що не всі з них насправді є системами моніторингу з позицій наявності в них визначених нами суттєвих ознак.

1.2. Специфіка трудової підготовки учнів основної школи і проблеми її удосконалення моніторинговими заходами

Важливі зміни у ЗСО та технологічній освітній галузі, за вимогами Нової української школи [132], державних стандартів базової і повної загальної середньої освіти [41; 42] та Типових освітніх програм для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти [176], обумовлюють необхідність наукового обґрунтування нових концептуальних підходів до розробки навчально-методичного забезпечення трудового навчання в школі.

Специфіка трудової підготовки учнів основної школи визначається основними положеннями Концепції технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України [69], основними положеннями

технологічної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти [42] та оновленою структурою технологічної підготовки учнів 5-9 класів, осучасненням теоретико-методичних засад проведення уроків трудового навчання відповідно до тенденцій оновлення технологічної освітньої галузі, інтеграційними процесами різних освітніх галузей та навчальних предметів, змістом роботи вчителя з прийняття організаційних, планувальних, управлінських рішень щодо технологічної підготовки школярів на основі здійснення моніторингу їхніх навчальних досягнень із трудового навчання в школі.

Прогрес сучасного виробництва, техніки та технологій забезпечується оптимальною інтеграцією розумової та практичної складових праці людини, обумовлюючи поєднання в теорії і методиці трудового навчання практичного та теоретичного аспектів, які в процесі трудового навчання органічно поєднуються, зберігаючи відносну самостійність у організаційному відношенні.

Інтенсивний розвиток педагогічної науки обумовлює вдосконалення традиційних методик предметного навчання в ЗЗСО. Сутність методики навчального предмету визначається як галузь педагогічної науки, якою вивчаються закономірності вивчення певних навчальних предметів [29]. Виходячи з того, що дидактика вивчає загальні закономірності навчання, О. Коберник [174, с. 19] правомірно визначає методику навчального предмету як часткову дидактику, зміст якої включає: визначення освітнього значення і місця шкільного предмету в системі ЗСО; обґрунтування його завдань та змісту; розробку методів, засобів і форм організації навчання.

Предмет методики навчання полягає в дидактичному обґрунтуванні знань, умінь і навичок та процесу навчання основам певної галузі знань. Побудова навчального предмету «Трудове навчання» полягає у відборі та систематизації за дидактичними принципами навчального матеріалу техніко-технологічної галузі знань. Те, що зміст теорії і методики трудового навчання доповнюється ще й дидактично обґрунтованою системою знань, умінь і

навичок галузі педагогічної науки дає можливість розглядати, за словами видатного ученого Д. Тхоржевського [185], методику трудового навчання як галузь педагогічної науки і як навчальний предмет.

Сучасна модернізація змісту освіти на основі Державних стандартів базової і повної загальної середньої освіти [41; 42] сприяє подоланню описового характеру методики трудового навчання в школі, формуванню творчої самостійності та активності учнів у проєктно-технологічній діяльності, підвищенню ефективності уроків трудового навчання та запобіганню навчальних перевантажень учнів.

У процесі трудового навчання традиційно вирізняють три взаємозв'язані складові: зміст трудового навчання, процес викладання вчителя і діяльність учнів із учіння [186]. Розкриття закономірностей щодо забезпечення реалізації взаємозв'язків між цими трьома складовими процесу навчання є завданням сучасної методики трудового навчання як навчального предмета.

З іншого боку, методика трудового навчання та технологій як галузь педагогічної науки вивчає закономірності, дидактичні принципи, засоби, методи і форми організації трудового навчання та технологій в школі. Маючи об'єктом вивчення процес трудового навчання в школі та розкриваючи дидактичні зв'язки з основами наук, теорія і методика трудового навчання обґрунтовує його завдання, які конкретизуються тенденціями розвитку сучасного виробництва, техніки та технологій.

У процесі трудового навчання вирішуються завдання єдині для всіх навчальних предметів ЗЗСО: становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі; формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; створення освітнього середовища, в якому забезпечено атмосферу довіри, без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу; утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги,

поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими; формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови; плекання в учнів любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля [42, с. 1–2].

Водночас Державним стандартом базової середньої освіти [42, с. 9] визначено конкретну мету сучасної технологічної освітньої галузі: реалізація творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни навколишнього природного середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Обґрунтування змісту трудового навчання, як одне з найважливіших завдань методики трудового навчання, передбачає відбір та систематизацію навчального матеріалу з великого обсягу накопичених техніко-технологічних знань з урахуванням завдань ЗСО, вікових особливостей учнів [182]. З метою усунення перевантаження змісту трудового навчання другорядним та застарілим начальним матеріалом у вітчизняній Теорії і методиці навчання технологій [174, с. 26] обґрунтована логічна послідовність його побудови: спочатку здійснюється відбір провідних світоглядних теорій та ідей; далі відбувається окреслення провідних понять, оволодіння якими забезпечує засвоєння провідних теорій та ідей; потім визначаються переліки конкретних явищ, об'єктів, процесів, фактів, на прикладах яких характерно виявляються суттєві ознаки провідних понять трудового навчання.

Зміст начального матеріалу сучасних навчальних посібників із трудового навчання побудовано за психологічною теорією П. Гальперина [23] з поетапного формування в учнів понять та розумових дій, за якою оволодіння

трудовими знаннями і вміннями здійснюється під час пізнавально-практичної діяльності за такими етапами: мотивація учнів до вивчення нового навчального матеріалу; організація учнів із самостійного відкриття для себе змісту навчання; детальне опрацювання кожного компоненту змісту навчання до рівня усвідомлення їхньої сутності; застосування набутих знань і вмінь у знайомих для учнів ситуаціях та у змінних умовах життєвого контексту. Саме останній етап засвідчує сформованість у учнів ключових та предметних компетентностей.

Стосовно предметних компетентностей, які формуються в учнів за поступово ускладнюваними рівнями, процес навчання включає: опанування досвідом пізнавальної діяльності, пошуку шляхів вирішення навчальних проблем, формулювання висновків; досвід застосування відомих прийомів алгоритмічної навчальної діяльності за зразком; оволодіння досвідом творчого використання набутих умінь у нових, нестандартних ситуаціях; набуття досвіду вияву ціннісних ставлень як особистісних орієнтацій учнів [136; 189]. Формування поступово ускладнюваних складових досвіду під час виконання компетентісно-орієнтованих завдань трудового навчання, які є контекстними, життєво та практично орієнтованими, даватиме змогу учням підніматися за сходами розуміння навчального матеріалу, відповідно до етапів та рівнів опанування предметними компетентностями.

Наступним завданням теорії і методики трудового навчання виступає розробка засобів і методів викладання вчителя і учіння учнів. Виходячи з того, що в сучасних методиках навчання шкільним предметам увага здебільшого приділяється обґрунтуванню методів передачі учням трудових знань і вмінь учителем, О. Алексюк [4], Ю. Бабанський [8], О. Коберник [68] акцентують увагу на необхідності розширення психолого-педагогічних досліджень методів практичного самостійного, раціонального опанування учнями знаннями і вміннями, розумовими операціями, навчання прийомам застосування сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій, розкриття об'єктивних закономірностей підсилення виховної (морально-

світоглядної) та розвивальної складових методів трудового навчання, що забезпечуватиме розвиток творчості, самостійності учнів, перетворення набутих знань у переконання.

Провідне місце у трудовому навчанні учнів сьогодні займає проєктна педагогічна технологія, яка забезпечує розвиток пізнавальних інтересів та здібностей учнів, формує навички самоосвіти, здатність до самостійного вирішення поставлених завдань і проблем [70]. Цим досягається ефективно опанування учнями трудових знань і вмінь, які з часом перетворюються у навчальний досвід, який допомагає їм у здійсненні подальших кроків у трудовому навчанні. Організація самостійного пошуку учнями шляхів вирішення навчальних завдань сприяє, за В. Давидовим [37], усвідомленню складових змісту навчання, які учні сприймають як предмет і мету навчальної діяльності. Виконання практичних дій із навчальним матеріалом, його перетворення в їхню конкретну мету та її досягнення виступають ознакою вирішення навчальних завдань.

У вивченні форм організації трудового навчання в школі основна увага методики трудового навчання зосереджена на обґрунтуванні дидактичних основи сучасного уроку трудового навчання [66], типів та структури уроків трудового навчання [173], інтерактивних технологій урочного навчання [148]. Водночас питання форм організації моніторингових заходів навчальних досягнень учнів із трудового навчання є одними з найменш досліджених.

Методика трудового навчання як галузь педагогічно науки займається також дослідженням засобів трудового навчання з використанням комп'ютерних технологій для здійснення, в тому числі і моніторингу навчальних досягнень учнів. Актуальними є експериментальні дослідження з виявлення педагогічної ефективності моніторингових заходів для прийняття управлінських рішень з організації процесу компетентнісно-орієнтованого трудового навчання, орієнтації моніторингу на ринок освітніх послуг та забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання вимогам,

встановленим діючими державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Маючи багатокомпонентний складний об'єкт дослідження, теорія і методика трудового навчання системно досліджує складові завдань, змісту, методів, засобів і форм організації трудового навчання в їхній взаємозалежності та взаємозв'язку. Результатом оволодіння учнями змістом навчального предмету сьогодні, за компетентнісним підходом у освіті, визначається не тільки теоретична обізнаність, а й набуття вмінь щодо практичного вирішення різних проблем життєдіяльності [63]. Сукупність принципів компетентнісного підходу, які визначають зазначені складові методики трудового навчання, орієнтовані також і на оцінювання результатів навчання учнів. Оціночний принцип спрямовує діагностику освітніх результатів на визначення рівнів опанування учнями навчальним матеріалом та набуття практичного досвіду на кожному етапі навчання [18, с. 151].

Як зазначає О. Коберник [174, с. 28], переважна кількість досліджень з методики трудового навчання присвячені вивченню окремих її проблем, які необхідно розглядати у їхньому взаємозв'язку і взаємозалежності в цілісному процесі трудового навчання в школі. Водночас досвід, накопичений сучасною практикою трудового навчання, виступає надійним підґрунтям для здійснення комплексного вивчення проблем методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

В процесі трудового навчання, як і в будь-якому іншому процесі трудової діяльності людини В. Гусєв і Л. Даннік [36, с. 7–9] виділяють, поруч із цілепокладанням, проєктуванням та виконанням технологічних операцій, опосередковану діяльність зі збору та аналізу інформації про перебіг процесу праці, оцінювання ефективності всіх його елементів і функцій, даючи інформацію для прийняття управлінських рішень щодо коректування як самого трудового процесу, так і дій його головного агента – людини праці. Таке відстежування ефективності трудового навчання та виховання для визначення їхньої відповідності запланованим результатам передбачає

систематичний збір інформації про навчальні досягнення учнів з наступним аналізом та застосуванням у педагогічній організаційно-управлінській діяльності. І хоча такі моніторингові заходи не входять до безпосередніх навчально-виховних впливів, проте є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу в ЗЗСО, утворюючи його матеріальний вимірник.

Відсутність моніторингу навчальних досягнень учнів виступає однією з основних причиною недоліків у засвоєнні учнями навчального матеріалу, оскільки в цьому разі не забезпечується зворотній зв'язок у навчальній діяльності зі своєчасного отримання об'єктивної інформації з питань позитивних та негативних складових динаміки оволодіння кожним учнем навчальним матеріалом [121, с. 3].

Дієвим засобом удосконалення трудової підготовки учнів основної школи сьогодні вбачається аналіз моніторингової інформації щодо навчальних досягнень учнів, виявлення слабких місць у процесі трудового навчання. Узагальнення статистичної інформації дає змогу отримати висновки, зорієнтовані на усунення існуючих проблем у трудовій підготовці учнів та розробити рекомендації для корекції організації та методики трудового навчання у вигляді прийнятих управлінських рішень. Розробка заходів корекційних впливів повинна включати обговорення результатів моніторингу навчальних досягнень школярів під час засідань методичних об'єднань учителів, всіх учасників освітнього процесу, які можуть впливати на перебіг трудового навчання в школі. Ці заходи визначатимуть спрямованість моніторингових дій на спеціально організований процес компетентнісно-орієнтованого трудового навчання.

З точки зору орієнтації моніторингу на ринок освітніх послуг закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти, як дієвий засіб ми розглядаємо врахування аналізу результатів зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів, досліджень, проведених у рамках PISA та TIMSS з метою створення умов для успішної адаптації випускників ЗЗСО до існуючого ринку освітніх послуг.

Забезпеченню взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти сприятиме розробка заходів щодо мінімізації чи подолання негативних впливів на досягнення учнів із трудового навчання. Аналіз ходу та результатів моніторингових досліджень передбачає обґрунтування кола питань щодо вдосконалення подальших моніторингових заходів, узагальнення та впровадження позитивного досвіду, здобутого в ході їхнього проведення.

Довготривале поетапне здійснення моніторингових дій навчальним закладом робить можливим використання раніше напрацьованих організаційно-методичних моніторингових матеріалів, у яких з часом поточнюватимуться показники та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання. Різниця в інтерпретації здобутих моніторингом даних у різних ЗЗСО робить необхідним напрацювання єдиних підходів до моніторингового інструментарію з визначення навчальних досягнень учнів із трудового навчання на рівні шкіл територіальної громади, області та країни.

Моніторинг навчальних досягнень учнів, за Н. Лісовою [121, с. 6–10] включає такі етапи:

- підготовчий етап: вибір навчальних предметів для моніторингового дослідження; визначення його тривалості (періодичності) без шкоди нормальному режимові роботи ЗЗСО; планування дослідження на семестр (навчальний рік); позитивна мотивація учасників моніторингових заходів на отримання достовірних результаті; обґрунтування термінів проведення моніторингового дослідження за запланованими графіками здійснення контрольних заходів; визначення нормативних вимог до навчальних планів, програм, критеріїв та показників оцінювання предметних навчальних досягнень та сформованості загальнонавчальних умінь учнів;

- практичний етап: розробка форми та змісту банку завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів; здійснення моніторингових заходів; аналіз та інтерпретація отриманої інформації;

- підсумковий етап: статистична обробка та узагальнення здобутої інформації; формулювання висновків та прийняття управлінських рішень;
- розробка технологій корекційних впливів: здійснення додаткових контрольних моніторингових вимірювань; доведення отриманих результатів до всіх зацікавлених осіб та їхнє обговорення; врахування результатів та аналітичних звітів за результатами ЗНО, досліджень за програмами PISA та TIMSS та ін.; розробка та впровадження заходів щодо подолання негативних впливів та виявлених в ході моніторингу недоліків;
- прогнозування педагогічної діяльності на подальший період: аналіз перебігу моніторингового дослідження (методів, форм організації, засобів), обґрунтування напрямків та перспектив наступних моніторингових заходів.

Вивчення рівня сформованості предметних компетентностей є важливою передумовою для обґрунтування педагогічних впливів щодо їхнього подальшого розвитку в учнів. Згідно Національного звіту за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 [220] здатність учнів до практичного застосування набутих предметних знань, умінь і ставлень повинна ґрунтуватися на ряді складових компетентності:

- предметні знання та їхні наукові основи;
- уміння та навички, набуті під час навчання в школі, які формують здатність до розпізнання учнями проблем, що можуть бути вирішені із застосуванням цих знань і вмінь;
- ціннісні ставлення у вигляді проявів інтересу до предметного навчання в школі, розуміння цінності набутих знань і вмінь, відповідальне ставлення до початкової діяльності.

Для здійснення науково-обґрунтованого управління трудовим навчанням та методичною роботою з цього предмету, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [41] нами складено діагностичну таблицю основних трудових знань, умінь та ціннісних ставлень учнів, задекларованих освітньою галуззю «Технології» (див. таблиця 1.2).

Моніторингові заходи із трудового навчання орієнтовані на забезпечення всіх учасників освітнього процесу достовірною та надійною інформацією щодо навчальних досягнень учнів з метою коригування та вдосконалення організації та методики трудового навчання в школі.

Таблиця 1.2

Предметні знання, уміння та ціннісні ставлення учнів із трудового навчання

№ п/п	Види та характеристика знань, умінь та ціннісних ставлень
1.	Знання теоретичних основ технічної та художньої творчості, основ проектування, розуміння вимог майбутньої професії та власних здібностей.
2.	Уміння використовувати в проєктно-технологічній діяльності методів творчого пошуку, сучасних та традиційних методів обробки конструкційних матеріалів для створення виробів, починаючи від творчого задуму до його практичного втілення, здійснювати аналіз професій на ринку праці.
3.	Виявлення ціннісних ставлень до художньої та технічної творчості під час виконання творчих проєктів, до вибору майбутньої професії за власною освітньою траєкторією.
4.	Уміння оцінювати функціональні та естетичні властивості проєктованих виробів, власних можливостей щодо працевлаштування за отриманою в майбутньому професійною освітою

Тестовими технологіями оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів основної і старшої школи [175] пропонуються наступні критерії оцінювання сформованості компетентностей: форма виконання дій; їхня усвідомленість; опанування формами виконання дій; розгорнутість та повнота дій; готовність до здійснення узагальнень; рефлексія щодо вибору прийомів виконання дій.

Оцінювання результатів освітньої діяльності у формі сформованих компетентностей, за Г. Голуб [28], здійснюється за таким алгоритмом: визначення компонентного складу окремих компетентностей; вибір для оцінювання кожної її складової видів навчальної діяльності, які характеризуватимуть рівні сформованості в учнів компетентності; розробка,

за діяльнісним підходом, вимог до навчальних досягнень учнів за кожним ступенем ЗСО.

Аналогічний діяльнісний підхід для формування та оцінювання ключових та предметних компетентностей, як освітнього результату, І. Зимня [58] та Т. Іванова [60] пропонують здійснювати у практичній діяльності за схожою послідовністю: визначення складових компетентності; підбір для виділених складових видів навчальної діяльності, за якими оцінюватимуться рівні сформованості набутих компетентностей; обґрунтування засобів діагностики здатності учнів до застосування набутих знань, умінь і навичок на практиці; характеристика діагностичних показників та критеріїв.

Ми поділяємо думку П. Нежнова, У. Карданової і Б. Ельконіна [129], стосовно того, що результати шкільної освіти повинні діагностуватися не за обсягами опанованої учнями навчального матеріалу за темами шкільних предметів, а за рівнями усвідомлення та осмислення того, що було учнями вивчено.

Як зазначає І. Єгорова, моніторинг навчальних досягнень, що має логічно-обґрунтовану схему, конкретні цілі та дає можливість після його проведення зробити конкретні висновки, необхідні для прийняття управлінських освітніх рішень та сприяє визначенню шляхів їхньої реалізації, перебільшує коефіцієнт корисної дії, ніж традиційне проведення поточного, тематичного і підсумкового контролю успішності предметного навчання учнів [124, с. 92]. Оформлені результати щорічних моніторингів навчальних досягнень учнів у вигляді зведених табличних даних забезпечують виявлення динаміки успішності оволодіння навчальними предметами як кожним окремим учнем, так і в цілому класом, сприяють здійсненню порівняльного аналізу щорічних навчальних досягнень за окремими навчальними предметами, дають змогу об'єктивно оцінювати існуючий рівень професійної кваліфікації вчителів.

Зацікавленість учасників навчального процесу (батьків, учителів, учнів, закладів освіти вищих рівнів, суспільства) у отриманні якісних рівнів

навчальних досягнень предметного навчання учнів має специфічно різні значення як відповідність запитам ринку освітніх послуг, спеціально організованому процесу компетентнісно-орієнтованого трудового навчання та забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти. Як бачимо, погляди на якість і рівні навчальних досягнень учнів ЗЗСО, які надають освітні послуги і їхніх споживачів мають певні розбіжності. Тому, моніторингові заходи з виявлення рівнів навчальних досягнень учнів із трудового навчання нами спрямовуються на спеціально організований процес компетентнісно-орієнтованого трудового навчання, орієнтуються на ринок освітніх послуг, забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання є системою спеціально організованого та цілеспрямованого збору, зберігання та обробки інформації щодо діагностування та прогнозування динаміки змін ключових та предметних компетентностей учнів відповідно до вимог усіх зацікавлених сторін для наукового обґрунтування необхідності прийняття управлінських рішень щодо створення оптимальних умов трудового навчання та підвищення його ефективності. Зазначені у сформульованому нами визначенні завдання моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання обумовлені тими функціями, які ним виконуються та підпорядковуються кінцевій меті з оптимізації умов та підвищення ефективності трудового навчання в ЗЗСО. До таких функцій ми відносимо:

- інформаційну – збір, зберігання та обробка інформації щодо динаміки змін ключових та предметних компетентностей;
- діагностичну – реєстрація стану сформованості ключових та предметних компетентностей учнів із трудового навчання;

- прогностичну – виявлення перспективних напрямів подальшого формування ключових та предметних компетентностей учнів відповідно до вимог усіх зацікавлених сторін;
- управлінську – наукове обґрунтування необхідності прийняття відповідних рішень щодо створення оптимальних умов трудового навчання та підвищення його ефективності;
- організаційно-методичну – побудова цілісного процесу трудового навчання, виховання та розвитку учнівської молоді;
- оптимізаційно-адаптивну – підвищення якості навчальних досягнень учнів із трудового навчання, максимально використовуючи наявні позитивні його сторони та мінімізуючи в реально можливих межах негативні наслідки існуючої ситуації.

Визнаючи тестування сформованості предметних і ключових компетентностей учнів одним із визначальних методів діагностування навчальних досягнень учнів із трудового навчання, ми не зводимо моніторингові заходи лише до цього, а визнаємо необхідність комплексного розгляду всіх напрямків діяльності ЗЗСО, які впливають на покращення рівня навчальних досягнень учнів із цього навчального предмету.

Застосування моніторингових технологій з поетапного вивчення процесу трудового навчання в школі дає змогу переконатися в оптимальності здійснення кожного його етапу, сприяє попередженню появи негативних результатів навчальної діяльності, гарантує їхню якість та успішність управління навчальним процесом.

Моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання може здійснюватися безпосередньо в ЗЗСО у вигляді внутрішнього моніторингу або зовнішніми установами та організаціями у формі зовнішнього моніторингу. В процесі трудового навчання виховання оцінюванню підлягають не лише результати навчальних досягнень учнів, а й процес діяльності ЗЗСО стосовно контролю та управління освітньою діяльністю.

Отже, вдосконалення трудової підготовки учнів у школі засобами зовнішнього та внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів доцільно здійснювати шляхом оцінювання як результатів навчальних досягнень учнів, так і процесу трудового навчання, контролюючи рівень сформованості предметних та ключових компетентностей та процес організації трудового навчання вчителями трудового навчання.

Водночас, визнаючи безпосередній зв'язок між рівнем професійно-педагогічної діяльності вчителів та рівнем навчальних досягнень учнів із трудового навчання, вважаємо за необхідне застерегти від найлегшого та очевидного, на перший погляд, але дещо спрощеного способу визначення ефективності професійно-педагогічної діяльності вчителів трудового навчання лише за рівнем навчальних досягнень учнів з цього шкільного предмету або ЗНО. ЗЗСО і вчителів трудового навчання, які є лише окремими складовими ЗСО, не можна характеризувати як виключно найважливішими серед інших чинників впливу на рівень навчальних досягнень учнів. Оцінюючи діяльність учителя трудового навчання з точки зору контролю якості навчальних досягнень учнів, слід усвідомлювати, що цей вид впливу є меншим за внутрішню мотивацію учнів до навчання, їхні індивідуальні здібності, нахили чи сімейне оточення учнів.

Сучасний підхід до оцінювання результативності трудового навчання ґрунтується на визнанні моніторингу навчальних досягнень учнів як провідної складової оцінювання та управління процесом навчання в ЗСО. Визначаючи підходи та критерії оцінювання навчальних досягнень в ході організації та проведення моніторингових заходів слід включати до спектру діагностики видів навчальної діяльності ЗЗСО оцінювання управлінських заходів, освітньої діяльності учителів та навчання учнів [124, 2021, с. 95].

Щосеместрове проведення внутрішніх та зовнішніх контрольних моніторингових зрізів навчальних досягнень учнів та аналіз отриманих результатів, оформлених у вигляді зведених таблиць даних, забезпечує можливість визначення динаміки успішності оволодіння окремими учнями і

класами трудовим навчанням, порівняння за навчальними роками навчальних досягнень із цього предмету, об'єктивно оцінювати рівень кваліфікації та визначати шляхи підвищення якості професійно-педагогічної діяльності вчителів та інших посадових осіб із забезпечення освітнього процесу та розробляти прогнози щодо подальшої організації вивчення трудового навчання в ЗЗСО.

1.3. Аналіз практичного стану методики організації моніторингу навчальних досягнень учнів та визначення проблеми дослідження

В Україні на сьогодні можна говорити про сформованість нормативно-правових засад з моніторингу якості освіти у вигляді указів президента, постанов Кабінету Міністрів, нормативних актів Міністерства освіти і науки, регіональних та місцевих органів виконавчої влади та самоврядування. Так, статтею 53 Конституції України [73] громадянам гарантується право на здобуття обов'язкової та безоплатної повної загальної середньої освіти. Закон України «Про освіту» [50] декларує пріоритетність освітньої сфері у розвитку суспільства, визначає напрями реалізації державної політики у галузі освіти та окреслює шляхи підвищення її якості.

З метою визначення кола проблем, які потребують вирішення в дисертаційній роботі, розглянемо сучасний практичний стан розвитку моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання. Різні аспекти організації та проведення моніторингу навчальних досягнень учнів розглянуті в наукових розвідках ряду вітчизняних науковців: Л. Армейська, І. Єгорова, А. Кучик, О. Локшина, О. Ляшенко Т. Лукіна, О. Ляшенко, О. Онопрієнко, Л. Покроєва, Ю. Романенко та інших.

Розглядаючи моніторинг як різноплановий феномен навчальної діяльності, трудової вихованості та особистісного розвитку учнів ЗЗСО, педагоги-практики вбачають у ньому: стрижневу характеристику формування особистості учня, отриману внаслідок діагностичних обстежень як окремих

учнів, так і класу в цілому [181, с. 130]; одну із форм педагогічного супроводу, що дає змогу відслідковувати результативність та якість начального процесу [102; 103; 109; 136; 146; 164 та ін.]; цілеспрямоване та організоване безпосереднє відстеження змін основних показників навчальної діяльності учнів для своєчасного ухвалення управлінських рішень щодо корекції, створення відповідних умов навчального процесу та педагогічного прогнозування на підставі аналізу зібраної інформації [124 с. 44–45]; постійне стеження за освітнім процесом для виявлення його відповідності очікуваним результатам [86, с. 5].

Найбільш систематизовано, послідовно та повно дослідження різноманітних проблем моніторингу в галузі освіти представлені в дисертаційних роботах, підготовлених за останні двадцять років. Серед захищених за цей час понад сто дисертаційних робіт більшість (71%) розглядають моніторинг як один із засобів розв'язання завдань дослідження. Наприклад, у дисертації О. Білик [16] розглядаються інформаційні технології моніторингу якості освітньої діяльності ЗЗСО, а в дисертаційній роботі Ю. Шихова [201] моніторинг виступає засобом підготовки тих, хто навчається в системі «профільна школа–вищий технічний навчальний заклад».

У 29% дисертацій проблема моніторингу розглядається як основне завдання дослідження. Серед них у двох третинах робіт розглядаються проблеми моніторингу у ЗВО і лише одна третина дисертаційних робіт вивчають проблеми внутрішнього та зовнішнього моніторингу якості освітньої діяльності ЗЗСО. Майже половина всіх цих робіт присвячена розгляду проблем моніторингу якості освіти, рештою здійснюється аналіз та узагальнення міжнародного досвіду становлення моніторингу якості освіти, вивчення педагогічних умов здійснення моніторингу якості навчальних досягнень учнів ЗЗСО. Це свідчить про те, що проблема підвищення якості предметного трудового навчання учнів 5-9 класів засобами науково-обґрунтованої методики моніторингу їхніх навчальних досягнень дотепер залишається поза увагою дисертаційних робіт.

Існуючі дисертаційні роботи представляють цінність стосовно вирішення проблем моніторингу якості освіти, водночас специфіка трудового навчання, як навчального предмету, потребує здійснення якісно іншого підходу до вивчення цієї проблеми.

В наукових публікаціях із проблем моніторингу якості ЗСО нами виділені чотири напрями досліджень: моніторинг як засіб оцінювання результативності освітньої діяльності ЗСО; моніторинг ринку освітніх послуг для випускників ЗСО; моніторинг якості надання освітніх послуг здобувачам; впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у здійснення моніторингових заходів у ЗСО.

Моніторинг як компонент технології оцінювання результативності освітньої діяльності ЗСО, розглядається у науково-методичних працях В. Вербець, О. Коберника, Методичних рекомендаціях щодо моніторингу досягнень школярів із трудового навчання та фахової компетентності вчителів у реалізації проектно-технологічної діяльності та ін. У навчально-методичному посібнику В. Вербець [20] розкрито методологію організації моніторингових заходів начального процесу та методику їх здійснення для визначення рейтингу досягнень викладачів.

Як складову оцінювання та прогнозування результативності освітньої діяльності розглядає моніторинг О. Коберник [67, с. 168], розуміючи під ним «...спеціально організоване і систематичне спостереження, збирання, збереження, опрацювання й подальше поширення інформації за станом об'єктів, явищ, процесів». Кінцевою метою моніторингу науковець називає не лише виявлення відповідності отриманих освітніх результатів бажаним еталонам, а, головним чином, вироблення прогностичних управлінських рішень з розвитку освіти задля попередження появи та уникнення небажаних результатів.

У Методичних рекомендаціях щодо моніторингу досягнень школярів із трудового навчання та фахової компетентності вчителів у реалізації проектно-технологічної діяльності (електронний ресурс) результативність трудового

навчання учнів пропонується оцінювати за рівнями методичної підготовленості вчителя та технологізації процесу трудового навчання. Моніторинг проєктно-технологічної діяльності учнів пропонується здійснювати за критеріями оцінювання змісту та захисту учнівських проєктів. Ефективність дотримання організаційно-методичних умов проєктно-технологічної діяльності учнів у процесі трудового навчання рекомендується визначати за фаховою компетентністю учителів у використанні різних типів уроків, самоаналізом власної діяльності під час планування та проведення уроків трудового навчання стосовно умов і засобів їхнього оснащення, організаційної, навчально-виховної діяльності вчителя, особливостей навчальної діяльності учнів на уроці.

Особливості моніторингу ринку освітніх послуг для випускників ЗЗСО розглядаються у науково-методичних працях І. Булах, Т. Лукіної, О. Ляшенка, М. Мруги, О. Незвиської, та інших. У методичних матеріалах О. Незвиської [130] з підвищення освітнього рівня школярів на основі моніторингового підходу розглядаються проблеми якості початкової освіти з точки зору готовності молодших школярів до продовження навчання в основній школі. Якість початкової освіти обумовлюється опануванням учнями предметними та ключовими компетентностями, які визначаються як найважливіші особистісні надбання випускників початкової школи. До показників моніторингу якості освіти О. Незвиською включено адаптацію школярів до нового ступеня навчання.

Розуміючи якість освіти як сукупність характеристик і властивостей освітніх результатів, що мають задовольнити споживачів освітніх послуг, І. Булах, Т. Лукіна, О. Ляшенко, М. Мруга, розглядають сутність цього поняття як якість освіти певного рівня, що визначає ефективність освітньої діяльності закладу освіти [116, с. 12].

Моніторинг якості надання освітніх послуг здобувачам розглядається у Положеннях про внутрішню систему забезпечення якості освіти ЗЗСО, Загальнодержавному моніторинговому дослідженні впровадження реформи

НУШ, дисертаційній роботі Г. Зварич та ін. Моніторинг якості освітніх послуг у ЗЗСО Г. Зварич [52] визначає як поточне відстеження стану надання освітнім закладом освітніх послуг, оцінювання їхньої відповідності запитам споживачів, державним освітнім стандартам, аналіз динамічних змін моніторингових показників та прийняття управлінських рішень щодо коригування спрямованості освітньої діяльності освітнього закладу щодо забезпечення якості освіти. Наприклад, одним із Положень про внутрішню систему забезпечення якості освіти ЗЗСО [147] визначені ряд стратегій забезпечення якості освіти: моніторинг змісту освіти; спостереження за здійсненням процесу навчання; моніторинг педагогічних технологій, освітніх ресурсів та управління ними; виявлення негативних та позитивних тенденцій у діяльності педагогічних працівників з організації навчально-виховного процесу; накопичення моніторингової інформації та її обробка з метою підготовки проєктів адміністративно-управлінських рішень.

На виявлення відповідності навчальних досягнень учнів результатам освітньої діяльності відповідно до Державного освітнього стандарту та обґрунтуванню на цій основі рекомендацій для подальшого успішного впровадження НУШ в ЗЗСО, були спрямовані Загальнодержавні моніторингові дослідження впровадження реформи НУШ [49]. Ними здійснено збір інформації за допомогою онлайн опитування вчителів та батьків. Від вчителів надходила інформація про них самих, досвід їхньої роботи, про учнів та їхні потреби на подальший навчальний період. Опитування батьків спрямовувалося на отримання відомостей про них самих, про їхню дитину, характеристику її перебування в школі та навчальні досягнення, про особливості взаємодії батьків зі школою, про виклики на подальший навчальний період.

Шляхи впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у здійснення моніторингових заходів у ЗЗСО, спрямованих на підвищення мотивації учнів до предметного навчання, ефективності та якості освітнього процесу, досягнення зростання результатів навчання та виховання,

розглядаються у роботах О. Букатової, Г. Зварич, Л. Наливайко, Т. Симоненко, О. Федорової, Л. Яренчук та ін. У навчальній публікації «Методи прийняття управлінських рішень» Л. Наливайко і Т. Симоненко [115] запропоновані ряд критеріїв та етапів прогнозування, прийняття та контролю реалізації стратегічних і тактичних, індивідуальних та групових управлінських рішень: всебічна обґрунтованість, своєчасність, змістова повнота, узгодженість та повноважність і рівень професіоналізму керівництва, врахування ризиків щодо прийняття управлінських рішень. Авторами характеризуються особливості інноваційних методів прийняття управлінських рішень із теорій ігор та черг, лінійного програмування, управління запасами та імітаційного моделювання.

В дослідженні Г. Зварич [52], на підставі факторно-критеріального моделювання, запропоновано кваліметричну модель моніторингу якості надання освітніх послуг ЗЗСО, яка включає такі фактори оцінювання: виконання замовлень щодо освітніх послуг; якість здійснення освітньої діяльності освітнім закладом; функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу; робота з педагогічним колективом ЗСО; результативність освітньої діяльності закладу освіти. На підставі одержаних результатів моніторингу стану якості надання освітніх послуг в ЗЗСО розробляються рекомендації щодо покращення цього процесу.

Застосування сучасних методів і освітніх технологій для забезпечення якості освітнього процесу в ЗЗСО у контексті трудового навчання розглядається в дослідженні О. Букатової, О. Федорової та Л. Яренчук [18, с. 154]. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології обумовили застосування в трудовому навчанні імітаційних методів комп'ютерного моделювання, якими здійснюється імітація взаємодії учасників освітнього процесу шляхом проведення серій обчислювальних експериментів. Створення та аналіз за допомогою комп'ютерних програм функціонування різних математичних моделей систем трудового навчання за різних параметрів учасників освітнього процесу, змісту, методів, засобів і форм його організації сприяє виявленню

закономірностей функціонування та оцінюванню потенційно-можливої результативності різних стратегічних і тактичних управлінських рішень у сфері організації та методики трудового навчання школярів.

Процес підготовчого планування моніторингових досліджень у вітчизняних ЗЗСО вимагає здійснювати ознайомлення з інноваційними підходами до моніторингу та оцінюванням якості освіти у досвіді зарубіжних країн, результатами міжнародних порівняльних досліджень щодо вимірювання якості освіти у різних країнах-учасницях [122, с. 5]. Тому, наступним кроком в аналізі стану вивчення проблеми методики організації моніторингу навчальних досягнень учнів ми розглядаємо особливості висвітлення цієї проблеми у зарубіжних публікаціях.

Методичне забезпечення здійснення моніторингових досліджень, які напрацьовані в зарубіжних країнах на рівні міжнародних моніторингових програм, базується на опрацюванні фахівцями з реалізації моніторингових досліджень значних масивів як науково-методичної літератури, так і звітних матеріалів освітніх моніторингових досліджень. Значний унесок у розробку методологічних засад моніторингових досліджень (підготовка процесуальних матеріалів, технології збирання, опрацювання та аналізу моніторингових даних) в галузі освіти мають напрацювання таких зарубіжних фахівців як F. W. Baker, S. H. Kim [204; 205] (теорія реагування на предмет моніторингових досліджень), M. Battauz [206; 207] (статистичне програмне забезпечення моніторингових досліджень), A. Birnbaum [209] (моніторинг здібностей), P. W. Holland, N. J. Dorans [2014] (освітні вимірювання), M. J. Kolen, R. L. Brennan [216] (тестові методи моніторингових досліджень), G. Rasch [221] (імовірнісні моделі для моніторингових тестів на інтелект і досягнення).

Різноманітність підходів та методів моніторингових досліджень, обумовлена відмінностями національних освітніх систем не заперечує існування в них ключових складових, серед яких: орієнтація на запити та потреби всіх учасників процесу освіти; однозначність у визначенні показників моніторингових досліджень; здійснення зовнішніх та внутрішніх

моніторингових заходів; обґрунтування достовірності вибору моніторингових методик відповідно до вимірюваних показників; відповідність системи моніторингу прийнятим у країні стандартам освітньої діяльності; оцінювання та аналіз отриманих внаслідок здійснення моніторингу результатів.

Разом із значними напрацюваннями зарубіжних фахівців у галузі освітніх моніторингових вимірювань, важливим джерелом обґрунтування виваженої науково-методичної бази сучасних моніторингових досліджень виступає досвід, накопичений міжнародними програмами та проєктами порівняльних досліджень TIMMS та природничо-наукової грамотності PISA [138]. Ці заходи спрямовані на об'єктивне отримання інформації про реальний стан та прогнозування систем освіти різних країн. Процедури моніторингу ними розподілені в часі та включають збір інформації, її аналіз та формулювання узагальнених висновків про результативність діяльності ЗЗСО.

Рівні сформованості компетентності учнів визначаються, за проєктом PISA, їхніми суб'єктивними освітніми особливостями: мотивацією навчання та їхніми індивідуальними освітніми стратегіями та очікуваннями [135]. Вияви суб'єктивних освітніх особливостей виявляються та оцінюються в ході вирішення учнями завдань у відмінних освітніх ситуаціях, ніж ті у яких вони формувалися [220].

Представлені у додатку В основні підходи міжнародної програми PISA до складання завдань із вимірювання грамотності учнів включають умову їхнього виконання (те, що дано у завданні) і питання до учнів стосовно того, що їм необхідно визначити [61]. Завдання, що складаються з описів ситуацій реальної життєдіяльності учнів, їхнього колективу чи територіальної громади, спрямовані на оцінювання знань, розумінь основних предметних понять, здатності учнів до використання раніше набутих знань та вмінь у схожих, подібних до вивчених та нових для них ситуацій.

Міжнародне порівняльне дослідження TIMSS передбачає тестову перевірку знань і вмінь учнів та анкетування учасників освітнього процесу для

моніторингу якості освітніх програм, процесу навчання та його ресурсного забезпечення [64].

Тестова перевірка знань і вмінь учнів включає виконання завдань трьох видів: на виявлення базових знань із основ наук та володіння термінологією; на вирішення проблемних завдань із застосуванням раніше набутих знань і вмінь методами пошуку аналогій, порівняння, класифікації, протиставлення; використання набутих знань і вмінь у нових ситуаціях у ході розв'язання нестандартних складних завдань [162].

Стосовно ж вітчизняних реалій, як зазначається у Звіті про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти [54, с. 87], здійснення виважених моніторингових досліджень, започаткованих на загальнодержавному рівні з 2013 року (Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання моніторингу якості загальної середньої освіти» від 17.07.2013 № 995), перебуває на початковій стадії становлення [127].

Здійснення моніторингових заходів навчальних досягнень учнів обумовлено постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1095 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 8 липня 2015 р. № 533), якою визначено порядок здійснення моніторингу якості освіти (Порядок зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти, 2015). Розглядаючи стан організації моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання, слід керуватися регламентованим Кабінетом міністрів України порядком здійснення незалежного моніторингу та оцінювання якості освіти, яким визначено мету незалежного оцінювання якості освіти ЗЗСО як одержання об'єктивних даних про неї, передача органам державної влади та громадськості аналітико-синтетичної моніторингової інформації. Моніторинг якості освіти пропонується здійснювати шляхом узагальнення аналітичних матеріалів щодо оцінювання якості і стану функціонування різних предметних галузей на різних освітніх рівнях за певними показниками для здійснення прогнозування подальшого розвитку цих предметних галузей.

Так, на локальному рівні передбачається вивчення мети діяльності, успішності випускників окремих навчальних закладів та прогнозування їхньої подальшої діяльності. На регіональному рівні аналізується стан функціонування системи освіти на цьому рівні, особливості її інтеграції в галузь освіти на державному рівні. На загальнодержавному рівні засобами моніторингу аналізується стан функціонування та перспективи розвитку системи освіти в цілому для формування державної політики в галузі освіти. На міжнародному рівні аналізується відповідність існуючої освітньої системи країни міжнародним стандартам.

Порядком запровадження моніторингу якості освіти задекларовано участь ЗЗСО у програмах із проведення порівняльних досліджень навчальних досягнень учнів різних вікових груп із різних галузей знань, які здійснюються міжнародними обстежувальними організаціями.

Далі перейдемо до розгляду практичного стану здійснення моніторингових заходів щодо навчальних досягнень учнів. В науково-педагогічній літературі виділяють два види моніторингових заходів:

- внутрішній моніторинг здійснюється навчальним закладом та спрямований на виявлення динаміки змін процесуальних і результативних ознак, своєчасне попередження небажаних подій у освітній діяльності;
- зовнішній моніторинг здійснюється управлінськими освітніми структурами та незалежними експертно-аудитними установами з метою одержання достовірної та статистично значущої інформації про хід та результати освітнього процесу в закладі освіти [102; 103; 109 та ін.].

Розглянемо далі стан здійснення зовнішніх моніторингових заходів щодо визначення якості навчальних досягнень учнів із предметного шкільного навчання. Як складову зовнішнього моніторингу діяльності ЗЗСО, стан предметного навчання в школі можна розглядати, за Методикою оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту, затвердженою наказом Державної служби якості освіти України від 29.03.2021 р. № 01-11/25 [117].

Питання методики організації зовнішнього моніторингу навчальних досягнень учнів за результатами вивчення шкільних предметів розглядаються у другому напрямі оцінювання ЗЗСО – система оцінювання результатів навчання учнів, який здійснюється за:

- трьома вимогами (правилами) організації освітнього процесу: 1) відкритість, прозорість та зрозумілість для учнів системи оцінювання їхніх навчальних досягнень; 2) використання систематичного внутрішнього моніторингового відслідковування та корекція результатів навчання кожного учня; 3) зорієнтованість системи оцінювання на виховання у учнів відповідальності за результати свого навчання, формування в них здатності до самооцінювання;

- сьомома критеріями оцінювання: 1) отримання учнями від учителів інформації про критерії, процедури та правила оцінювання їхніх навчальних досягнень; 2) сприяння системи оцінювання навчальних досягнень учнів впровадженню компетентнісного підходу в освіті; 3) визнання учнями справедливості та об'єктивності оцінювання їхніх результатів навчання; 4) аналіз ЗЗСО навчальних досягнень учнів; 5) впровадження в ЗЗСО формувальної системи оцінювання навчальних досягнень; 6) спрямованість ЗЗСО на формування в учнів відповідального ставлення до результатів навчання; 7) забезпечення ЗЗСО взаємо- та самооцінювання учнів.

- десятьма індикаторами оцінювання: 1) оприлюднення в ЗЗСО процедур, критеріїв та правил оцінювання навчальних досягнень учнів; 2) відсоток учнів, які фактично отримали в ЗЗСО інформацію щодо процедур, правил та критеріїв оцінювання їхніх результатів навчання; 3) частка педагогів, якими використовується система оцінювання навчальних досягнень учнів на засадах реалізації компетентнісного підходу; 4) відсоток учнів, якими визнається добросовісним, справедливим, об'єктивним та неупередженим оцінювання їхніх навчальних досягнень; 5) систематичність проведення моніторингових заходів з оцінювання результатів навчання школярів; 6) здійснення аналізу навчальних досягнень учнів та вжиття педагогічних заходів

щодо надання їм освітньої підтримки; 7) відстеження моніторинговими заходами особистісного розвитку та відзначення навчальних досягнень учнів із метою формування в них позитивної самооцінки, прагнення до навчання та подолання побоювань щодо можливих помилок у навчанні; 8) надання педагогами учням необхідної допомоги щодо їхньої навчальної діяльності; 9) кількість учнів з відповідальним ставленням до оволодіння освітньою програмою та навчання; 10) використання педагогами прийомів взаємо- та самооцінювання в системі оцінювання навчальних досягнень учнів [150] (див. додаток Г).

Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150] передбачає три етапи зовнішнього оцінювання освітніх процесів: 1) підготовка до проведення перевірки шляхом формування експертної групи, документації для її здійснення, заповнення керівником ЗЗСО опитувального аркуша та ознайомлення з оприлюдненою інформацією щодо діяльності освітнього закладу; 2) оцінювання експертною групою освітніх процесів та внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу освіти; 3) документальне оформлення результатів інституційного аудиту (актів перевірок, розпоряджень, анкет оцінювання діяльності експертів, аналітичної довідки, звіту, висновків та рекомендацій).

Розглянутий підхід до зовнішнього незалежного оцінювання результативності предметного навчання учнів у ході моніторингових заходів, передбачених Порядком проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150], дає змогу отримати об'єктивні, неупереджені висновки щодо реального стану навчальних досягнень учнів, обґрунтування перспектив їхнього покращення.

Далі розкриємо результати вивчення стану організації та проведення внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів у ЗЗСО. З метою надання здобувачам освіти якісних освітніх послуг вітчизняними ЗЗСО впроваджуються Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти [147], розроблене за рекомендаціями Державної служби якості освіти

України до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО [1].

У рекомендаціях вказано на необхідність опори, під час розбудови ЗЗСО внутрішньої системи забезпечення якості освіти, на ряд принципів: дитиноцентризму, забезпечення рівного доступу всіх дітей до освіти, автономії освітнього закладу, цілісності системи управління якістю освіти, постійного вдосконалення, впливу зовнішніх чинників, адаптивності та гнучкості [1]. У змісті рекомендацій розкриваються: загальні алгоритми побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі; інструментарій та методи збору інформації; критерії вивчення та оцінювання ЗЗСО освітніх та управлінських процесів.

Основні етапи розбудови внутрішньої системи оцінювання якості освіти включають: її проєктування (мети, необхідних ресурсів, механізму та критеріїв функціонування, способів прийняття управлінських рішень); самооцінювання (моніторинг складових освітнього процесу, аналіз отриманих результатів, визначення рівня якості та результативності функціонування системи освіти); звітування (аналіз стану та обґрунтування напрямів удосконалення функціонування освітньої системи); планування заходів щодо функціонування системи освіти ЗЗСО [1, с. 2].

На етапі проєктування моніторингових заходів оцінювання навчальних досягнень, серед компонентів внутрішньої системи забезпечення якості освіти ЗЗСО, за рекомендаціями Абетки для директора [1, с. 9] розробляються такі прозорі процедури і правила оцінювання результатів навчання: формувальне, поточне, тематичне, семестрове, річне, ДПА.

На етапі самооцінювання освітніх процесів нас цікавлять особливості вивчення засобами внутрішнього моніторингу динаміки результатів навчання учнів. Для цього в ЗЗСО впродовж навчального року здійснюється самооцінювання динаміки навчальних досягнень учнів за окремими освітніми рівнями. Самооцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання передбачає послідовне здійснення кроків зі збору інформації, її аналізу за

окремими індикаторами, узагальнення та визначення результатів функціонування системи трудового навчання учнів ЗЗСО за чотирма рівнями: високий (90–100% учасників освітнього процесу реалізують задекларовані індикаторами оцінювання вимоги), достатній (якщо таких учасників більше 75%), середній (таких учасників більше 50%), що вимагає покращення та неприпустимо низький (менше 50% учасників) [1, с. 16-18].

З метою зручного планування заходів із вдосконалення навчальних досягнень учнів із трудового навчання, результати їхнього моніторингу доцільно представляти за допомогою гістограм.

Третій етап – звітування – включає аналіз стану трудового навчання на засіданнях педагогічних рад, з учнями та батьками та визначення шляхів його удосконалення, здійснюючи ранжування виявлених проблем за ступенем їхньої значущості та можливими термінами вирішення в коротко- та довгостроковій перспективі.

На четвертому етапі розбудови системи внутрішнього забезпечення якості трудового навчання здійснюється розробка заходів щодо його функціонування в річних планах роботи ЗЗСО з розкриттям критеріїв та індикаторів вирішення виявлених проблем трудового навчання в ЗЗСО. За результатами самооцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання може здійснюватися коригування стратегії його розвитку в ЗЗСО на рівнях його освітньої програми та річного плану роботи.

Далі проаналізуємо ситуацію щодо стану внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання безпосередньо у ЗЗСО. Результати моніторингових досліджень навчальних досягнень учнів отримуються ЗЗСО шляхом проведення та аналізу діагностичних вхідних (на початку навчального року), семестрових (кінець грудня) та річних (травень) контрольних робіт з предмету. Регулярність вимірювань навчальних досягнень учнів дає змогу виявляти динамічні зміни у показниках якості опанування змістом трудового навчання та розробляти, на цій основі, корекційні педагогічні впливи в освітній діяльності кожного учня [86].

Результати аналізу навчальних досягнень учнів представляються у вигляді гістограм рейтингу 5-9 класів за: середнім балом із трудового навчання; якісним показником знань і вмінь із трудового навчання; середнім балом успішності з трудового навчання; вхідним, семестровим (річним) моніторингом рівня навчальних досягнень із трудового навчання (див. додаток Д).

Реалізації особистісно зорієнтованого підходу та мотивації учнів до самоорганізації і самовдосконалення сприяє відстеження динаміки змін у рівнях навчальних досягнень кожного конкретного учня. Представлені в додатку Д графіки і таблиці викликають зацікавленість у батьків, які порівнюють результати трудового навчання учнів класу, звертаються за консультаціями до вчителя з питань щодо покращення навчальних можливостей своєї дитини.

За таблицею успішності класу з трудового навчання розраховуються середні бали учнів по школі. Середній бал класу з трудового навчання визначається як середнє арифметичне балів, набраних усіма учнями. Ним характеризується динаміка змін рейтингу класу. Процентні показники якості трудового навчання визначаються відношенням кількості учнів, які засвоїли навчальний матеріал на достатньому і високому рівні до загальної кількості учнів класу.

Результати моніторингових досліджень дають змогу отримати таку інформацію (див. додаток Д): рейтинг класу з трудового навчання в школі; рейтинг кожного учня з трудового навчання в класі та школі; якість трудового навчання учнів у відсотковому вираженні; рейтинг учнів із трудового навчання серед паралельних класів; рейтинг класу з трудового навчання в паралелі; моніторинг рівня результатів трудового навчання по окремих класах; списки учнів з високим, достатнім, середнім та початковим рівнями навчальних досягнень із трудового навчання та ін.

Зазначена вище інформація дає змогу вчителю трудового навчання поширювати її серед учнів і батьків, стимулюючи в учнів потребу в навчанні.

Вивчення чинників набуття досягнутих результатів трудового навчання дає змогу всім учасникам освітнього процесу визначати конкретні кроки з покращення його якості.

Аналіз результатів моніторингових досліджень за складеними діаграмами дає змогу відстежити динаміку зростання чи зниження рівня навчальних досягнень учнів із трудового навчання усіх класів школи. Не дивлячись на можливу суб'єктивність моніторингових оцінок кожного окремого вчителя, об'єктивність сприйняття результатів трудового навчання учнями, їхніми батьками та вчителями, визначення їхніх запитів щодо задоволення освітніх потреб забезпечуються порівнянням рейтингових вхідних, семестрових та річних контрольних заходів.

Порівняння рейтингових показників навчальних досягнень учнів впродовж певних проміжків часу, дає змогу вчителю відслідковувати динаміку змін у трудовому навчанні окремих учнів і класу в цілому, своєчасно виявляти труднощі учнів в опануванні навчальним матеріалом, ступінь засвоєння ними різних тем і розділів трудового навчання та розробляти диференційовані корекційні завдання для класів із різним рівнем початкових досягнень. Ефективне оцінювання засобами систематичного моніторингу початкових досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання забезпечує контроль учителем своєї професійно-педагогічної діяльності та прогнозування очікуваних результатів трудового навчання. Бачення об'єктивної картини процесу трудового навчання дає змогу вчителю визначати спільно з учнями перспективно-бажані очікувані освітні результати.

Водночас слід зазначити, що на сучасний стан внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із предметного шкільного навчання обмежується, головним чином, збором, обробкою даних для складання річних звітів без аналізу соціальних вимог ринку освітніх послуг, порівняльного аналізу стану та перспектив розвитку трудового навчання в ЗЗСО. Потребують систематичних досліджень методи педагогічного прогнозування та прийняття організаційно-педагогічних рішень із забезпечення відповідності результатів

трудового навчання учнів діючим вимогам державних стандартів базової і повної середньої освіти.

Аналіз практичного стану методики організації моніторингу навчальних досягнень учнів дає нам змогу визначити коло проблем, які потребують вирішення під час дослідження:

- вивчення стану дослідженості питань організації моніторингу якості освіти виявило чотири напрями досліджень: моніторинг як засіб оцінювання результативності освітньої діяльності ЗЗСО; моніторинг ринку освітніх послуг для випускників ЗЗСО; моніторинг якості надання освітніх послуг здобувачам; впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у здійснення моніторингових заходів у ЗЗСО. Водночас, проблема підвищення якості предметного трудового навчання учнів 5-9 класів засобами науково-обґрунтованої методики моніторингу їхніх навчальних досягнень дотепер залишається поза увагою дисертаційних робіт вітчизняних науковців і зарубіжних дослідників та потребує якісно іншого підходу в дослідженні цієї проблеми;

- аналіз практичного стану організації моніторингових заходів із визначення якості із предметного шкільного навчання на зовнішньому рівні характеризується нововведеними у 2021 році вимогами, критеріями та індикаторами поетапного зовнішнього оцінювання освітніх процесів, спрямованих на отримання об'єктивних, неупереджених висновків щодо реального стану предметних навчальних досягнень учнів, обґрунтування перспектив їхнього покращення. Перший досвід впровадження інституційних аудитів закладів ЗЗСО потребує належного аналізу отриманих результатів щодо досягнень учнів із трудового навчання та вивчення позитивного досвіду;

- вивчення стану практичної організації внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання засвідчило його поетапну розробленість для здійснення вхідних, семестрових і річних діагностичних заходів, спрямованих на виявлення динамічних змін у показниках якості опанування учнями змістом трудового навчання та розробку корекційних

педагогічних впливів в освітній діяльності учнів. При цьому було виявлено відсутність системно підходу до розв'язання проблем збору, аналітичної обробки та об'єктивного представлення і використання діагностичної інформації на всіх етапах внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Аналіз стану практичної організації та здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів виявив потребу в розробці та впровадженні методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання. Виходячи з цього актуалізуються проблеми обґрунтування моделі та педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання, визначення критеріїв, показників і рівнів оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, які підлягають моніторингу та розробки методичного забезпечення щодо впровадження та ефективного функціонування методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання.

Висновки до 1 розділу

У розділі розглянуто проблему уточнення сутності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та проведено аналіз стану проблеми впровадження моніторингу на рівні ЗСО. Одним із дієвих шляхів розв'язання виділених проблем визначено впровадження системи забезпечення якості процесу та результатів трудового навчання в школі, важливою складовою якої виступає моніторинг навчальних досягнень учнів. До одного з різновидів такого моніторингу віднесено моніторинг навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання, розробка системи якого потребує визначення його специфічних особливостей, якими він вирізняється серед інших видів моніторингу.

На підставі аналізу законодавчих та нормативно-правових освітніх документів та узагальнення науково-практичного досвіду визначено, що базове поняття дослідження «навчальні досягнення учнів» є складовим більш ширшого поняття «результати навчання учнів», які визначаються за вимогами державних освітніх стандартів. Під навчальними досягненнями учнів розуміється інтегральна характеристика процесу та результатів навчання, яка обумовлена такими чинниками соціальної продуктивності освіти як зміст предметного навчання в школі, рівень компетентності педагогічних працівників, інноваційні технології навчання та відповідна їм матеріально-технічна база.

Виходячи з того, що об'єктом моніторингу в проведеному дослідженні є навчальні досягнення учнів обґрунтовано суттєві ознаки поняття «моніторинг навчальних досягнень учнів», які є необхідними для його визначення: неперервне цілеспрямоване спостереження за результатами та функціонуванням компетентнісно-орієнтованого трудового навчання, а також за вимогами ринку освітніх послуг закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти з метою аналізу отриманої інформації, педагогічного прогнозування та прийняття організаційно-педагогічних рішень із забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Розглянуто досвід, накопичений сучасною практикою трудового навчання для здійснення комплексного вивчення проблем методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання. Аналіз моніторингової інформації щодо навчальних досягнень учнів, виявлення слабких місць у процесі трудового навчання визнано дієвим засобом удосконалення трудової підготовки учнів основної школи. Моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання визначено як систему спеціально організованого та цілеспрямованого збору, зберігання та обробки інформації щодо діагностування та прогнозування динаміки змін ключових та

предметних компетентностей учнів відповідно до вимог усіх зацікавлених сторін для наукового обґрунтування необхідності прийняття управлінських рішень щодо створення оптимальних умов трудового навчання та підвищення його ефективності.

Зазначено, що завдання моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання обумовлені інформаційною, діагностичною, прогностичною, управлінською, організаційно-методичною, та оптимізаційно-адаптивною функціями, які ним виконуються та підпорядковуються кінцевій меті з оптимізації умов та підвищення ефективності трудового навчання в школі.

Проаналізовано етапи моніторингу навчальних досягнень учнів для обґрунтування педагогічних впливів щодо вдосконалення трудової підготовки учнів. Визначені критерії та алгоритм оцінювання сформованості предметних і ключових компетентностей учнів із трудового навчання. Описано моніторингові заходи з виявлення рівнів навчальних досягнень учнів із трудового навчання, спрямовані на спеціально організований процес компетентнісно-орієнтованого трудового навчання, зорієнтовані на ринок освітніх послуг та забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Встановлено, що вдосконалення трудової підготовки учнів у школі засобами зовнішнього та внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів доцільно здійснювати шляхом оцінювання як результатів навчальних досягнень учнів, так і процесу трудового навчання, контролюючи рівень сформованості предметних, ключових компетентностей учнів та процес організації трудового навчання вчителями трудового навчання.

Розглянуто сучасний практичний стан організації моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання. Аналіз стану дослідженості питань організації моніторингу якості освіти виявило чотири напрями досліджень: моніторинг як засіб оцінювання результативності

освітньої діяльності ЗЗСО; моніторинг ринку освітніх послуг для випускників ЗЗСО; моніторинг якості надання освітніх послуг здобувачам; впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій у здійснення моніторингових заходів у ЗЗСО. Встановлено, що проблема підвищення якості предметного трудового навчання учнів 5-9 класів засобами науково-обґрунтованої методики моніторингу їхніх навчальних досягнень дотепер залишається поза увагою дисертаційних робіт вітчизняних науковців і зарубіжних дослідників та потребує якісно іншого підходу в дослідженні цієї проблеми.

Проведений аналіз практичного стану організації моніторингових заходів із визначення якості із предметного шкільного навчання на зовнішньому рівні характеризується нововведеними у 2021 році вимогами, критеріями та індикаторами поетапного зовнішнього оцінювання освітніх процесів, спрямованих на отримання об'єктивних, неупереджених висновків щодо реального стану предметних навчальних досягнень учнів, обґрунтування перспектив їхнього покращення. Перший досвід впровадження інституційних аудитів закладів ЗЗСО потребує належного аналізу отриманих результатів щодо досягнень учнів із трудового навчання та вивчення позитивного досвіду.

Вивчення стану практичної організації внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання засвідчило його поетапну розробленість для здійснення вхідних, семестрових і річних діагностичних заходів, спрямованих на виявлення динамічних змін у показниках якості опанування учнями змістом трудового навчання та розробку корекційних педагогічних впливів в освітній діяльності учнів. При цьому виявлено відсутність системно підходу до розв'язання проблем збору, аналітичної обробки та об'єктивного представлення і використання діагностичної інформації на всіх етапах внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Основні наукові результати розділу відображені в наукових працях авторки: 95, 97, 99, 213, 217.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У розділі описано модель моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання, здійснено теоретичне обґрунтування, принципів, функцій та педагогічних умов моніторингу цього виду. Визначено показники, критерії та рівні оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, які підлягають моніторингу. Представлено організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання

2.1. Модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання

Дослідження проблем педагогічного моніторингу передбачає побудову та використання абстрактно-ідеалізованих моделей, які дають змогу надати теоретико-практичній спрямованості науковим розвідкам. Дотримання алгоритмічних процедур педагогічного моделювання на засадах чіткості, технологічності, вимірності та прогнозованості моделей дає змогу, за Н. Куліковою [83], уникати отримання даних педагогічних досліджень методами натурального експерименту на здобувачах освітніх послуг. Метою моделювання в нашому дослідженні стало теоретичне обґрунтування, відтворення суттєвих властивостей структури та функціонування об'єкту моделювання – моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання. Набуття нових знань про реальну методику моніторингу навчальних досягнень учнів здійснено шляхом дослідження доступного інструменту її пізнання – моделі, яка, за К. Піцул [145], виступає заміщенням оригінального об'єкту-оригіналу.

Створення моделі пов'язане з виявленням взаємозв'язків моніторингу навчальних досягнень учнів із існуючими в ЗЗСО управлінськими, інформаційними та іншими системами впливу на принципи побудови

функціонування моніторингових заходів, потребує їхньої конкретизації під час моделювання процесу моніторингу.

В дослідженнях І. Анненкової [6], Л. Дудіної, І. Забродіної [45], Г. Красільнікової [76] педагогічний моніторинг розглядається як складна педагогічна система. Як підсистема освітньої системи, педагогічна система, за В. Безпальком [12, с. 26], характеризується замкненістю структури, заданою функціонально соціальним замовленням суспільства та складається таких елементів, як учні, цілі, зміст, процес, форми організації та засоби навчання [13, с. 58]. Будучи допоміжною складовою педагогічної системи, моніторинг визначається Е. Зеєром [56] як процес відстеження її стану засобами періодичного чи безперервного збору даних за сукупністю визначених ключових показників.

Об'єктом моніторингу в нашому дослідженні виступають навчальні досягнення учнів із трудового навчання. Процес трудового навчання нами розглядається як одна із підсистем педагогічної системи ЗЗСО, що характеризується замкненістю структури, заданою соціальним замовленням суспільства щодо трудової підготовки учнів. А елементи контролю та моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання розглядаються нами як не основні, а допоміжні елементи, які забезпечують успішність функціонування всієї педагогічної підсистеми (рис. 1.1).

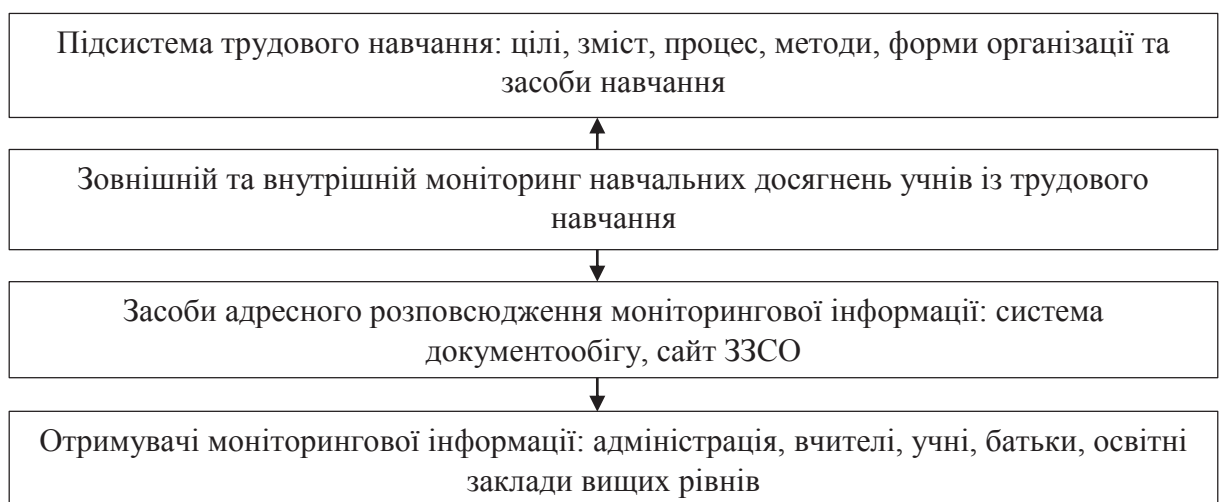

Рис. 2.1. Місце моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання у педагогічній системі ЗЗСО

Як засіб інформаційного забезпечення трудового навчання учнів 5-9 класів, моніторинг навчальних досягнень повинен мати своє місце в існуючому інформаційно-освітньому просторі ЗЗСО у вигляді методики збору, накопичення, передачі даних, використання засобів організаційного забезпечення моніторингових заходів, спрямованих на інформування всіх зацікавлених сторін щодо стану інформаційно-ресурсного забезпечення трудового навчання в школі.

Створення інформаційно-освітнього простору сприяє побудові предметного трудового навчання в ЗЗСО, спрямованого на досягнення освітніх результатів, визначених Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [41]. Об'єктивне оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання сприяє ефективній організації та управлінню освітнім процесом. Розробка методики моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання сприяла створенню інформаційного простору ЗЗСО з надання всім учасникам освітнього процесу необхідної їм інформації щодо надання освітніх послуг.

Завдання нашого дослідження з розбудови системи моніторингових заходів ЗЗСО полягає у визначенні шляхів ефективного застосування інформаційних ресурсів закладу та його забезпечення надійною ґрунтовною оперативною інформацією про стан та рівень навчальних досягнень учнів 5-9 класів із предмету «Трудове навчання».

Розроблена нами методика моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання є складовою моделі інноваційної діяльності ЗЗСО, яка ґрунтується на концепції цілісного навчально-виховного процесу, спрямованості методичної роботи на розробку інноваційних шляхів організації предметного навчання, заснованому на прогностичному педагогічному мисленні. Переорієнтація моніторингових заходів, за компетентнісним, діяльнісним та особистісно зорієнтованими підходами, обумовлює результативну спрямованість процесу шкільної освіти, вимагаючи суттєвих змін щодо організації моніторингу навчальних досягнень учнів на

засадах теоретико-експериментальних педагогічних досліджень. Саме в підвищенні якості та результативності предметного трудового навчання ми вбачаємо завдання моніторингових заходів із відстеження процесу змін у навчальних досягненнях учнів.

У впровадженні компетентнісно-орієнтованого підходу в моделі інноваційної освіти О. Агеєва відводить ключове місце моніторингу її якості, за таким алгоритмом:

- моніторинг, аналіз якості підготовки здобувачів освіти;
- мотивація навчально-пізнавальної діяльності здобувачів;
- прийняття управлінських рішень та ухвалення стратегії процесу освіти;
- обґрунтування та вибір складових процесу навчання;
- реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі;
- самооцінювання та рефлексія результатів освітньої діяльності [2, с. 90–91].

Моніторинг навчальних досягнень учнів є важливим складником забезпечення якості предметного трудового навчання, яким забезпечується контроль процесу ЗСО, організаційно-управлінські процеси щодо її супроводу та визначають якість шкільної освіти як кінцевий результат діяльності ЗЗСО і очікуваний початковий рівень ЗСО для освітніх закладів вищих освітніх рівнів.

Трудове навчання в ЗЗСО зорієнтоване на різнорівневі галузі вітчизняної освіти: повну середню, середню професійну, середню спеціальну та вищу освіту. Тому в моделі моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання повинні бути відзначені суспільні освітні вимоги та запити ринку освітніх послуг щодо якості трудової підготовки випускників основної школи. Задля досягнення кінцевих освітніх результатів у цій моделі повинні бути розкриті цілі, завдання, принципи, зміст, методи, форми організації, засоби трудового навчання та педагогічні умови, дотримання яких перетворює моніторинг навчальних досягнень учнів у дієвий засіб підвищення

якості ЗСО. Крім цього модель має розкривати особливості організації моніторингового процесу, основні критерії та показники навчальних досягнень з трудового навчання, які відстежуватимуться під час здійснення моніторингових заходів.

Виходячи з науково-теоретичних засад моделювання освітніх процесів [11, с. 94; 43; 47, с. 648; 168, с. 358] нами розроблена модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання на засадах єдності мети, принципів, функцій, складників (методологічно-цільовий, організаційний, змістово-процесуальний та контрольньо-результативний блоки) та етапів (підготовчий, оцінювальний та результативний) її впровадження в процес трудового навчання ЗЗСО.

Спроектвана модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання (рис. 2.2) складається з чотирьох блоків. *Методологічно-цільовий блок* – встановлює єдність мети, досягнення якої забезпечується компетентнісним, особистісно зорієнтованим, діяльнісним та системним методологічними підходами, дотриманням принципів цілеспрямованості, системності, комплексності оцінювання, об'єктивності, безперервності та ін.

Функціональною метою моделі зазначено інформаційно-аналітичне забезпечення процесу трудового навчання різноманітною інформацією щодо перебігу та якості цього процесу. Глибина та систематизація цієї інформації дають змогу адекватно оцінювати кількісно-якісні показники трудового навчання в школі та розробляти практичні рекомендації щодо корекції його організації для забезпечення навчальних досягнень відповідно до вимог освітніх стандартів. Метою методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання ми визначаємо забезпечення процесу трудового навчання об'єктивною та систематизованою інформацією щодо кількісно-якісних показників навчальних досягнень учнів.

Для отримання позитивних результатів процесу моніторингу

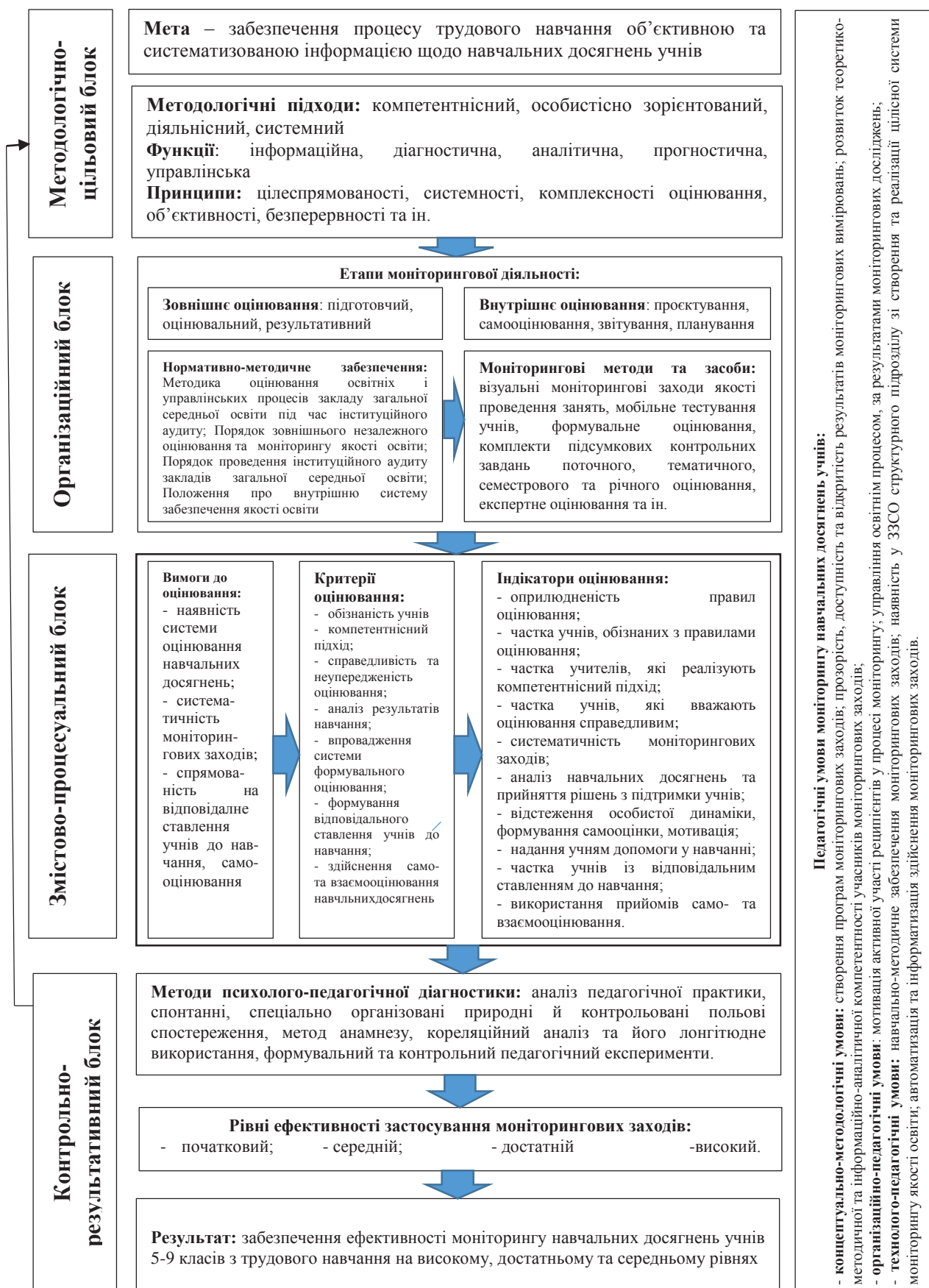

Рис. 2.2. Модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання

навчальних досягнень учнів, за розробленими В. Безпальком [14], В. Bloom [210], О. Коваленко [71], А. Мелецінеком [113] вимогами до цілепокладання, доцільним є таксономічне представлення загальної мети методики здійснення моніторингових заходів у вигляді різнорівневих за ієрархією проміжних цілей. Для того, щоб методика моніторингу була більш керованим процесом, аналіз провідної мети її моделі має детально розкривати складові методичної структури моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, поділяючи його головну мету на ряд завдань, що визначатимуть етапи послідовного здійснення моніторингових заходів.

Виходячи з представленої на рис. 2.2 моделі, завдання моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання розглядаються нами як окремі складові проблеми та часткові (проміжні) цілі головної мети дослідження:

- педагогічне обґрунтування, перевірка та впровадження показників та критеріїв об'єктивного виявлення навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання на етапах моніторингу;
- систематичний збір достовірної інформації щодо реальних рівнів навчальних досягнень учнів з трудового навчання;
- системне вивчення та оцінювання моніторингової інформації для визначення позитивних та негативних чинників впливу на процес та результати трудового навчання учнів;
- відстеження динаміки змін навчальних досягнень учнів з трудового навчання та визначення негативних та позитивних тенденцій в його організації;
- розповсюдження моніторингової інформації серед усіх учасників освітнього процесу та зацікавлених сторін.

Розглянута ієрархія цілей моніторингових завдань може бути ще більш деталізованою. Так, наприклад, останнє завдання моніторингу навчальних досягнень учнів щодо адресного поширення отриманої моніторингової інформації, потребує розв'язку ряду підзавдань із її систематизації,

покращення доступності та оперативності надходження до споживачів, створення статистичного банку результатів моніторингових досліджень навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Методологічно-цільовий блок моделі містить ряд методологічних підходів до обґрунтування методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [41] ґрунтується на системному використанні компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного методологічних підходів.

Компетентнісний підхід інтегрує моніторингові заходи з оцінювання сформованості в учнів знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та особистісних якостей за результатами успішності використання набутих результатів навчання (предметних, базових і ключових компетентностей) в нових для учнів умовах та життєвих ситуаціях. Предметні та ключові компетентності, як навчальні досягнення учнів, діагностуються за виявами особистісного, соціально-культурного досвіду учнів, їхніх потреб та інтересів, якими стимулюється процес трудового навчання.

Особистісно орієнтований підхід у здійсненні моніторингових заходів ґрунтується на повазі педагогів та учнів, становленні самостійності, ініціативності та вільної особистості школярів, формуванні в них упевненості в собі та критичного мислення. Цим підходом процес моніторингу трудового навчання в школі спрямовується на взаємодію, співпрацю та ефективний розвиток всіх учасників освітнього процесу на основі партнерства у освітній діяльності та рівності у спілкуванні.

Діяльнісний методологічний підхід спрямований на моніторинг сформованості в учнів предметних знань, умінь та навичок, здатності щодо їхнього застосування на практиці, визначення успішності адаптації та інтеграції учнівської молоді до природного та соціокультурного середовища, сформованості професійної самореалізації та формування здібностей до самоосвітньої та колективної діяльності

Встановлення, за критеріями об'єктивного виявлення навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, взаємозв'язків між складовими моніторингу навчальних досягнень учнів робить доцільним використання системного методологічного підходу, яким обґрунтовуються мета, завдання процес і результати здійснення моніторингових заходів. Системний підхід, за В. Андрущенком [5], сприяє усвідомленню знань, умінь та ціннісних ставлень учнів за освітніми галузями, виходячи на системний рівень пізнання, застосовуючи механізми саморозвитку та самоорганізації досліджуваних явищ і процесів.

Розв'язання ієрархічної системи завдань моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання забезпечує його багатофункціональний характер. Дослідники моніторингу якості освіти Н. Байдацька [9], І. Григорян [30], О. Єфімова [48], Е. Зеєр [55], Моніторинг навчальної діяльності [122], В. Приходько [151] визначають функції збору, обробки, систематизації, аналізу та використання освітньої інформації, якими забезпечується дієве функціонування системи моніторингових заходів.

Найчастіше в дослідженнях проблем моніторингу в освіті поняття моніторинг визначається як система збору, обробки, зберігання, розповсюдження інформації, орієнтовану на інформаційне забезпечення управління освітніми об'єктами [110]. Тому, першочерговою серед функцій моніторингу ми вважаємо інформаційну функцію зі створення інформаційної бази для діагностування стану та динамічних змін в освітніх процесах.

Наступним кроком в реалізації моніторинговими заходами педагогічних цілей є виконання діагностичної функції, якою визначаються кількісно-якісні критерії та показники оперативно-неперервного виявлення, оцінювання та аналізу проміжних та кінцевих результатів навчальних досягнень учнів з трудового навчання в режимі реального часу. Для цього застосовуються процедури з контролю, оцінювання, перевірки та накопичення моніторингової інформації.

Аналітична функція спрямована на всебічну оцінку та аналіз навчальних

досягнень учнів з трудового навчання. Систематизація та аналіз моніторингової інформації дає змогу оцінити в ході аналізу тенденції та факти, які сприяють контролю процесу трудового навчання та є дієвим мотиваційним чинником для подальшого покращення рівня досягнень учнів із трудового навчання. Результати аналізу цих даних забезпечують всебічне та об'єктивне оцінювання особливостей та характеру здійснення трудового навчання в школі, встановлення значущості навчальних досягнень учнів, їхню відповідність вимогам Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [41], сприяють встановленню чинників впливу на стан та тенденції вдосконалення трудового навчання. Аналітична діяльність відбувається на засадах порівняння результатів моніторингу навчальних досягнень із трудового навчання із вимогами навчальних програм. На підставі здійснених у ході аналізу порівнянь, класифікації та зіставлень можуть бути отримані дані щодо виявлення взаємозалежностей та взаємозв'язків, чинників негативного та позитивного впливу на результативність трудового навчання. Результативність аналітичної моніторингової діяльності суттєво залежить від якості зібраної інформації та об'єктивності і достовірності діагностичних процедур, за допомогою яких ця інформація збирається.

Прогностична функція моніторингу навчальних досягнень учнів сприяє розробці, на підставі становлення та розвитку з трудового навчання в школі, планів вдосконалення предметного трудового навчання на найближчу та віддалену перспективи та шляхів їхньої реалізації у вигляді конкретної програми дій з підвищення рівня навчальних досягнень учнів із цього навчального предмету.

Здійснення управлінської функції обумовлене оперативним реагуванням на виявлені в ході моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання позитивні та негативні тенденції, факти в організації та методиці викладання цього шкільного предмету. На підставі отриманих прогностичних даних розробляються коригувальні заходи з питань ліквідації, профілактики та попередження виявлених під час здійснення моніторингових

заходів тенденцій і фактів негативного характеру. Виходячи з теорії посилення мотивації, розробленої В. Skinner [223], якою визначається залежність мотивації діяльності людини від її минулого досвіду, вчителі трудового навчання, аналізуючи моніторингову інформацію, здійснюють корекцію упущень та прогалин у своїй професійно-педагогічній діяльності, намагаючись в майбутньому спрямовувати її на отримання учнями позитивних навчальних досягнень, уникаючи дій, що спричинюють негативні результати трудового навчання школярів. Реалізація управлінської функції засобами рекомендацій для вчителів виступає в якості зворотнього зв'язку щодо ефективності використання моніторингової інформації для підвищення рівня навчальних досягнень учнів із трудового навчання в школі.

Логічно зв'язані між собою функції моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання визначають поетапність реалізації моніторингових заходів, починаючи з презентації даних моніторингу предметного трудового навчання, далі – накопичення інформації про його реальний стан, узагальнення одержаних результатів, прогностичне планування процесу трудового навчання, на підставі прийнятих управлінських рішень, із метою підвищення рівня навчальних досягнень учнів із цього предмету. Єдність розглянутих функцій забезпечує суттєве покращення рівня навчальних досягнень учнів засобами моніторингу навчальних досягнень, за умови забезпечення процесу трудового навчання об'єктивною та систематизованою інформацією щодо його реального стану та потенційно-можливих перспектив удосконалення.

Ефективне виконання функцій моніторингу забезпечує реалізація вимог системи принципів організації та проведення моніторингових заходів. Так, принцип цілеспрямованості орієнтує здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів на інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень, спрямованих на їхнє покращення, підпорядковуючи головну мету здійснення моніторингових заходів (збір, аналіз та опрацювання інформації) наперед визначеним цілям.

Принцип системності визначає всебічне системне діагностування кількісно-якісних показників навчальних досягнень учнів з трудового навчання, виходячи із вивчення цілей, завдань, змісту, методів, дидактичних та технічних засобів, форм організації та педагогічних умов його здійснення з урахуванням різноманітних чинників впливу на процес і результаті трудового навчання і виховання в школі.

Принцип комплексного здійснення моніторингу передбачає цілісний розгляд процесу трудового навчання учнів із одночасним різнобічним діагностуванням динаміки окремих його складових показників та взаємозв'язків між ними з подальшим їхнім зведенням у інтегративні показники навчальних досягнень учнів, що забезпечує цілісну дієвість моніторингових заходів.

Принцип об'єктивності визначає необхідність розкриття в базах даних моніторингових заходів реальних навчальних досягнень учнів із трудового навчання та чинників, яким визначається їхній існуючий рівень та перспективи подальшого динамічного розвитку в напрямку покращення.

Принцип неперервності забезпечує збір різнобічно-вичерпної інформації щодо навчальних досягнень учнів із трудового навчання впродовж начального семестру, року, що забезпечує ефективне здійснення аналітичної, прогностичної та управлінської функцій моніторингових заходів. Це стає можливим за умови постійного і систематичного відслідковування динаміки навчальних досягнень учнів із трудового навчання впродовж тривалого часу.

Організаційний блок моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання включає розглянуті в підрозділі 1.3 етапи, нормативно-методичне забезпечення та методи і засоби здійснення внутрішніх та зовнішніх моніторингових заходів.

Зовнішній моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання здійснюється ЗЗСО незалежними експертними установами за підготовчим, оцінювальним та результативним етапами, спрямованими на отримання достовірної інформації про процес і результати організації

трудового навчання в ЗЗСО. Здійснення внутрішнього моніторингу навчальних досягнень учнів відбувається за етапами проєктування, самооцінювання, звітування та планування заходів щодо подальшого функціонування трудового навчання в школі, що дає змогу виявити динаміку їхніх процесуально-результативних ознак із метою недопущення прояву небажаних подій у освітній діяльності.

Для поетапного здійснення зовнішніх та внутрішніх моніторингових заходів застосовується таке нормативно-методичне забезпечення: Методика оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту [117]; Порядок зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти [149]; Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150]; Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти [147].

Цими нормативними документами передбачено використання ряду методів та засобів здійснення моніторингових заходів: візуальні моніторингові заходи оцінювання якості проведення занять (спостереження, вивчення документації), мобільне тестування (опитування) учнів, формувальне оцінювання, комплекти підсумкових контрольних завдань поточного, тематичного, семестрового та річного оцінювання, експертне оцінювання та ін.

Змістово-процесуальний блок моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання розкриває зміст складових моніторингової інформації. Він визначає процес оцінювання результатів предметного шкільного навчання за Методикою оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту, затвердженою наказом Державної служби якості освіти України від 29.03.2021 р. № 01-11/25 [117], у вигляді вимог, критеріїв та індикаторів оцінювання результатів навчання (див. додаток Г).

Так, реалізація вимоги щодо відкритості, прозорості та зрозумілості для учнів системи оцінювання їхніх навчальних досягнень оцінюється за трьома

критеріями. Наприклад, виконання вимог критерію отримання від педагогічних працівників інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання оцінюється за індикаторами їхнього оприлюднення в ЗЗСО та часткою учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання.

Контрольно-результативний блок моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання розкриває особливості досягнення вчителями трудового навчання рівнів ефективності впровадження цієї методики (початковий, середній, достатній і високий). Він містить методи психолого-педагогічного діагностування, результати та рівні ефективності розробленої методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

Визначення, описаних у підрозділі 2.2, рівнів ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання (високий, достатній, середній, початковий) забезпечується наявними в моделі методами комплексного психолого-педагогічного діагностування: аналіз педагогічної практики, спонтанні, спеціально організовані природні й контрольовані польові спостереження, метод анамнезу, кореляційний аналіз та його лонгітюдне використання, формувальний та контрольний педагогічний експерименти.

Досягнення закладеними в модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання якісних (достатнього та високого) рівнів ефективності здійснення моніторингових заходів, під час оцінювання їхньої ефективності, задекларовано в результуючому блоці моделі.

Успішність реалізації методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання визначається відповідними педагогічними умовами реалізації, оптимізації методики цілісної системної організації моніторингу.

Наявність відповідних умов уможлиблює перехід властивостей речей із можливостей в дійсність (Філософський енциклопедичний словник, 2002, с. 482). Лише за наявності певних умов можуть бути реалізовані структурні складові моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів. В наукових дослідженнях Н. Байдацької [9], Н. Гагаріної [22], І. Гириловської [25], І. Денькович [40], Л. Коробович [74], О. Туржанської [184] моніторингові педагогічні умови розглядається як ряд правил ефективного здійснення моніторингових заходів.

Педагогічні умови визначаються науковцями як сукупність чинників забезпечення успішності моніторингу якості навчальних досягнень здобувачів освіти [9], спеціально створених, підібраних та поєднаних сприятливих організаційних обставин закладу освіти для результативного здійснення моніторингових заходів [25].

До організаційно-педагогічних умов здійснення моніторингових заходів науковці відносять:

1. Створення та впровадження мети, завдань, видів функцій та принципів у формі програм моніторингових заходів [9; 25; 184];
2. Мотивація активної участі реципієнтів у процесі моніторингу [9; 25];
3. Наявність навчально-методичного забезпечення, діагностичних завдань для здійснення моніторингових заходів, якими розкривається механізм та засоби їхнього здійснення [25; 74; 184];
4. Створення умовного еталону якості навчальних досягнень учнів та забезпечення прозорості, доступності та відкритості результатів моніторингових вимірювань [25; 74];
5. Розвиток теоретико-методичної та інформаційно-аналітичної компетентності учасників моніторингових заходів [9; 25; 40; 74];
6. Наявність у ЗЗСО структурного підрозділу зі створення та реалізації цілісної системи моніторингу якості освіти [40; 74];
7. Автоматизація та інформатизація здійснення рутинних обчислювальних моніторингових операцій шляхом ведення електронних

журналів обліку моніторингових заходів засобами програми Microsoft Office Access та їхнього моделювання за системою MATLAB [9; 40; 74; 184];

8. Здійснення управління освітнім процесом, за результатами моніторингових досліджень, поєднанням зовнішніх адміністративних впливів із внутрішнім рефлексивним самовпливом всіх учасників освітнього процесу [74].

Структуризація виділених восьми педагогічних умов дозволяє здійснити їхню інтеграцію за трьома групами: концептуально-методологічні умови поєднують у собі 1, 4, і 5 умови; група організаційно-педагогічних умов визначається 2 та 8 умовами; технолого-педагогічні умови поєднують 3, 6 та 7 умови.

Ми погоджуємося із твердженням Л. Коробович [74], що оцінка ефективності педагогічних умов здійснення та досягнення мети моніторингових заходів в ЗЗСО визначає результативність процесу навчання згідно із вимогами державних освітніх стандартів та ринку освітніх послуг.

Обґрунтована та розроблена нами теоретична модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання має результатом її впровадження отримання аналітично узагальненої та систематизованої об'єктивної інформації щодо реального рівня навчальних досягнень учнів, яка є вихідною для наступного прийняття управлінських рішень щодо оперативного та перспективного планування заходів коригування методики трудового навчання учнів, усуваючи виявлені, за результатами моніторингу, недоліки.

2.2. Визначення критеріїв, показників і рівнів оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та ефективності здійснення моніторингових заходів

Розуміння сутності, мети та напрямів моніторингових досліджень у галузі освіти визначаються такою її ключовою складовою як якість освіти

[104]. Для здійснення під час моніторингу вимірювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання необхідно обґрунтувати систему показників, критеріїв, вимірювальних одиниць, шкал та інструментарію оцінювання.

Поняття «критерій» виступає в педагогічній науці як об'єктивна ознака для здійснення порівняльного оцінювання явищ та процесів, якими відбиваються їхні суттєві характеристики та особливості їхнього вияву у різних учнів [59, с. 66]. В публікаціях А. Галімова, С. Гончаренка, Н. Ничкало [158, с. 181], Л. Шевчука термін «критерій» визначається через показники, за якими здійснюється порівняння та оцінювання педагогічних явищ та процесів. Із дещо іншої позиції проблему критеріїв розглядає О. Локшина [102, с. 41], розуміючи під критерієм набір характеристик для формулювання оцінних суджень з виконання певних дій.

Для визначення та обґрунтування критеріїв В. Боритком, В. Сластьоніним, І. Колесніковою [17], Л. Коростіль [75] узагальнено ряд вимог до них: розкривати суттєві ознаки предмета, розкривати провідні особливості його функціонування; встановлення взаємозв'язків між складниками досліджуваних явищ; розкриття за рядом показників, якими визначається ступінь вияву критерію; висвітлювати динаміку змін вимірюваних якостей у просторі та часі; єдність та взаємодоповнюваність кількісно-якісних показників.

Оцінювання навчальних досягнень учнів передбачає одержання достовірної інформації щодо результатів їхньої навчальної діяльності за вимогами освітніх стандартів [112], порівняння рівнів опанування предметними знаннями та вміннями з еталонними показниками програмно-нормативних документів [203, с. 411], реалізацію поетапних процесуальних дій із бального оцінювання у символічно-цифровому виразі та реєстрацію результатів оцінювання навчальних досягнень [137, с. 70–71].

Усвідомлюючи, що критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання повинні висвітлювати провідні ознаки, суттєві закономірності функціонування складових їхнього моніторингу, визначення цих

критеріїв ми здійснюємо за орієнтирами якості начальних досягнень учнів із трудового навчання, їхньою відповідністю вимогам Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150] (див. додаток Г).

Згідно Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти першою вимогою до системи оцінювання результатів трудового навчання учнів є забезпечення справедливого, неупередженого, об'єктивного та добросовісного оцінювання навчальних досягнень учнів. Виконання цієї вимоги оцінюється за трьома критеріями. За першим критерієм здійснюється перевірка отримання учнями від педагогів інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання. Цей критерій містить два показники (індикатори) оцінювання. По-перше, вивчення документації з трудового навчання учнів, спостереження та опитування учасників освітнього процесу мають виявити у закладі освіти наявність оприлюднених критеріїв, правил та процедур оцінювання результатів трудового навчання учнів. По-друге, опитування учасників освітнього процесу має визначати частку учнів, які отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання в школі.

Другий критерій спрямований на вияв у системі оцінювання результатів трудового навчання учнів шляхів реалізації компетентнісного підходу до його здійснення. Показником (індикатором) реалізації цього критерію є визначення методом спостереження за діяльністю вчителів трудового навчання тієї їхньої частини, якою застосовується компетентнісний підхід у системі оцінювання результатів трудового навчання учнів. Виявленню підлягає спрямованість трудового навчання на формування в учнів визначених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [41] ключових та предметних компетентностей.

Компетентнісний підхід передбачає аналіз досягнутих учнями рівнів освіченості за загальними принципами оцінювання результатів освіти [88, с.

13], набуття учнями у процесі навчання знань, умінь, навичок та ставлень і досвіду діяльності [134, с. 58], формування та діагностування сформованості в учнів ключових та предметних компетентностей [65, с. 8].

Програмою трудового навчання для учнів 5-9 класів [183] визначено його результати у вигляді предметних та ключових компетентностей, які задекларовані освітньою галуззю «Технології» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [41].

До предметних компетентностей освітня галузь «Технології» відносить:

- знання та розуміння основ проектування, технічної та художньої творчості, усвідомлення власних здібностей та вимог до різних професій;
- уміння використовувати в проектно-технологічній діяльності, від появи творчого задуму до його практичної реалізації, методів пошуку нових ідей, інноваційних та традиційних способів обробки конструкційних матеріалів, аналізувати особливості професій сучасного ринку праці;
- ціннісні ставлення до розробки і реалізації творчих проєктів, художньої та технічної творчості, проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії в напрямку майбутнього професійного самовизначення;
- оцінювання функціонально-естетичних особливостей проєктованих виробів та власних потенційних можливостей до майбутньої професійної освіти та працевлаштування.

Когнітивними, емоційно-ціннісними та мотиваційними складовими ключових компетентностей визначається здатність учнів до успішного використання набутих предметних компетентностей у практичній повсякденній життєдіяльності [35; 101; 141; 202]. Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [41] визначений ряд ключових компетентностей учнів у вигляді комплексу структурованих особистісних якостей: уміння вчитися, спілкування рідною, державною та іноземною мовами, базові математична та в компетентності галузі техніки і природознавства, громадянська, соціальна, підприємницька, загальнокультурна та здоров'язберезувальні компетентності.

Набуті під час трудового навчання в школі компетентності визначаються за Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [77; 78], що встановлюють рівні навчальних досягнень учнів в опануванні навчальним матеріалом за вимогами навчальної програми [182]. Цими критеріями визначений ряд показників оцінювання компетентнісних навчальних досягнень школярів:

- повнота, правильність, обґрунтованість, цілісність та логічність відповідей;
- дієвість, осмисленість, глибина, узагальненість, міцність, системність та гнучкість набутих знань і вмінь;
- сформованість загально-навчальних та предметних знань і вмінь;
- опанування операціями розумової діяльності) синтез, порівняння, аналіз, класифікація, абстрагування, формулювання узагальнених висновків;
- оволодіння творчими вміннями з висування та перевірки гіпотез під час вирішення навчальних проблем;
- самостійна спрямованість оцінних суджень учнів.

Третім критерієм системи оцінювання результатів навчання учнів, за Порядком проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150], є її справедливість, неупередженість, об'єктивність та добросовісність. Шляхом опитування учнів моніторингом визначається показник (індикатор) ступеня реалізації цього критерію – частка учнів, що визнають оцінювання їхніх навчальних досягнень із предметного трудового навчання в ЗЗСО неупередженим, справедливим, добросовісним та об'єктивним.

Другою вимогою системи моніторингового оцінювання результатів навчання школярів є систематичне відслідковування результатів трудового навчання кожного школяра та здійснення (за потреби) їхньої підтримки у цьому процесі. Першим критерієм реалізації цієї вимоги є здійснення аналізу навчальних досягнень учнів у ЗЗСО за показниками (індикаторами) систематичності проведення відстежувальних моніторингових заходів,

проведення аналізу набутих учнями результатів трудового навчання учнів та прийняття педагогічних рішень щодо їхньої підтримки у вивчення цього шкільного предмету.

Другий критерій систематичності відстеження результатів навчання учнів та надання їм освітньої підтримки передбачає впровадження у ЗЗСО системи формувального оцінювання, ступінь реалізації якої визначається методами спостереження та опитування учасників освітнього процесу за показниками здійснення педагогами відстежувальних заходів щодо оцінювання особистісного поступу учнів, формування в них позитивної самооцінки, відзначення учнівських досягнень та підтримки бажання навчатися, запобігання побоюванням учнів помилитися [150].

На відміну від традиційного сумативного оцінювання, формувальне оцінювання має яскраво виражену спрямованість на покращення процесу навчання [143], відходячи від звичної сконцентрованості на тому, чого учні не знають і не вміють та зосереджуючи основну увагу на протилежному – тому, що учні знають та вміють, формуючи впевненість у своїх силах та підтримуючи, таким чином, бажання навчатися шляхом акцентування уваги здебільшого на позитивних складових результатів навчання, а не на помилках [126].

Для усвідомлення учнями власних навчальних досягнень у формувальному оцінюванні використовується технологія портфоліо, за якою здійснюється фіксація та накопичення індивідуальних навчальних досягнень учнів [132, с. 99-103]. Серед його різновидів – демонстраційне портфоліо учня, що складається з обраних учнем найкращих робіт, інформації про досягнення в його родині, захоплення та інтереси учня, його успіхи в навчанні та творчій діяльності, досягнення і плани на майбутнє.

Третя вимога, за якою здійснюється моніторинг системи оцінювання результатів навчання учнів, передбачає виявлення її спрямованості на формування у школярів відповідального ставлення до власної навчальної діяльності та готовності до самооцінювання. Виконання цієї вимоги

оцінюється за двома критеріями Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150] (див. додаток Г).

Перший критерій характеризує сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання та визначається спостереженнями та опитуванням учнів за показниками надання педагогічними працівниками учням необхідної допомоги у трудовому навчанні та часткою школярів які виявляють відповідальне ставлення до опанування його навчальною програмою.

Забезпечення єдності ініціативи та самостійності учнів у трудовому навчанні та педагогічно-виправданої допомоги вчителя для формування у школярів потреби в самостійній навчальній діяльності О. Рутковська [165, с. 45] називає однією з організаційно-методичних умов методики організації трудового навчання.

І. Чередов [195, с. 81] у процесі навчання виділяє три типи прояву самостійності школярів: роботу за безпосереднього керівництва з боку вчителя та з його допомогою, напівсамостійну спільну з педагогом роботу та повністю самостійну навчальну роботу учня.

Трудове навчання з допомогою та під безпосереднім керівництвом учителя доцільно використовувати, в ході опанування учнями новим навчальним матеріалом та початкового його закріплення, коли вони потребують допомоги тепер і зараз. Сумісна напівсамостійна навчальна діяльність вимагає розробки та використання диференційованих завдань для самостійного виконання учнями із різними рівнями навчальних досягнень із поступовим нарощуванням ступеню складності навчального матеріалу та наданням допомоги учням, які її потребують. Повністю самостійна робота школярів над виконанням трудових завдань здійснюється без сторонньої допомоги в рамках відведених для їхнього виконання норм часу, диференціюючи ступінь складності завдань за ступенем пізнавальної самостійності учнів.

Збільшенню частки учнів із відповідальним ставленням до трудового

навчання, як кількісного показника за критерієм сформованості в учнів відповідального ставлення до трудового навчання, сприяє використанню елементів співробітництва між учнями та вчителем. Замало обмежуватися лише настановами для учнів щодо необхідності організації самостійної роботи. Допомога вчителя повинна полягати в самостійній організації учнями виконання завдань трудового навчання. Рівність позицій вчителя у педагогічній взаємодії з учнями, які стають рівноправними учасниками процесу навчання, сприяє формуванню внутрішньої емоційно-пізнавальної мотивації, позитивного ставлення учнів до урочного та позаурочного трудового навчання. Витіснення мнемічного завдання «запам'ятати» навчальний матеріал пізнавальною задачею його «зрозуміти» сприяє появі в учнів відчуття впевненості у своїх пізнавальних можливостях та забезпеченню пізнавальної активності школярів, наповненню трудового навчання особистісним смислом.

За другим критерієм реалізації вимоги щодо спрямованості системи оцінювання результатів трудового навчання на формування відповідальності учнів за власні навчальні досягнення та здатності до самооцінювання, ЗЗСО має забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання школярів [150] (див. додаток Г). Показником (індикатором) реалізації цього критерію виступає виявлення методами опитування та спостереження особливостей використання педагогічними працівниками в системі оцінювання результатів трудового навчання школярів прийомів самооцінювання та взаємооцінювання.

Здатність до самооцінювання учнями власних навчальних можливостей, здійснення роботи над помилками, самокритичності у ставленні до своїх навчальних досягнень О. Рутковська [165, с. 98] визначає як необхідну складову компетентності школярів з трудового навчання. Її формуванню сприяють рейтингова система оцінювання навчальних досягнень та створення учнівських портфоліо за результатами виконання завдань із трудового навчання.

Поєднуючи навчальну, діагностичну та виховну функції, рейтингова система оцінювання стимулює учнів до самостійної активної навчальної діяльності впродовж семестру та забезпечує об'єктивне оцінювання рівня сформованості ключових та предметних компетентостей кожного окремого учня [155, с.17]. Демонстрацію учням об'єктивно-реального стану їхньої успішності з трудового навчання забезпечує рейтингова система оцінювання, за якою учні навчаються самодіагностиці власних навчальних досягнень [163].

Розвитку в учнів умінь із самооцінювання та самоконтролю сприяє, за Н. Дудкіною [46], О. Ляшенком [137], Фідкевич [187], використання такого методу оцінювання навчальних досягнень учнів як портфоліо, за яким здійснюється накопичення та представлення початкових досягнень та розвитку учнів за певний час, виявляючи їхній індивідуальний прогрес в освітній діяльності. Це може бути широкий спектр виконаних учнями навчальних, творчих робіт за різними формами організації їхнього виконання (виставки, гуртки, факультативи та ін.) [24].

Портфоліо учня може складатися за ознаками: документів (у вигляді нагород, сертифікатів та персональних даних школярів), видів учнівських робіт (дослідницькі роботи та творчі проєкти), відгуків (характеристик, рецензій, листів-рекомендацій) [85]; відображення набутих результатів навчання за певними темами навчальної програми, підсумкового накопичення учнівських робіт та вільно обраного учнями змісту освітньої діяльності [168, с. 205].

Сформованість в учнів здатності до самооцінювання та взаємооцінювання навчальних досягнень із трудового навчання є виявом, за Професійним стандартом за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [159], оцінювально-аналітичної компетентності вчителя.

Розглянуті критерії та показники (індикатори) оцінювання визначають змістово-процесуальні особливості реалізації вимог методики моніторингового оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання, модель якої представлена на рис. 2.2. в підрозділі 2.1.

Визначення ж ефективності функціонування самої моделі цієї методики потребує розкриття, за змістом її контрольно-результативного блоку, критеріїв оцінювання, методів психолого-педагогічної діагностики та рівнів вияву ефективності моніторингових заходів, за якими визначатиметься результативність розробленої моделі – об'єктивна, узагальнена та систематизована інформація щодо навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання. Така система незалежних критеріїв, показників та рівнів сприятиме визначенню дієвості та якості обґрунтованої нами моделі моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Ефективність запровадження моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання визначатиметься за динамікою змін у рівнях цих досягнень за методиками їхньої психолого-педагогічної діагностики. Систематичне визначення рівня навчальних досягнень учнів з трудового навчання здійснювалося під час уроків трудового навчання, під час проходження учнями літньої трудової практики та на підставі аналізу підсумків проведення різних форм підсумкового контролю, виконання творчих учнівських проєктів, тестових контрольних завдань тощо.

Рівні навчальних досягнень учнів з трудового навчання нами визначаються за показниками семи критеріїв оцінювання результатів навчання учнів. Представлені в додатку Г критерії та показники оцінювання навчальних досягнень учнів обумовлюють якість та успішність трудового навчання школярів. Об'єктивність в оцінюванні навчальних досягнень учнів є важливим чинником формування очікуваних їх рівнів та повинна ґрунтуватися на достовірних критеріях оцінювання, даючи відповідь на питання набуття учнями задекларованих державним освітнім стандартом та навчальною програмою результатів навчання у вигляді предметних і ключових компетентностей.

Здійснене нами обґрунтування критеріїв та показників моніторингового оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання дозволяє схарактеризувати рівні результативності здійснення моніторингових

заходів, які нами розуміються як міра вияву кількісних та якісних показників результатів трудового навчання учнів, яка показує динаміку змін у навчальних досягненнях учнів, здатність учителів трудового навчання до їхнього прогнозування, їхньої обізнаності щодо шляхів упровадження моніторингових педагогічних технологій у свою професійно-педагогічну діяльність. Рівнорівневий підхід у визначенні ефективності освітньої діяльності забезпечує готовність учителя до її здійснення шляхом накопичення того, що було їм опановано в минулому, коли опановані рівні навчальної діяльності є підставою для подальшого набуття більш високих рівнів, а моніторингові заходи сприяють створенню корекційних програм професійно-педагогічної діяльності вчителя [144].

Рівні ефективності впровадження заходів моніторингу навчальних досягнень учнів визначають досягнення учнями під час трудового навчання певних ступенів його результативності, які можуть бути визначні за двома підходами:

- оцінювання мінімально-можливих вимог до результатів трудового навчання у вигляді порогових тверджень:
- опис типових вимог до рівнів навчальних досягнень здобувачів освіти у вигляді референтних (опорних) точок [44].

Для оцінювання результатів трудового навчання учнів має застосовувати один із двох зазначених підходів. Розуміючи, що набуття учнями навчальних досягнень із трудового навчання виявляється динамікою його успішності, визначення рівнів навчальних досягнень учнів нами здійснено за позитивним оцінюванням їхніх показників (початковий, середній, достатній, високий), якими в Україні оцінюється успішність предметного навчання учнів ЗЗСО [77; 79]. Найнижчий (початковий) рівень навчальних досягнень учнів із трудового навчання є певним пороговим значенням результативності (його якості та успішності), яким визначаються необхідно-мінімальні вимоги до навченості учнів. Наступні вищі рівні навчальних досягнень виступатимуть у нашому дослідженні референтними (опорними)

точками у досягненні учнями вимог до очікуваних результатів трудового навчання.

Конкретизація та опис вимог, критеріїв та показників (індикаторів) навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання визначають авторський інструментарій оцінювання ефективності моніторингових заходів щодо їхнього виявлення (див. додаток Е).

Для вимірювання ефективності обґрунтованої моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання нами були застосовані три види методів психолого-педагогічних досліджень (аналіз педагогічної практики, кореляційний аналіз та педагогічний експеримент), за якими здійснювалося спостереження за показниками ефективності оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Усі існуючі підходи до здійснення моніторингових досліджень здійснюються з використанням спонтанних або спеціально організованих спостережень. Так, наприклад, внаслідок несистематизованих спостережень за трудовим навчанням учнів, нашу увагу привернули прояви ставлення школярів до негативного чи позитивного оцінювання їхніх навчальних досягнень іншими учасниками освітнього процесу та рівні впливу на це учнівських самооцінок. Такі спонтанні спостереження впливали на хід дослідження ефективності спроектованої моделі методики здійснення моніторингових заходів.

Відомості про ефективність моніторингових заходів здебільшого отримувалися методом природних спостережень за функціонуванням системи оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання. Їхньою перевагою є фіксація виявів показників ефективності моніторингових заходів у повсякденному навчанні учнів в умовах неможливості впливу спостерігачів на події, які підлягали відстеженню та реєстрації [215]. Не дивлячись на те, що природні спостереження не дали нам пояснень щодо чинників змін у показниках оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, нами було отримано корисну інформацію про динаміку змін за цими

показниками.

Подоланню недоліків природніх спостережень сприяло застосування нами контрольованих польових спостережень із поєднанням специфічних особливостей природніх спостережень та експериментального контролю [222]. Метою польових спостережень в нашому дослідженні стало вивчення ефективності системи оцінювання навчальних досягнень учнів за вимогами об'єктивності, доброчесності, можливості їхнього відстеження та надання освітньої підтримки кожному учневі, формування в учнів відповідального ставлення до результатів навчання та здатності до самооцінювання.

Вибір ефективних методів здійснення моніторингових заходів було забезпечено використанням для вивчення практики відстеження навчальних досягнень кожного учня та особливостей надання їм підтримки у трудовому навчанні, за описаним Н. Murray [218], методом анамнезу, яким передбачено детальний аналіз та вивчення особливостей оцінювання навчальних досягнень кожного окремого учня впродовж тривалого відрізка часу. Вивченню підлягали способи вимірювання практичного досвіду учнів, набутого в природніх умовах трудового навчання, відстеження моделей їхньої навчальної діяльності з отриманням від школярів індивідуальних пояснень, інформації від усіх учасників трудового навчання, які добре їх знають та інших моніторингових даних щодо оцінювання результатів трудового навчання школярів.

Метод анамнезу дав змогу глибоко оцінити вияви показників, за представленими в додатку Г сімома критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, шляхом щосеместрового періодичного використання опитувальників особистісного самооцінювання. Під час експрес-інтерв'ю учасники освітнього процесу давали відповіді щодо їхнього ціннісного ставлення до складових трудового навчання. Водночас неможливість контролювати нами всі можливі чинники впливу на ефективність запровадження моніторингових заходів щодо оцінювання навчальні досягнення учнів із трудового навчання, обумовлювала вірогідність

дієвого впливу інших чинників, ніж ті, які були нами передбачені

Для подолання обмежень методу анамнезу в дослідженні ефективності впровадження моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання нами було використано альтернативну стратегію за кореляційним методом, спрямованим на визначення взаємозв'язку між чинниками оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання як змінними так і всередині них. Змінними в проведеному нами дослідженні є показники оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання за критеріями їхнього вияву, представленими в додатках Г і Е.

Кореляційне дослідження передбачало вимірювання рівнів вияву показників критеріїв оцінювання навчальних досягнень. Наприклад, одержані результати моніторингу засвідчили, що учні, які отримали від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання, мають вищі показники в оцінюванні результатів свого навчання як справедливих, неупереджених, об'єктивних та добросовісних.

Використання нами кореляційного методу сприяло виявленню взаємовпливу складових запропонованої нами моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання на показники (індикатори) оцінювання навчальних досягнень. Цей метод дає змогу отримати, за коефіцієнтом кореляції (r) кількісну оцінку відповідності значень одного показника оцінювання навчальних досягнень значенням іншого, розкриваючи ступінь та спрямованість (пряма чи обернена) їхньої взаємозалежності варіюванням числових значень коефіцієнта кореляції (r): +1 – повністю позитивна, пряма залежність; 0 – зв'язок відсутній; -1 – повністю негативна, обернена залежність.

Позитивна кореляція засвідчує, що високі рівні сформованості показників одного із критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів можуть бути пов'язані з вищими виявами показників інших критеріїв і навпаки. Негативна ж кореляція вказує на взаємозв'язок між високими рівнями вияву показників за одним із критеріїв оцінювання навчальних

досягнень учнів та низькими значеннями показників їхньої сформованості за іншим критерієм і навпаки.

Перевагами кореляційного методу є можливість багатоаспектного аналізу моніторингових заходів оцінювання навчальних досягнень учнів у природних умовах організації трудового навчання. Також цей метод уможлиблює становлення певних показників оцінювання навчальних досягнень школярів, розуміючи особливості цього процесу для інших показників. Водночас, кореляційний метод не позбавлений суттєвих недоліків, до яких можна віднести неможливість однозначного виявлення причинно-наслідкових відношень та визначати взаємозв'язок між критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів, а також неконтрольований вплив неврахованих під час кореляційного аналізу чинників впливу на оцінювання результатів трудового навчання.

Подолання цих недоліків забезпечує лонгітюдне використання методу кореляційного аналізу, за яким показники оцінювання навчальних досягнень учнів, які вимірювалися одночасно, корелюють з іншими їхніми показниками, які виявлені слідом за початково виміряними. Однак, необхідно зазначити, що навіть за суттєвої кореляційної залежності між показниками оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, коли логічним є висновок щодо наявності між ним причинно-наслідкових взаємозв'язків, встановити справжні об'єктивно-існуючі причинно-наслідкові зв'язки уможлиблює лише застосування експериментальних методів.

На відміну від методів спостереження, анамнезу та кореляційного аналізу, експериментальні методики дають можливість маніпулювати моніторинговими технологіями, контролюючи, за методом спостереження, вплив їхньої результативності використання для оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання. Точність та значущість здійснення педагогічного формувального експериментального дослідження визначається врівноваженням усіх чинників впливу на рівень оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, окрім експериментальної моделі

методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів.

Подоланню обмеженості методу експерименту щодо штучного характеру педагогічного дослідження та для забезпечення можливості екстраполяції отриманих результаті на умови інших ЗЗСО, проведення перевірки ефективності розробленої нами моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання здійснювалося у природних умовах організації трудового навчання учнів у ЗЗСО.

Контрольний етап дослідно-експериментальної роботи був спрямований на здійснення кількісно-якісного аналізу результатів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, порівнюючи показники оцінювання навчальних досягнень учнів контрольних та експериментальних класів.

Визначені критерії та відповідні показники оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання уможливають визначення, за обґрунтованим діагностичним інструментарієм, рівнів ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання. Узагальнення критеріального апарату, структурування показників оцінювання ефективності навчальних досягнень учнів із трудового навчання дають змогу стверджувати, що для забезпечення об'єктивного якісного та кількісного аналізу ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання слід використати обґрунтовані нами критерії діагностики ефективності оцінювання результатів трудового навчання учнів за чотирма рівнями ступеню їхнього вияву: початковий, середній, достатній та високий рівні, які визначаються за показниками виявлення суттєвих ознак моніторингових заходів із оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

2.3. Організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання

Проектування моделі методики моніторингу навчальних досягнень

учнів 5-9 класів з трудового навчання, визначення мети, завдань, функцій, методологічних підходів, принципів та педагогічних умов моніторингу, вибір стратегій здійснення моніторингових заходів, критеріїв та індикаторів (показників) оцінювання результатів трудового навчання учнів виступають вихідними засадами для розробки організаційно-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання складається з комплексу організаційних, інформаційних та діагностичних заходів педагогічного спостереження за ходом та результатами трудового навчання, спрямованих на створення та поповнення інформаційної бази моніторинговими даними, аналіз яких забезпечує прийняття управлінських рішень із покращення рівня трудової підготовки учнів у ЗЗСО. На рисунку 2.3 представлено систему узагальненого моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

Послідовність здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання починається з підготовчого етапу планування моніторингових заходів, який містить:

1. Обґрунтування та конкретизацію цілей та завдань здійснення моніторингових заходів у формі, сприятливій для визначення прийнятних критеріїв та показників із досягнення поставлених цілей.

2. Визначення критеріїв та індикаторів (показників) оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

3. Розробка інструментів здійснення моніторингових заходів.

Процесуальний аспект проведення моніторингу здійснюється за чотирма його напрямками:

1. Моніторинг процесу та якості ресурсів трудового навчання.

2. Внутрішні моніторингові заходи з оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

3. Зовнішній моніторинг навчальних досягнень учнів .

4. Моніторинг галузей подальшої освітньої діяльності учнів.

Рис. 2.3. Система організаційно-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання

Зовнішній моніторинг навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання, окрім зовнішнього тестування здобувачів, передбачає здійснення вивчення напрямів подальшої освітньої діяльності випускників 9 класу.

Заключний етап моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання передбачає здійснення обробки отриманих результатів:

1. Накопичення, зберігання та агрегування моніторингових даних.
2. Статистична обробка результатів моніторингу.
3. Аналіз та узагальнення результатів моніторингу.

Узагальнена, за результатами моніторингу навчальних досягнень, інформація надається всім зацікавленим учасникам освітнього процесу (учні, їхні батьки, інші заклади освіти) та направляється в систему внутрішнього забезпечення якості освіти ЗЗСО для прийняття, на цій підставі, управлінських рішень впливу на процес трудового навчання для усунення негативних та закріплення і розвитку позитивних тенденцій.

Важливість розробки моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання актуалізована залежністю релевантності та точності оцінювання цього виду від достовірності та повноти даних, отриманих в ході збору та під час обробки моніторингової інформації за поетапним алгоритмом здійснення моніторингових заходів.

Збір на обробка моніторингової інформації в рамках розглянутої, за рисунком 2.3, системи організаційно-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання нами розглядається за такими послідовними етапами:

- обґрунтування методики оцінювання показників (індикаторів) навчальних досягнень учнів із трудового навчання;
- планування об'єктів, часу і місця збору моніторингової інформації;
- призначення посадових осіб, які здійснюватимуть збір та обробку моніторингової інформації;
- планування схеми аналізу зібраної інформації;
- визначення особливостей розгляду моніторингової інформації на всіх рівнях її збору;
- узагальнення інформації з метою прийняття управлінських рішень.

Моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання може здійснюватися у три етапи: вхідний, проміжний та вихідний. На кожному етапі моніторингових досліджень використовується система методів збору моніторингової інформації [67 с. 169–170]. Здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів потребує розробки та перевірки надійності і валідності інструментарію, який застосовується.

Для вивчення навчальних досягнень учнів застосовуються вхідний, поточний, тематичний та підсумковий види контролю, за якими, з допомогою спостережень, опитувань, відкритих, закритих та комбінованих тестів, анкет, диференційованих контрольних робіт, кваліметричних таблиць, методу незалежних характеристик, фокус групи, портфоліо, експертного оцінювання та самооцінювання учнями рівнів навчальних досягнень за стандартними характеристиками, соціометричного тестування, здійснюється перевірка опанування учнями основними предметними і ключовими компетентностями під час трудового навчання. Динаміка навчальних досягнень учнів із трудового навчання щосеместрово відслідковується впродовж навчального року.

Методом спостереження здійснюється збір первинних моніторингових даних шляхом безпосереднього планово зорганізованого візуального сприйняття та фіксації навчальних досягнень учнів із трудового навчання за показниками (індикаторами), передбаченими системою оцінювання результатів навчання учнів Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти [150]. Спостереження має ряд переваг порівняно з методами анкетування та тестування, даючи можливість безпосередньої фіксації чинників, якими визначаються навчальні досягнення учнів у природньому процесі трудового навчання, перевіряючи відповідність реальних навчальних досягнень школярів задекларованим вимогам та показникам [120, с. 28]. Водночас, окремим недоліком цього методу вважаємо прихованість певних мотивів поведінки учнів у процесі трудового навчання. Тому спостереження є більш доцільним на підготовчому етапі моніторингових досліджень із метою формування попередніх уявлень про навчальні досягнення учнів із трудового навчання або для перевірки даних отриманих іншими методами та під час проведення моніторингу на рівні ЗЗСО.

Одним із найпопулярніших методів здійснення моніторингових досліджень є метод опитування, за яким можна отримати надійну інформацію, яка підлягає подальшій статистичній обробці. Опитування може проводитися

у формі анкетування (заповнення опитуваними спеціальних бланків із запитаннями) або інтерв'ювання (отримання від респондентів усних відповідей) [119]. Відповіді про початкові досягнення учнів можна отримувати від самих учнів, їхніх батьків, учителів трудового навчання та інших учасників освітнього процесу. Анкетування може бути суцільним, із охопленням усіх учнів класу. Бажаним є особисте анкетування, коли анкета заповнюється у присутності анкетера, який контролює повноту та правильність оформлення анкет, дає консультативні пояснення учасникам анкетування щодо правил заповнення анкет.

Перевагою методу анкетування, за умов дотримання правил формування вибірки для анкетування та діагностичної якості змісту анкети, є стандартизація збору моніторингової інформації та її подальшої статистичної обробки і аналізу для прийняття управлінських рішень та формулювання об'єктивних висновків.

Стандартний алгоритм анкетування здобувачів освіти містить такі етапи:

- розробка правил анкетування з обґрунтуванням мети дослідження, порядку здійснення експертизи, апробації анкети, порядку проведення та обробки результатів анкетування;
- розробка змісту анкети, його експертиза, визначення коефіцієнтів ваги її окремих питань, апробація та коригування змісту анкети;
- обґрунтування шкали для обробки результатів, отриманих внаслідок анкетування;
- здійснення анкетування та збір моніторингових даних;
- статистична обробка отриманих результатів та узагальнення моніторингової інформації, розробка рекомендацій та прогнозів на підставі сформульованих висновків [196, с. 83].

Вивчення документації з трудового навчання учнів спрямоване на отримання інформації щодо системи оцінювання його результатів за показниками оприлюднення критеріїв, правил та процедур оцінювання, а

також з метою відстеження результатів трудового навчання учнів [150].

Перш за все вивчаються локальні нормативні документи ЗЗСО, звіти про здійснення моніторингових заходів, із яких учні, їхні батьки, всі зацікавлені у результатах трудового навчання школярів особи можуть отримувати інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання. Аналіз текстів Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти ЗЗСО [147], Програми моніторингу загальноосвітньої підготовки учнів 5-11 класів ЗЗСО [152] (див. додаток З) передбачає вивчення шляхів ознайомлення школярів із критеріями оцінювання їхніх навчальних досягнень.

Вивчення Результатів навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та Рівнів навчальних досягнень учнів 5-9 класів (див. додаток Д) відбиває окремі цілі моніторингового дослідження: систематичність відстеження результатів трудового навчання учнів, оприлюдненість критеріїв, правил і процедур оцінювання результатів трудового навчання учнів.

Вхідний моніторинговий контроль передбачає здійснення первинної діагностики основних показників навчальних досягнень учнів, потрібне для отримання уявлення про вихідний їхній стан як точки відліку для наступних моніторингових заходів та є підґрунтям для формулювання висновків щодо ефективності та результативності організації та управління процесом трудового навчання в ЗЗСО. Підсумковий контроль проводиться на кінцевих етапах реалізації програми трудового навчання з метою отримання висновків щодо результативної ефективності процесу трудового навчання впродовж навчального семестру або року. Порівняння даних вхідного і підсумкового контролю є підставою для формулювання висновків про доцільність або хибність продовження існуючих напрямів організації трудового навчання, про необхідність усунення негативних та факторів впливу на навчальні досягнення учнів та небажаних тенденцій у трудовому навчанні.

Побудову переліку показників моніторингу навчальних досягнень учнів, за Методикою і технологіями оцінювання діяльності загальноосвітнього

навчального закладу [116, с. 59], рекомендується починати з визначення інформації, що є потрібною та яка буде використовуватися для подальшого аналізу та прийняття управлінських рішень. Для цього визначаються джерела отримання інформації, показники вимірювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, вибираються методи збору і математичної обробки та аналізу отриманої інформації та форми її реєстрації. Результати моніторингових вимірювань порівнюватимуться з відповідними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів основної й старшої школи (див. додаток А) та вимогами оцінювання навчальних досягнень учнів з трудового навчання (див. додаток Б). Здійснені порівняння слід оцінити на міру їхньої ймовірності, значущості за методами математичної статистики, що слугуватиме підставою для формулювання підсумкових висновків

Під час моніторингу навчальних досягнень учнів аналізуються формальні показники, що покладені в основу чотирирівневої шкали їхнього оцінювання (початковий, середній, достатній, високий) (див. додаток Б):

- якість відповідей учня (фрагментарність, елементарність, повнота, логічність, доказовість, обґрунтованість та творчість);
- якість набутих трудових знань і вмінь (повнота, правильність, глибина, осмисленість, дієвість, гнучкість, міцність, узагальненість, системність);
- рівень сформованості загально-навчальних (навчально-інтелектуальних, навчально-організаційних, навчально-інформаційних та навчально-комунікативних) та предметних умінь і навичок із трудового навчання;
- ступінь володіння розумовими операціями (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, формулювання висновків);
- рівень навчальної самостійності учнів;
- виявлення творчих здібностей (виявлення та розв'язування проблем, здатність до формулювання гіпотез);
- ступінь самостійності в оцінних судженнях.

У таблиці 2.1 наведені типи показників оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Таблиця 2.1

Типи показників оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання

Типи показників навчальних досягнень	Характеристика та особливості визначення
Формальні	Не відносяться безпосередньо до змісту тем трудового навчання (середній бал за тематичні проєктні роботи, підсумкова семестрова або річна оцінка)
Змістові	Стосуються оцінювання тем програми трудового навчання, кількості учнів за рівнями навчальних досягнень, середній бал учнів класу.
Успішність навчання учнів, (У)	$U=A : N$, де А – кількість учнів із високим, достатнім та середнім рівнями навчальних досягнень; N – загальна кількість школярів у класі.
Якість засвоєння навчального матеріалу, (Q)	$Q=B : N$, де В – кількість учнів із високим та достатнім рівнями навчальних досягнень; N – загальна кількість школярів у класі.
Коефіцієнт результативності виконання учнями контрольних робіт, (К)	$K=(C \times 100\%) : D_{\max}$, С – сума балів набрана учнями всього класу; D_{\max} – максимально можлива сума балів, яку мали можливість набрати всі учні, що виконували контрольну роботу; $K \geq 75\%$ – високий рівень навчальних досягнень; $K = 50-75\%$ – достатній рівень навчальних досягнень; $K = 25-50\%$ – середній рівень навчальних досягнень; $K \leq 25\%$ – початковий рівень навчальних досягнень.

В моніторинговому оцінюванні освітніх процесів Н. Walberg, G. Haertel [225] виділяють три функції: інформаційно-констатуючу, оцінно-інтерпретуючу та коригуючу. Аналіз інформації, представленої в особистісній та груповій картках навчальних досягнень учнів, побудова щосеместрових координатно-соціограмних моделей навчальних класів сприяє констатації стану навчальних досягнень учнів із трудового навчання в школі та проведенню корекційно-профілактичної роботи з боку вчителів трудового навчання, спрямовану на забезпечення вимог державних стандартів шкільної

освіти щодо підвищення освітнього рівня школярів на основі моніторингового підходу.

Нами розроблено та впроваджено Зошит спостережень учителя за навчальним поступом учнів із трудового навчання (технологій), який містить вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів за формальними та змістовими показниками: успішність навчання учнів, якість засвоєння навчального матеріалу та коефіцієнт результативності виконання учнями контрольних заходів (див. додаток Ж).

За результатами оцінювання навчальних досягнень учнів складається аналітична довідка з узагальнення результатів моніторингового дослідження (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Приклад форми узагальнені результати моніторингового дослідження навчальних досягнень учнів ___ класу з трудового навчання, «__» ___ 202_ р.

Прізвища, ім'я учнів	Результати моніторингового оцінювання	Оцінка за класним журналом	Різниця	Висновок щодо відповідності оцінок учнів
Піщанська Ірина	9,8	8,2	+1,6	Високий рівень за класним журналом підтверджується
Пінчук Олена	7,5	7,7	-0,2	Достатній рівень за класним журналом підтверджується
.....				
Панченко Віталій	6,6	8,6	-2,0	Достатній рівень за класним журналом заперечується
Середній рівень учнів класу	8,2	8,8	-0,6	Достатній рівень за класним журналом підтверджується

Отримані діагностичні дані визначають реальний стан трудового навчання учнів та розкриває його динамічні зміни, відповідність якості

набутих знань і вмінь учнів вимогам державних освітніх стандартів, вказують на чинники впливу на рівень якості та успішності трудового навчання школярів, виявляють особливості мотивації їхнього навчання, сприяють виявленню обдарованих учнів для подальшого їхнього інтелектуально-предметного розвитку, дають змогу здійснювати прогнозування тенденцій майбутнього розвитку навчальних досягнень учнів. Вчителі співвідносять моніторингову інформацію з теоретичними положеннями методики трудового навчання та складають програми індивідуальної корекційно-прогностичної роботи для конкретних учнів, класів, зазначаючи вже набуті ними навчальні досягнення з трудового навчання, прогножуючи яких показників та рівнів навчальних досягнень ще необхідно досягти в зоні «найближчого розвитку», за Л. Виготським, та планують заходи педагогічного впливу, що необхідно для цього вжити (додаткові урочні позаурочні заняття за певними темами, індивідуальне консультування учнів з окремих питань і тем).

Отримана моніторингова інформація є вихідною для корекційно-прогностичної роботи розвитку трудового навчання в школі, яку можна здійснювати за двома напрямками: для побудови нормативних вимог до навчальних досягнень учнів та для вивчення відповідності індивідуальних показників (індикаторів) результатів трудового навчання учнів обґрунтованим нормативним вимогам.

Індексна, матрична, статистична та графічна обробка моніторингових даних щодо початкових досягнень учнів і з трудового навчання забезпечує вчителю можливість:

- диференціювати учнів за рівнями навчальних досягнень та здійснювати їхню мотивацію шляхом створення корекційних педагогічних ситуацій;
- визначати динаміку навчальних досягнень учня та їх окремих показників, рейтинг кожного учня, відстежувати рівні диференціації та інтеграції учнів за навчальними досягненнями;

- визначати психолого-педагогічні умови формування навчальних досягнень кожного окремого учня під дією корекційно-прогностичних впливів;
- спостерігати динаміку формальних (середній бал за тематичні проєктні роботи, підсумкова семестрова або річна оцінка) та змістових (успішність, якість трудового навчання, результативність контрольних заходів) показників навчальних досягнень учнів класу;
- здійснювати загальну характеристику змісту навчальних досягнень класу з трудового навчання.

Покращенню рівня навчальних досягнень учнів сприяють урізноманітненість змісту, методів, засобів і форм організації трудового навчання учнів, спрямованих на застосування набутих трудових знань і вмінь на практиці.

Оцінювання процесу навчання передбачає систематичне отримання та інтерпретацію моніторингових даних для прийняття подальших управлінських рішень [219]. Графік проведення моніторингових заходів формується на підставі необхідної частоти отримання оновленої, інформації та визначає їхню періодичність, часові терміни обробки моніторингових даних та їхньої передачі управлінським структурам ЗЗСО і для громадськості. Систематичне щосеместрове отримання вчителем трудового навчання і адміністрацією ЗЗСО моніторингової інформації про параметри основних показників (індикаторів) навчальних досягнень учнів із трудового навчання забезпечує ефективне управління організацією вивчення цього предмету. Об'єктивне оцінювання наявного рівня навчальних досягнень учнів із предметного трудового навчання є основою для здійснення тактичних заходів щодо коригуючого планування організації трудового навчання на найближчий час, а також розробки заходів прогностично-перспективного стратегічного планування процесу трудового навчання в ЗЗСО [116, с. 60].

Вхідне та підсумкове моніторингове дослідження навчальних досягнень учнів із трудового навчання є складовими адміністративного контролю та

управління навчально-виховним процесом в ЗЗСО, проводиться згідно плану його керівництва впродовж начального року тричі: у вересні – вхідне (за навчальним матеріалом за попередній навчальний рік), у грудні – семестрове та у травні – річне. Кількість тестових перевірочних завдань може варіювати від 20 до 50, з тим щоб час на їхнє виконання не перевищував тривалості одного уроку.

Вхідні і підсумкові моніторингові дослідження вимагають від учнів вияву конкретних знань та вмінь із широкого кола питань трудового навчання, на відміну від поточних та тематичних контрольних заходів. Різницю між поточними оцінками учнів у класному журналі і оцінками, отриманими в наслідок вхідного та підсумкового моніторингового дослідження, за Методикою і технологіями оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу [116, с. 142], пропонується використовувати для прийняття таких управлінських рішень:

- якщо відмінність між оцінками моніторингового дослідження і оцінками в журналі відрізняється на 2,5 бали у менший бік або на 1 бал у більший – це є підставою для приділення особливої уваги самій процедурі здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів, визначенню відповідності моніторингових завдань для учнів рівню вимог до викладання трудового навчання в школі та перевірки завищення або заниження оцінок за класними журналами;

- якщо відмінність між оцінками моніторингового дослідження і оцінками в журналі відрізняється не більше ніж на 1,5 бали у менший бік або на 0,5 балів у більший – це є підставою для визнання об'єктивності проведення моніторингових процедур, відповідності перевірочних завдань вимогам до викладання трудового навчання в школі та вказує на відповідність оцінок за класним журналом дійсному рівню навчальних досягнень учнів.

Задля наочності аналізу результатів моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання можна використовувати представлену на рисунку 2.4 «семафор-технологію», за якою на числовому ряду 12-бальної шкали

оцінювання рівні навчальних досягнень учнів виділяються червоним (1–5 балів – тривожна ситуація), жовтим (6–7 балів – необхідність звернути увагу на необхідність покращення), зеленим (8–12 балів – норма) кольорами.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Початковий рівень			Середній рівень			Достатній рівень			Високий рівень		

Рис. 2.4. «Семафор-технологія» аналізу навчальних досягнень учнів

На підставі отриманих результатів щодо навчальних досягнень учнів здійснюється поточна корекційна діяльність учителя над календарними та поурочними планами, поточнюються індивідуальні освітні траєкторії окремих груп учнів із залученням до корекційного процесу їхніх батьків. Така управлінська інформація повинна відповідати, за О. Майоровим [110, с. 176], реальному стану організації освітнього процесу, бути повною, оперативно-своєчасною, доступно-зрозумілою та достатньою для прийняття обґрунтованих корекційно-управлінських рішень.

Користувачами отриманої моніторингової інформації можуть бути всі зацікавлені особи: фахівці зі статистики та моніторингу, учасники освітнього процесу (учні, вчителі, батьки), керівники ЗЗСО, органів управління освітою, науковці, громадські організації та ін. Актуальність інформації щодо навчальних досягнень учнів із трудового навчання визначається широтою аудиторії користувачів моніторингової інформації, обумовлює їхню відкритість до удосконалень та перетворень. Це робить логічною необхідність відкритого оприлюднення та обговорення узагальнених результатів моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання раціонально поєднуючи це із конфіденційністю інформації про учнів особистого характеру (особисті оцінки, думки ставлення, індивідуальні проблеми школярів із посиланням на конкретних осіб).

За результатами моніторингового дослідження навчальних досягнень учнів із трудового навчання виробляються та приймаються до виконання

управлінські рішення на інституційному рівні ЗЗСО для оптимізації календарних планів уроків, поліпшення індивідуалізації та диференціації трудового навчання з метою корекції сформованості предметних та ключових компетентностей учнів. Використання моніторингової інформації з навчальних досягнень учнів 5-9 класів обумовлена принципами гласності (оприлюднення узагальнених результатів моніторингу), конфіденційності персоніфікованої інформації (нерозголошення інформації про індивідуальні здібності, риси характеру, особистісні якості учасників моніторингу), дотримання норм та правил збору та оприлюднення результатів моніторингу.

Згідно Методики і технологій оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу [116, с. 63], вироблення управлінських рішень на рівні ЗЗСО проходить ряд етапів:

1. Усвідомлення вчителем трудового навчання та формулювання проблем щодо формування навчальних досягнень учнів, які потребують спеціального вивчення.

2. Визначення інформації, яка є необхідною вчителю для прийняття управлінських рішень та здійснення відповідних впливів на освітнє середовище трудового навчання школярів.

3. Обґрунтування внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на проблему покращення навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

4. Визначення моніторингових засобів (критеріїв та показників) вимірювання та оцінювання інтенсивності впливу обґрунтованих чинників впливу .

5. Складання програми внутрішнього інституційного моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

6. Визначення тих негативних чинників, що можуть бути усунені на рівні діяльності вчителя трудового навчання та ЗЗСО.

7. Обґрунтування шляхів зменшення негативних впливів або усунення негативних тенденцій та чинників.

8. Здійснення розрахунку ресурсів (фінансових, часових, людських та

ін.), необхідних для реалізації рекомендованих шляхів щодо покращення навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

9. Визначення черговості послідовного впровадження найбільш прийнятних шляхів, здійснюючи періодично моніторинг змін, які відбуваються у рівнях навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

За прийняттям та впровадженням управлінських рішень із коригування процесу трудового навчання мають слідувати повторні моніторингові заходи з оцінювання навчальних досягнень учнів, відстежуючи зміни, які відбуваються внаслідок внесених корекційних змін у хід трудового навчання школярів та даючи оцінку ефективності прийнятим управлінським рішенням.

Періодичне проведення моніторингу стану навчальних досягнень учнів із трудового навчання дає змогу змінити традиційні підходи до планування вивчення цього навчального предмету в ЗЗСО, залучаючи до вироблення стратегії його розвитку усіх суб'єктів трудового навчання. Календарний план уроків трудового навчання є одним із основних нормативних документів, якими регламентується освітньо-професійна діяльність вчителя. Водночас, як свідчить шкільна практика, якісно складений на початок навчального року календарний план уроків трудового навчання здебільшого окреслює стратегію вивчення цього предмету впродовж навчального року, який слабо здатний реагувати та поточний стан справ стосовно можливості появи нових, коригування або відміни раніше запланованих заходів. Ми погоджуємося із твердженням В. Лунячек [108], що річне планування навчальної діяльності необхідно розглядати на засадах системного підходу, як методологічної основи управління нею.

Досвід впровадження організаційно-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання дав нам змогу сформулювати ряд рекомендацій з його ефективного використання в трудовому навчанні учнів ЗЗСО.

Створення банку даних ЗЗСО з моніторинговою інформацією щодо навчальних досягнень учнів із трудового навчання, яка є інформаційною

основою для здійснення порівняльного аналізу його ефективності та складовою якості базової середньої освіти. Така системна інформаційно-аналітична діяльність, будучи засобом прийняття управлінських рішень з коригування процесу трудового навчання, обумовлює відповідність отриманих результатів поставленим цілям на підставі комплексного аналізу моніторингової інформації отриманих від учнів, вчителів, батьків та інших зацікавлених у результатах трудового навчання осіб. Така централізована внутрішня та зовнішня система оцінювання різноманітних показників (індикаторів) навчальних досягнень учнів із трудового навчання дає змогу виявляти вплив на них різних чинників, педагогічних технологій та форм організації освітньої діяльності. Для цього доцільним є створення шкільного банку даних із систематизованою інформацією про навчальні досягнення учнів, отримані на підставі зовнішньої незалежної експертизи ЗЗСО та шляхом внутрішнього моніторингового самоаналізу.

Розробка та впровадження нових моніторингових засобів із вимірювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання передбачає використання зарубіжного та вітчизняного досвіду створення локальних систем тестування для виявлення рівня навчальних досягнень учнів з трудового навчання, системи накопичення та обробки інформації за формальними та змістовими його показниками, а також застосування методик аналізу показників (індикаторів) навчальних досягнень учнів ЗЗСО як за окремими з них, так і в цілому з предмету трудового навчання.

Подальша успішна дослідно-експериментальна перевірка обґрунтованої нами моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання розглядатиметься нами як підстава для створення загальноприйнятної для ЗЗСО моніторингової методики.

Висновки до 2 розділу

На підставі аналізу моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання як не основного, а допоміжного елементу, що забезпечує успішність функціонування трудового навчання як однієї з педагогічних підсистем ЗЗСО, здійснено обґрунтування моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання у єдності методологічно-цільового, організаційного, змістово-процесуального та контрольного-результативного блоків. Структурними компонентами моделі визначені:

- мета моніторингу як забезпечення трудового навчання об'єктивною та систематизованою інформацією про навчальні досягнення учнів;
- методологічні підходи досягнення мети здійснення моніторингових заходів: компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний та системний;
- функції моніторингу: інформаційна, діагностична, аналітична, прогностична та управлінська;
- принципи організації та проведення моніторингових заходів: цілеспрямованості, системності, комплексності оцінювання, об'єктивності, безперервності та ін.;
- етапи зовнішньої (підготовчий, оцінювальний та результативний) та внутрішньої (проектування, самооцінювання, звітування, планування) моніторингової діяльності;
- нормативно-методичне забезпечення моніторингових заходів;
- методи та засоби моніторингу навчальних досягнень учнів;
- вимоги, критерії та показники (індикатори) оцінювання навчальних досягнень учнів;
- методи психолого-педагогічної діагностики ефективності здійснення моніторингових заходів;
- рівні ефективності проведення моніторингу навчальних досягнень учнів: початковий, середній, достатній, високий;

- результат впровадження методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання: об'єктивна, узагальнена та систематизована інформація щодо навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання на високому, достатньому та середньому рівнях.

Встановлено, що успішність реалізації методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання визначається трьома групами педагогічних умов реалізації та оптимізації методики цілісної системної організації моніторингу:

- концептуально-методологічні умови: створення програм моніторингових заходів; прозорість, доступність та відкритість результатів моніторингових вимірювань; розвиток теоретико-методичної та інформаційно-аналітичної компетентності учасників моніторингових заходів;

- організаційно-педагогічні умови: мотивація активної участі реципієнтів у процесі моніторингу; управління освітнім процесом, за результатами моніторингових досліджень;

- технолого-педагогічні умови: навчально-методичне забезпечення моніторингових заходів; наявність у ЗЗСО структурного підрозділу зі створення та реалізації цілісної системи моніторингу якості освіти; автоматизація та інформатизація здійснення моніторингових заходів.

Обґрунтовано критерії, показники та рівні оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та визначення ефективності здійснення моніторингових заходів.

Забезпечення справедливого, неупередженого, об'єктивного та добросовісного оцінювання навчальних досягнень учнів оцінюється за критеріями отримання учнями від педагогів інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання, вияву в системі оцінювання результатів трудового навчання учнів шляхів реалізації компетентнісного підходу до його здійснення та справедливості, неупередженості, об'єктивності і добросовісності оцінювання навчальних досягнень.

Систематичність відслідковування результатів трудового навчання кожного школяра та здійснення (за потреби) їхньої підтримки у цьому процесі оцінюється нами згідно критеріїв аналізу навчальних досягнень учнів у ЗЗСО за показниками (індикаторами) систематичності проведення відстежувальних моніторингових заходів, впровадження у ЗЗСО системи формувального оцінювання.

Спрямованість системи оцінювання результатів трудового навчання на формування у школярів відповідального ставлення до власної навчальної діяльності та готовність до самооцінювання оцінювалася нами за критеріями сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання, забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання школярів засобами портфоліо та рейтингового оцінювання навчальних досягнень.

Для визначення ефективності обґрунтованої моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання нами запропоновано застосування трьох видів методів психолого-педагогічних досліджень, за якими здійснюється спостереження за показниками ефективності оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання:

- аналіз педагогічної практики: спонтанні, природні, спеціально організовані та контрольовані польові спостереження, метод анамнезу;
- кореляційний аналіз рівнів вияву показників за критеріями навчальних досягнень учнів із трудового навчання та лонгітудне використання цього методу;
- педагогічний експеримент із урівноваженням усіх чинників впливу на рівень оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, окрім експериментальної моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів.

За показниками виявлення суттєвих ознак моніторингових заходів із оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання нами розроблені критерії діагностики ефективності оцінювання результатів

трудового навчання учнів за чотирма рівнями ступеню їхнього вияву: початковий, середній, достатній та високий рівні.

Обґрунтовано організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання як комплексу організаційних, інформаційних та діагностичних заходів педагогічного спостереження за ходом та результатами трудового навчання, спрямованих на створення та поповнення інформаційної бази моніторинговими даними, аналіз яких забезпечує прийняття управлінських рішень із покращення рівня трудової підготовки учнів у ЗЗСО.

Визначено складові системи організаційно-методичного забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, яка складається з планування, здійснення, обробки результатів моніторингу та системи зовнішнього забезпечення якості навчальних досягнень.

З метою вивчення навчальних досягнень учнів пропонується використовувати вхідний, поточний, тематичний та підсумковий види контролю, за якими, з допомогою спостережень, опитувань, відкритих, закритих та комбінованих тестів, анкет, диференційованих контрольних робіт, кваліметричних таблиць, методу незалежних характеристик, фокус групи, портфолію, експертного оцінювання та самооцінювання учнями рівнів навчальних досягнень за стандартними характеристиками, соціометричного тестування, здійснюється перевірка опанування учнями основними предметними і ключовими компетентностями під час трудового навчання.

Обґрунтовані типові показники оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання: формальні (не пов'язані безпосередньо зі змістом трудового навчання: середній бал, вхідні, проміжні та підсумкові (семестрові, річні) оцінки), змістові (стосуються тематичного оцінювання трудового навчання), успішність навчання, якість засвоєння навчального матеріалу та результативність виконання учнями контрольних заходів.

Доведено, що систематичне щосеместрове отримання вчителем трудового навчання і адміністрацією ЗЗСО моніторингової інформації про

параметри основних показників (індикаторів) навчальних досягнень учнів із трудового навчання забезпечує дієве управління організацією вивчення цього предмету. Ефективному використанню моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів для прийняття управлінських рішень із коригування процесу трудового навчання сприяють створення банку даних ЗЗСО з моніторинговою інформацією та розробка і впровадження сучасних моніторингових засобів.

Основні наукові результати розділу відображені в наукових працях авторки: 90, 96, 91, 94.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У розділі описані етапи (пошуково-аналітичний, планування, процесуально-технологічний та контрольно-узагальнюючий), мета, завдання та методика здійснення експерименту. Представлені результати дослідження ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання, обробки та аналізу її дієвості. Викладені дані щодо оцінювання критеріїв, показників та рівнів ефективності моніторингових заходів, отримані експериментальним шляхом, здійснено емпіричний аналіз даних дослідження та зроблено висновки.

3.1. Організація та результати дослідно-експериментальної роботи

Дієвість упровадження моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання досліджувалася провідним методом пізнання – педагогічним експериментом, який було проведено в природніх умовах освітнього простору двох ЗЗСО Полтавської області.

Здійснення моніторингових заходів з оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання передбачало систематичне цілеспрямоване спостереження за ходом та результатами спеціально організованого трудового навчання та запитами ринку освітніх послуг задля прийняття, на підставі аналізу отриманої моніторингової інформації, прогностичних управлінських рішень із досягнення мети взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, нормам та освітнім стандартам.

Об'єктом проведеного нами експериментального моніторингового дослідження став процес та результат трудового навчання учнів 5-9 класів з точки зору їхніх навчальних досягнень. Безперервний процес спостереження в ході моніторингових досліджень за динамікою змін у об'єктах діагностики

виключає можливість цілеспрямованого втручання у їхнє функціонування, за виключенням випадків, які О. Майоров [110, с. 94] називає впливом засобів вимірювання на систему, що підлягає оцінюванню. Далі розглянемо особливості організації дослідно-експериментальної перевірки ефективності опосередкованого впливу впровадження моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання на результативність вивчення цього предмету в ЗЗСО.

У наукових колах досить поширеними є погляди на моніторинг як:

- особливо-специфічну форму організації пізнавальної діяльності, засновану на спостереженнях, побудові гіпотез та дослідно-експериментальній перевірці висновків [110, с. 88];

- актуальний метод наукового пізнання, предметну область якого визначають розвиток науки і практики [199];

- системно організовані, регулярно повторювані дослідження, спрямовані на науково-інформаційну допомогу особам, зацікавленим у його результатах [2];

- емпіричний метод дослідження поруч із обстеженнями, спостереженнями, вимірюваннями та експериментом [133, с. 102].

Розглядаючи результати моніторингу як такі, що потребують експериментальних підтверджень, автори моніторингових досліджень часто намагаються додати до іменника експеримент прикметник, яким визначається його спрямованість: циклічний [57], лонгітюдний [6; 76]. Цим підкреслюється довготривалість у здійсненні моніторингових досліджень. Аналогічним чином у психологічних та соціологічних дослідженнях лонгітюдні наукові дослідження передбачають тривале в часі вивчення одних і тих самих осіб, упродовж якого вони істотно змінюють свої суттєві ознаки.

Класичні лонгітюдні дослідження передбачають тривалі дослідження з багаторазовим вимірюванням показників у одній і тій самій вибірці людей у один і той самий час [15]. Лонгітюдним є характер експериментального дослідження сформованості навчальних досягнень учнів одних і тих самих 5-

9 класів упродовж п'яти років навчання в основній школі у взаємозв'язку із результатами щосеместрових моніторингових рівнів досягнень цього виду. Лонгітюдне експериментальне дослідження передбачає вивчення однієї і тієї ж групи школярів впродовж часу, за який відбуваються суттєві зміни певних ознак їхньої навченості, вихованості чи розвитку.

Лонгітюдне експериментальне дослідження здійснювалося нами за чотири етапи. Перший – аналітико-пошуковий його етап був спрямований на підготовку емпіричної бази дослідження шляхом створення критеріально-факторної моделі моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання. На підставі вивчення теоретико-практичних проблем педагогічного моніторингу, аналізу нормативних та наукових джерел, зарубіжного та вітчизняного досвіду оцінювання результатів навчання учнів було сформовано перелік вимог, критеріїв, показників (індикаторів) та рівнів ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень школярів із трудового навчання, який збалансовано охоплює процес і результати шкільного трудового навчання.

З метою визначення опосередкованого впливову окремих моніторингових вимог і заходів на загальний рівень навчальних досягнень учнів 5-9-х класів з трудового навчання нами був використаний метод експертних оцінок. В якості експертів виступили вчителі трудового навчання та керівники ЗЗСО. Шляхом анкетування респондентам було запропоновано встановлення величин коефіцієнтів вагомості для кожного критерію моніторингу навчальних досягнень учнів з предметного трудового навчання. Статистична обробка результатів експертного опитування шляхом парних порівнянь значущості критеріїв з використанням «вербально-числової шкали» забезпечила отримання середніх оцінок впливовості критеріїв на ефективність оцінювання результатів трудового навчання:

- отримання учнями від педагогів інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання – 0,11;
- реалізація системою оцінювання результатів трудового навчання

учнів компетентнісного підходу до навчання – 0,09;

- визнання учнями справедливості, неупередженості, об'єктивності та доброчесності системи оцінювання результатів трудового навчання – 0,1;

- здійснення аналізу навчальних досягнень учнів у ЗЗСО – 0,19;

- впровадження у ЗЗСО системи формувального оцінювання – 0,13;

- сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання – 0,23;

- забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання школярів – 0,15.

В ході аналітико-пошукової стадії дослідження була визначена мета педагогічного експерименту: перевірка припущення, що рівень навчальних досягнень учнів із трудового навчання зростатиме за умов впровадження в управління процесом трудового навчання запропонованої моделі методики їхнього моніторингу. Експериментальне дослідження було спрямовано на виконання завдань із перевірки результативності моделі та педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9-х класів з трудового навчання та укладання, за отриманими результатами, організаційно-методичного забезпечення здійснення моніторингових заходів.

Впродовж здійснення дослідно-експериментальної роботи її об'єктом було визначено динаміку змін рівнів та умов набуття учнями навчальних досягнень із трудового навчання.

Планування експериментальної роботи включало: розробку її програми, моніторингового інструментарію; обґрунтування організаційно-методичного забезпечення для впровадження та функціонування моніторингових процедур; відбір експериментальних матеріалів, технологій методів, методик проведення дослідження; апробацію, аналіз та оцінювання діагностичного інструментарію з додержанням правил проведення моніторингових заходів.

Програма дослідно-експериментальної роботи була спрямована на розкриття таких її складових: завдання експерименту; строки та умови його здійснення; визначення залежних та незалежних змінних експериментального

дослідження; опис критеріїв, показників та рівнів оцінювання ефективності здійснення моніторингових заходів; методика здійснення дослідно-експериментальної роботи; характеристика методів статистичної обробки та аналізу отриманих даних; інтерпретація даних, отриманих експериментальним шляхом.

Програма щорічного моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів представлена у додатку 3. На цьому етапі було сформовано групу моніторингу у складі заступника директора з навчально-виховної роботи, психологічної служби спільно з головами методичних об'єднань ЗЗСО, вчителів трудового навчання.

Технологічний етап педагогічного експерименту з перевірки висунутої нами гіпотези проводився за складеною його програмою впродовж 2017-2022 років. Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання здійснювалася на практиці в реальних умовах трудового навчання учнів Кибинської гімназії Миргородської міської ради Полтавської області та Опорному закладі «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області».

Щосеместрова робота вчителів трудового навчання зі збору, обробки та узагальнення моніторингової інформації вносилася до Зошиту спостережень учителя за навчальним поступом учнів з трудового навчання (див. додаток Ж). Ефективність цієї роботи визначається злагожденістю дій усіх учасників освітнього процесу та суб'єктів моніторингу: адміністративно-управлінського персоналу ЗЗСО, учнів, батьків та учителів трудового навчання.

Накопичуючи щорічно підсумкову інформацію можна відстежити динаміку змін за окремими критеріями та показниками (індикаторами), зробити спочатку констатувальний, а далі – порівняльний та кореляційний аналіз щодо відповідності навчальних досягнень учнів з трудового навчання вимогам державних освітніх стандартів.

Контрольно-узагальнюючий етап експериментального дослідження передбачав здійснення аналізу, систематизації та узагальнення отриманих результатів.

Застосування вимог теорії і методики проведення педагогічних експериментальних досліджень [21; 114; 139; 170; 171] сприяло досягненню мети та забезпеченню надійності результатів проведеного педагогічного експерименту. За цими положеннями були окреслені вимоги до підготовки та проведення експерименту: забезпечення незмінності та схожості процесу трудового навчання учнів впродовж здійснення експерименту; варіювання та дозований вплив експериментальних чинників впливу на результати визначення ефективності моніторингових заходів; систематичність реєстрації, вимірювання, оцінювання дієвості та інтенсивності вияву стійких характеристик впливу експериментальних чинників впровадження методики моніторингу навчальних досягнень учнів; системна обробка накопичених експериментальних даних.

Проведення педагогічного експерименту в умовах реального процесу трудового навчання та однаковість умов його здійснення для контрольних та експериментальних груп сприяло забезпеченню вірогідності даних, одержаних експериментальним шляхом. Валідність отриманих експериментальних даних забезпечено шляхом дотримання стабільності та ідентичності усіх чинників впливу (зміст трудового навчання учнів, склад учителів трудового навчання, контингент учнів контрольних та експериментальних класів, рівень їхньої вхідної трудової підготовленості), за винятком експериментального чинника – функціонування моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Обсяг репрезентативної вибірки визначається обсягом генеральної сукупності елементів, об'єднаних спільними характеристиками, якими визначається їхня приналежність до певної системи

Обсяг репрезентативної вибірки та однорідність класів учнів-учасників експерименту розраховано відносно генеральної сукупності учнів, які

навчаються у основній школі [171]. В нашому дослідженні генеральна сукупність визначалась щорічним обсягом учнів основної школи у ЗЗСО України. Згідно щорічного Зведеного звіту денних закладів загальної середньої освіти на початок 2017-2018 навчального року (2018) кількість учнів основної школи складає 2031830 учнів.

Для визначення необхідної та достатньої кількості учнів для участі в педагогічному експерименті визначимо мінімальну кількість школярів для репрезентації їхньої генеральної сукупності у експериментальній вибірці. Обсяг вибірки визначено за формулою 3.1:

$$n = \frac{N}{0,0025 \cdot N + 1}, \quad (3.1)$$

де n – обсяг вибірки (вибіркової сукупності);

N – обсяг генеральної сукупності (Титаренко, 2019, с. 255)..

Підставивши в формулу (3.1) числові значення обсягу вибіркової сукупності, отримаємо такий результат:

$$n = \frac{2031830}{0,0025 * 2031830 + 1} = 400$$

Отже, 403 учні, які брали участь у педагогічному експерименті, відповідають обсягу вибірки, визначеному за розрахунком. Репрезентативність обсягу вибірки обраної кількості учасників експерименту засвідчує обґрунтованість та вірогідність результатів, що були отримані під час його проведення.

Для здійснення дослідно-експериментальної роботи нами розроблені способи та реєстраційні документи щодо процесу та отримання даних про ефективність здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання (див. додаток Ж). Отримані результати діагностики ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів оцінювалися за 12-бальною шкалою та такими рівнями: початковий рівень – вимоги моніторингових показників виконуються менше, ніж 35% учасників освітнього процесу; середній рівень – моніторингові вимоги виконують 35-60% учасників освітнього процесу; достатній рівень – 60-90% учасниками освітнього процесу виконуються

моніторингові вимоги; високий рівень – більше 90% учасників освітнього процесу виконують моніторингові вимоги (див. додаток Е).

Згідно програми педагогічного експерименту, моніторинг навчальних досягнень учнів з трудового навчання проводився за трьома етапами з вирішенням таких завдань:

- на початковому етапі моніторингу оцінювався вхідний рівень навчальних досягнень учнів;
- на семестровому етапі відстежувалися динамічні зміни навчальних досягнень учнів;
- на заключному етапі оцінюванню підлягав підсумковий рівень навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

Застосування комплексного підходу до реалізації моніторингових заходів обумовило необхідність відслідковування під час експериментального дослідження даних не лише про результати навчальних досягнень учнів з трудового навчання, а й про результативність всього процесу трудового навчання в ЗЗСО для вжиття обґрунтованих управлінських заходів для подолання негативних тенденцій і проблемних сфер у трудовому навчанні та підвищення його якості.

Всього впродовж п'ятирічного циклу в педагогічному експерименті взяли участь 403 учні 5-9 класів Кибинської гімназії Миргородської міської ради Полтавської області та Опорного закладу «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області»: 2017-2018 н.р. – 59 учнів 5 класів; 2018-2019 н.р. – 139 учнів 5-6 класів; 2019-2020 н.р. – 229 учнів 5-7 класів; 2020-2021 н.р. – 319 учнів 5-8 класів; 2021-2022 н.р. – 403 учні 5-9 класів.

Під час моніторингу здійснювалася реєстрація показників (індикаторів) системи оцінювання результатів навчання учнів на етапах вступного, семестрового та річного контролю (див. додаток Г). Для діагностування ефективності обґрунтованої моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів використовувалися методи аналізу педагогічної практики:

опитування учасників освітнього процесу, спостереження за їхньою діяльністю, анамнез, кореляційний аналіз.

Рівень виконання відповідного показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів класу з трудового навчання розраховувався за формулою 3.2:

$$K_i = \left(\sum_{j=1}^n P_{ij} k_{ij} \right) * 100 \quad (3.2)$$

де: K_i – рівень виконання i -го показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів;

P_{ij} – j -тий показник i -го показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів;

n – кількість рівнів вияву i -го показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів;

k_{ij} – ваговий коефіцієнт j -того показника i -го показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів, $\sum k_{ij} = 1$.

Для обчислення значення j -ого показника i -го показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів P_{ij} , застосовувалась формула 3.3:

$$P_{ij} = ((n_{\text{поч}} * 1 + n_{\text{сер}} * 2 + n_{\text{дост}} * 3 + n_{\text{вис}} * 4) / N) / 4, \quad (3.3)$$

де: P_{ij} – j -ий показник i -го показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень учнів;

$n_{\text{баз}}$, $n_{\text{сер}}$, $n_{\text{дост}}$, $n_{\text{вис}}$ – частка учасників освітнього процесу із виявами показника (індикатора) вимог моніторингу навчальних досягнень за рівнями – початковий (оцінка 1), середній (оцінка 2), достатній (оцінка 3), високим (оцінка 4);

N – загальна кількість учасників освітнього процесу, які брали участь у моніторинговому дослідженні.

В додатках И.1-И.5 представлені таблиці щорічного збору даних з оцінками показників виконання вимог за вхідними (на початку навчального

року), поточними (семестровими) та вихідними (наприкінці навчального року) зрізами моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

Як вже зазначалось, оцінювання критеріїв та показників ефективності моніторингових заходів здійснювалося за чотирирівневою шкалою їхнього впровадження: початковий рівень передбачає виконання вимог в межах від 0 до 35% учасниками освітнього процесу); середній рівень включає виконання вимог від 35 до 60% учасниками освітнього процесу); достатній рівень означає виконання вимог в межах від 60 до 90% учасниками освітнього процесу); високий рівень передбачає виконання вимог більше ніж 90% учасниками освітнього процесу).

За наслідками вихідного (річного) моніторингу, критеріями оцінювання і роками проведення педагогічного експерименту здійснено аналіз ефективності системи оцінювання результатів трудового навчання. Гістограми розподілу оцінок ефективності здійснення моніторингових заходів навчальних досягнень учнів 5-9 класів представлені на рис. 3.1-3.7.

Аналіз гістограми вказує на загальну позитивну динаміку зміни ефективності впровадження моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм обізнаності учасників освітнього процесу про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання. Якщо під час вхідного моніторингу на початку 2017-2018 навчального року тільки 35,6% учителів та учнів виявили обізнаність середнього рівня щодо оприлюднення цієї інформації в ЗЗСО, то вже наприкінці навчального року, внаслідок запровадження експериментальної моніторингової методики, таку обізнаність на тому ж самому середньому рівні виявили вже 45,7% учнів та

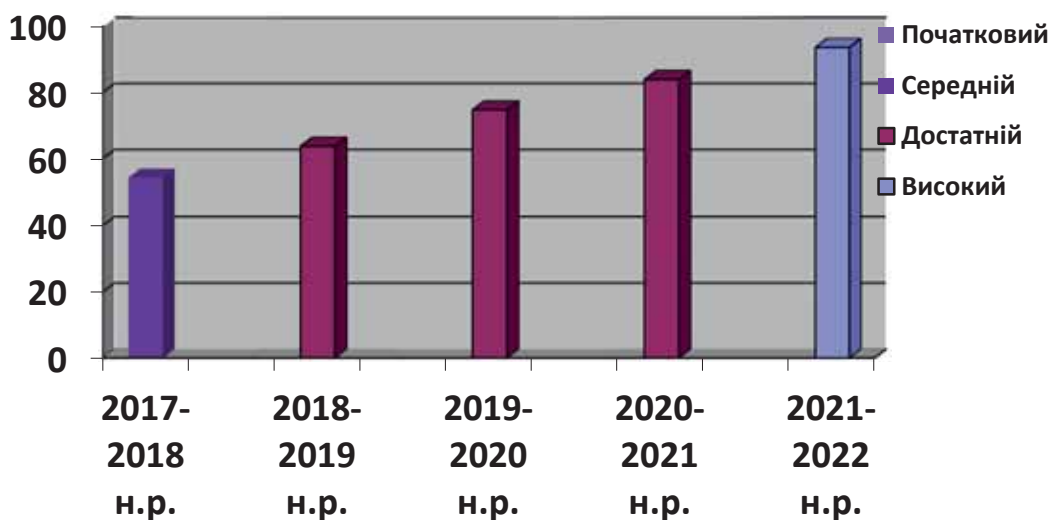

Рис. 3.1. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм отримання учнями від педагогічних працівників інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання.

вчителів. Також впродовж начального року зросла на 11,9% частка учнів, які засвідчили, що отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання. Наприкінці ж п'ятирічного експерименту в 2022 році обізнаність цього виду серед учасників освітнього процесу зросла до 93,6%, досягши, тим самим, відмінного рівня.

Аналіз виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання учнів за критерієм сприяння реалізації компетентнісного підходу до навчання виявив, представлене в додатках И.1-И.5 та на діаграмі рисунку 3.2, динамічне щорічне зростання в ЗЗСО частки вчителів, які застосовують моніторинг навчальних досягнень учнів як засіб реалізації цього підходу в предметному шкільному навчанні.

Вихідна комплексна оцінка педагогічної діяльності 97 вчителів експериментальних ЗЗСО, проведена у травні 2022 року, засвідчила, що п'ятирічне застосування моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів сприяло використанню ними сучасних педагогічних технологій, спрямованих на формування в учнів предметних та ключових

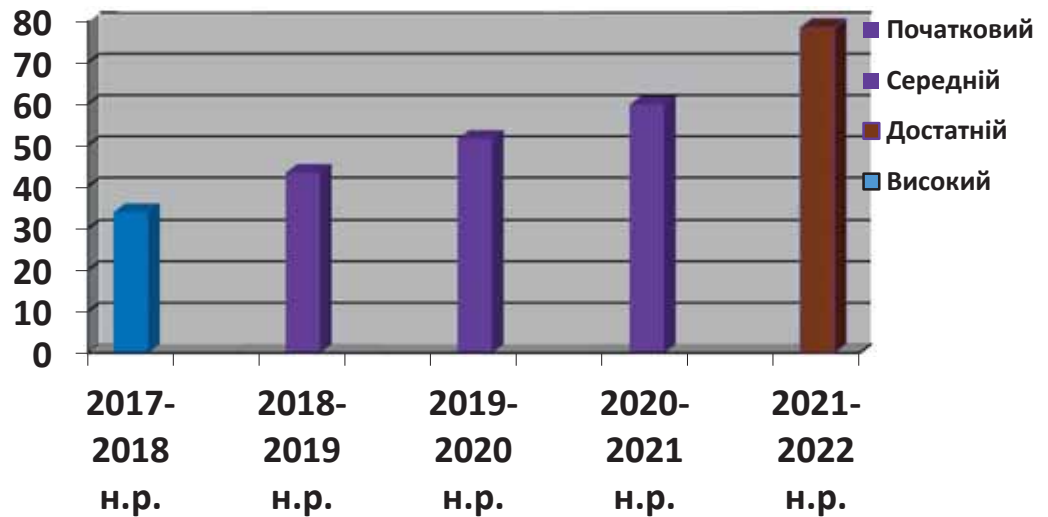

Рис. 3.2. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм її сприяння реалізації компетентнісного підходу до навчання.

компетентностней. У 78,4% вчителів відстежено компетентнісний підхід до навчання школярів, використання інтерактивних онлайн-платформ для дистанційного навчання учнів «На урок», «КАНООТ», «Всеосвіта», «QUIZLET» та ін. Більше половини вчителів впроваджують інноваційні педагогічні технології змішаного, перевернутого, проєктно-технологічного навчання.

Третім критерієм ефективності моделі моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання стало визнання здобувачами освіти оцінювання результатів їхнього навчання неупередженим, справедливим та добросовісним. Аналіз діаграми 3.3 вказує на тенденцію щорічного зростання впродовж проведення педагогічного експерименту частки учнів, які вважають оцінювання результатів трудового навчання в ЗЗСО справедливим та об'єктивним. Запровадження моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання сприяло зростанню на 61,6%, за 5 років експерименту, частки учнів, які визнають оцінювання результатів їхнього навчання неупередженим, справедливим та добросовісним. Водночас опитування учнів засвідчило, що не всі, а тільки 66,7% із них розуміють

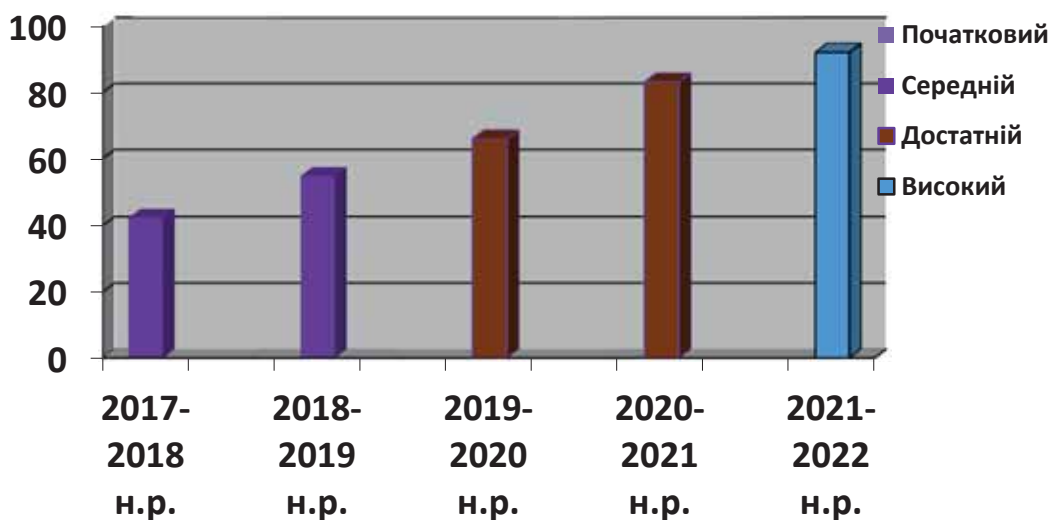

Рис. 3.3. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм визнання здобувачами освіти оцінювання результатів їхнього навчання неупередженим, справедливим та добросовісним.

оцінювання як засіб відстеження їхнього індивідуального прогресу в трудовому навчанні, а 4,1% учнів висловили переконання, що оцінювання іноді використовується вчителями як засіб покарання.

Під час індивідуальних бесід 51,5% учнів зазначили, що більшість учителів трудового навчання пояснюють вимоги до оцінювання на початку вивчення навчального матеріалу, а 38,1% школярів висловили думку, що вчителі аргументують отримані ними оцінки лише за їхнім проханням. Як бачимо з діаграми на рис. 3.3, наприкінці експерименту лише 7,9% школярів є недостатньо задоволеними аргументацією та поясненнями щодо виставлених їм оцінок. На ефективність розробленої методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання вказує й те, що з 403 учнів, які брали участь у завершальній стадії експерименту, тільки 4 (1%) школярів висловили думку, що вчителі не пояснюють взагалі їм вимоги до оцінювання їхніх навчальних досягнень та навіть відмовляються здійснювати обґрунтування виставлених оцінок.

Розглянемо результати оцінювання ефективності здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм здійснення ЗЗСО аналізу результатів з трудового навчання, представлені в додатках И.1-И.5 та на діаграмі рисунку 3.4. Вихідний щорічний моніторинг вказав на позитивну динаміку змін рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм здійснення ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання учнів. Спостереження та опитування учасників освітнього процесу показали, що 92,1% з них визнають, що в експериментальних ЗЗСО

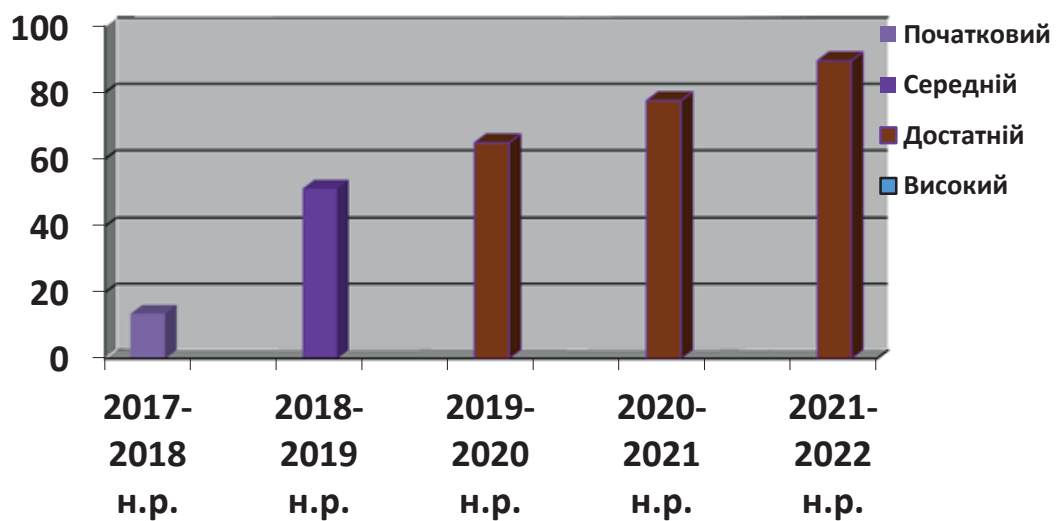

Рис. 3.4. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм здійснення ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання учнів.

систематично проводяться відстеження результатів трудового навчання учнів засобами «Зошиту спостережень учителя за навчальним поступом учнів з трудового навчання» (див. додаток Ж). Також 87,1% з них підтвердили, що за результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі. Аналіз результатів трудового навчання здійснювався шляхом порівняльного моніторингу рівня щосеместрової навченості учнів. Так, наприклад, під час вихідних моніторингових контрольних робіт з трудового навчання у 2018 році майже четверта частина (від 24,%) учнів 5-х класів показали нижчі рівні

навченості, у порівнянні з результатами річного оцінювання. У 36,7% школярів були недостатньо сформовані уміння з виконання окремих технологічних операцій, а у 45,8% школярів виявлено часткове володіння прийомами роботи інструментом, а 54,6% учнів припускалися помилок під час використання набутих знань і умінь у стандартних ситуаціях.

По проведенні вихідних (річних) моніторингових заходів для учнів 5-9 класів, вчителям трудового навчання здійснювалося оцінювання формальних (наскрізні уміння) та змістових (з окремих тем трудового навчання) показників навчальних досягнень за якісною чотирирівневою шкалою їхнього вияву для оформлення свідоцтва досягнень учнів: початковий рівень (учень потребує суттєвої уваги і допомоги); середній рівень (учень здатний досягати результату трудового навчання з допомогою вчителів); достатній рівень (учень демонструє помітний прогрес); високий рівень (учень виявляє значні успіхи у навчанні).

За результатами моніторингу проводилися щосеместрові порівняння середнього балу, якісних показників знань і вмінь окремих класів та рейтинг учнів 5-9 класів за балами успішності із трудового навчання (див. додаток Д). Аналіз показав, що впродовж експерименту рейтинг класів за середнім балом учнів мав щорічну тенденцію до зростання в межах від 7,8 до 9,4 балів, а за якісним показником знань і вмінь рейтингове зростання відбувалось у межах від 15 до 73%. Це свідчить про опосередкований позитивний вплив запровадженого, за експериментальною моделлю методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів, критерію систематичного аналізу результатів трудового навчання на показники його якості та успішності.

Вивчення особливостей виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання учнів за критерієм впровадження в ЗЗСО системи формульовального оцінювання виявило, представлене в додатках И.1-И.5 та на діаграмі рисунку 3.5, динамічне щорічне зростання в ЗЗСО частки вчителів, які за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів,

формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися.

Проведене у травні 2022 року вихідне комплексне оцінювання педагогічної діяльності 97 вчителів експериментальних ЗЗСО засвідчило, що застосування моделі методики моніторингу начальних досягнень учнів сприяло тому, що 81,9% (достатній рівень) із них використовують в навчально-виховній роботі формувальне оцінювання, демонструючи відхід від традиційної сконцентрованості уваги на тому, чого учні не знають і не вміють та зосереджуючи основну увагу на тому, що учні знають і вміють,

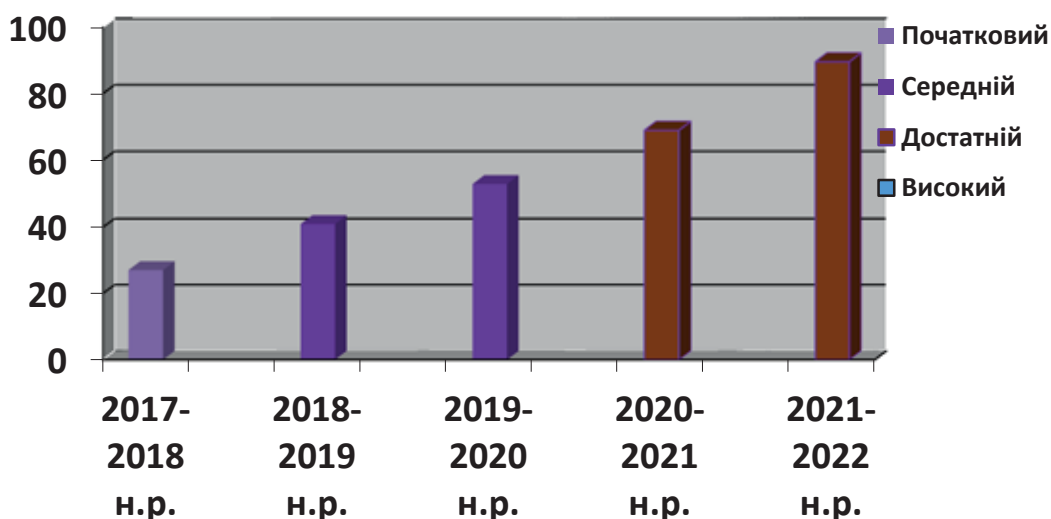

Рис. 3.5. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм впровадження ЗЗСО системи формувального оцінювання.

формуючи в них впевненість у своїх силах та підтримуючи в них прагнення до трудового навчання, акцентуючи увагу здебільшого на позитивних моментах навчальних досягнень, а не на недоліках. На початку ж експерименту у 2017-2018 навчальному році таких учителів було лише 18,6%. Щорічний приріст кількості вчителів у експериментальних ЗЗСО, які впроваджують за системою формувального оцінювання технології учнівських портфоліо, склав від свого мінімуму у 8,5% у 2018 році до максимуму у 14,1% у 2021 році.

Шостим критерієм, за яким здійснювалося оцінювання ефективності моделі методики моніторингу начальних досягнень учнів 5-9 класів, є сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання (див додатки И.1-И.5 та діаграму на рисунку 3.6). Спостереження за процесом трудового навчання впродовж педагогічного експерименту засвідчило тенденцію щорічного зростання кількості педагогічних працівників, які надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності з 37,1% у 2017 році до 90,7% у 2022 році.

Анкетування педагогічних працівників виявило такі форми та методи

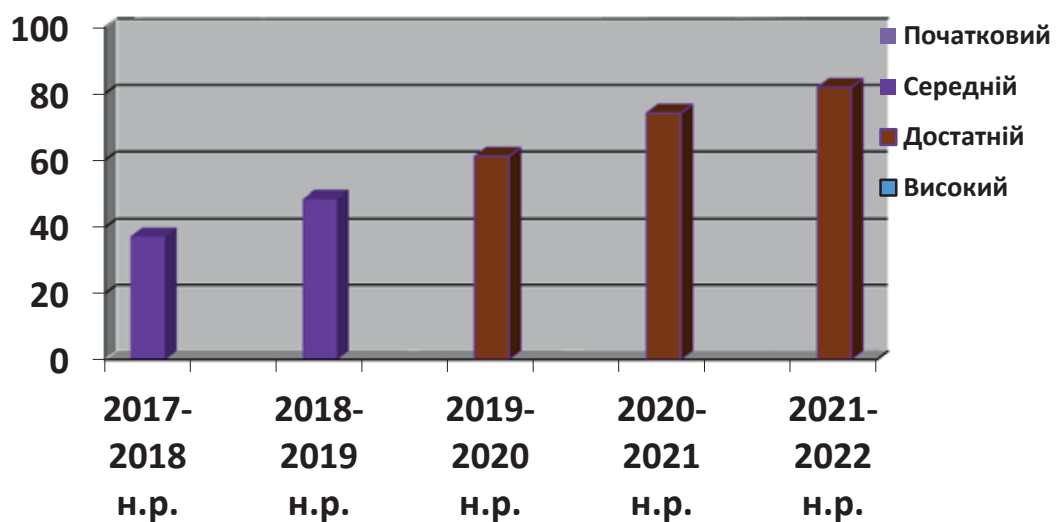

Рис. 3.6. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання.

надання здобувачам освіти підтримки: пояснення, бесіди, групові та індивідуальні консультації, співпраця з батьками, застосування ІКТ, наочності та педагогічної технології «Створення ситуацій успіху», консультації з навчальних предметів під час підготовки до контрольних заходів.

Наприкінці експерименту 81,1% учнів висловили усвідомлення того, що відповідальне ставлення до навчання є важливим для подальшого життя, ЗЗСО таку відповідальність розвиває, а результати навчання визначаються винятково їхньою працею та наполегливістю. Майже половина учнів (47,7%)

висловили залежність їхніх результатів навчання від власної праці та мотивації батьків, а 60,7% учнів обумовили цю залежність рівнем викладання навчальних предметів. Водночас, майже кожний п'ятий учень висловив думку, що ЗЗСО таку відповідальність формує недостатньо і освітній процес в ньому не сприяє відповідальному ставленню до навчання. 14,3% учнів, за даними наших спостережень, виявляють відповідальне ставлення до вивчення окремих предметів.

Аналіз виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання учнів, за критерієм забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання, представлено в додатках И.1-И.5 та на діаграмі рисунку 3.7, вказує на динамічне щорічне зростання в ЗЗСО частки вчителів, які застосовують в системі оцінювання начальних досягнень учнів прийоми самооцінювання та взаємооцінювання.

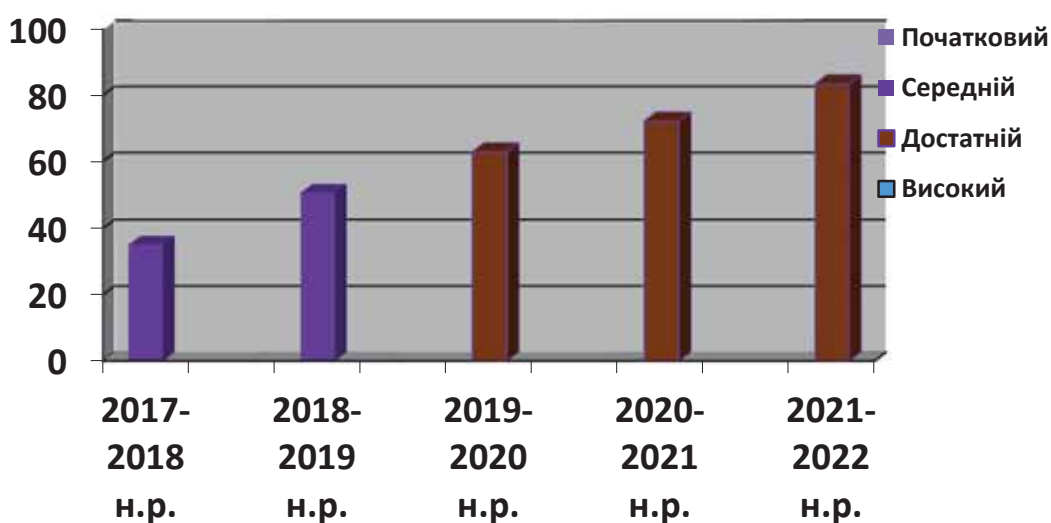

Рис. 3.7. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.

Вихідна комплексна оцінка педагогічної діяльності 97 вчителів експериментальних ЗЗСО, проведена у травні 2022 року, засвідчила, що п'ятирічне застосування моделі методики моніторингу начальних досягнень учнів сприяло використанню 83,5% з них у системі оцінювання результатів

навчання прийомів самооцінювання та взаємооцінювання. Анкетування вчителів показало, що 94,6% із них впроваджують самооцінювання учнів, а менша частина (72,4%) опитаних педагогів використовують взаємооцінювання. Водночас тільки 20,3% школярів на теперішній час підтвердили, що вони постійно здійснюють самооцінювання результатів трудового навчання, 50,3% здійснюють самооцінювання здебільшого, 25,9% опитаних учнів вказали, що дуже рідко здійснюють самооцінювання, а 3,5% школярів взагалі не здійснюють самооцінювання результатів свого навчання.

Проаналізуємо ще один цікавий зріз моніторингових даних – вивчення подальшої освітньої траєкторії випускників 9 класів на ринку освітніх послуг за показниками вступу випускників до закладів середньої, передвищої та професійно-технічної освіти, їхнього соціального самопочуття та рівня успішності подальшої освітньої діяльності. У додатку К та на рисунку 3.8 представлено результати працевлаштування випускників 9 класів експериментальних ЗЗСО за п'ять років впровадження моделі моніторингу навчальних досягнень з трудового навчання учнів 5-9 класів.

Моніторинг навчальних досягнень учнів опосередковано сприяв виявленню тенденції зростання з 21,6% у 2018 році до 41,3% у 2022 році числа випускників 9 класів, які продовжили освіту в закладах передвищої та професійно-технічної освіти. Це обумовлено тим, що моніторингові заходи були зорієнтовані на ринок освітніх послуг для адаптації навчальних досягнень учнів до вимог закладів загальної середньої, передвищої та професійної освіти.

Експериментальні заклади освіти підтримували зворотній зв'язок із училищами, коледжами стосовно достатності набутих випускниками результатів навчання задля здобуття ними подальшої професійної освіти. Ще під час навчання в школі проводилася необхідна робота по організації та підготовці випускників до ЗНО та національного мультипредметного тестування. Результати зовнішнього тестування серед випускників експериментальних ЗЗСО за останні п'ять років у цілому відповідають

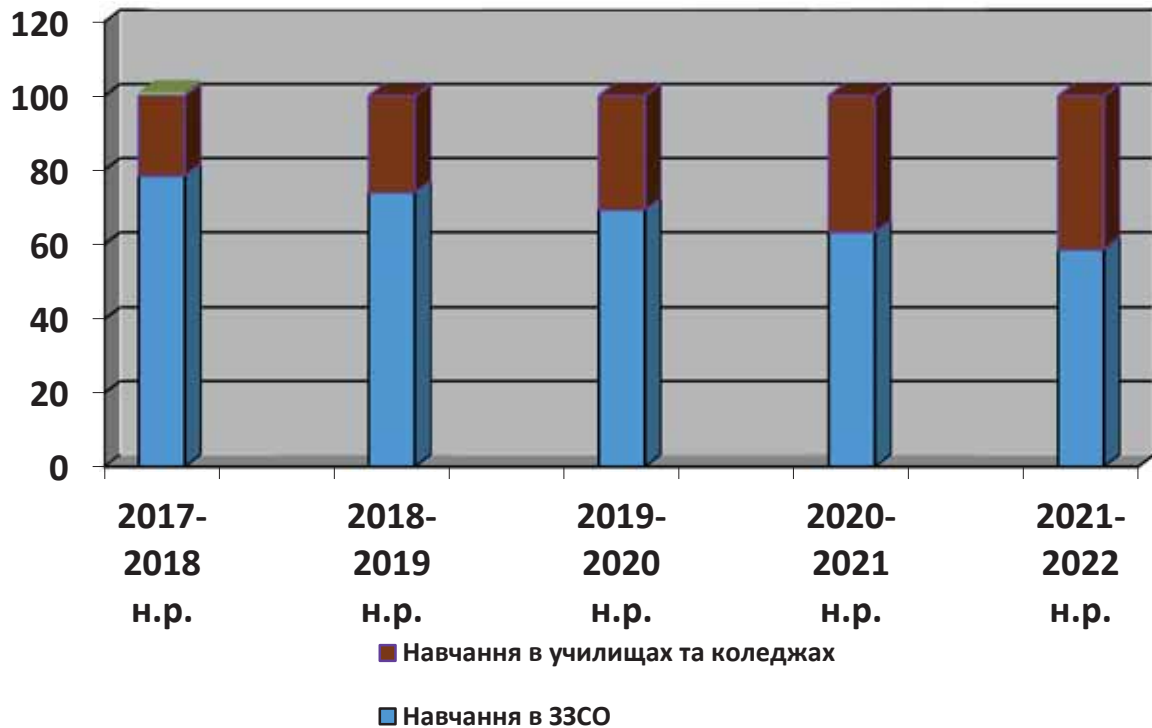

Рис. 3.8. Динаміка зміни рівнів оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів за критерієм працевлаштування випускників 9 класів.

набутому в них рівню навчальних досягнень учнів.

Вивчивши ефективність моделі моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за окремими критеріями оцінювання результатів їхнього навчання, далі проведемо аналіз отриманих експериментальних даних.

3.2. Статистична обробка та аналіз результатів дослідження

Для оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання на підставі описаних у підрозділі 3.1 числових даних за певними критеріями та показниками (індикаторами) нами використано кваліметричний підхід з отримання

кількісних оцінок на засадах побудови критеріально-факторної моделі [3; 84; 106; 201].

Комплексно-ієрархічне використання критеріально-факторних моделей дає нам змогу здійснити оцінювання отриманих даних за кожним критерієм діагностування навчальних досягнень учнів з трудового навчання та розрахувати комплексний показник ефективності здійснення моніторингових заходів. У цьому сенсі критеріально-факторна модель виступає як унормований зразок кількісно-якісних характеристик моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

В основі критеріально-факторної моделі нами покладено параметр W – ефективність моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання. Розрахунки за цією моделлю обмежуються циклами щорічних моніторингів навчальних досягнень учнів з трудового навчання. Відповідно до обраного нами інтервалу вимірювання ефективності моніторингових заходів із оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання (див. додатки И.1–И.5) від 1% до 100%, значення W може змінюватися в діапазоні від 0 до 1. Параметр «ефективність моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання» оцінюється факторами, які визначаються критеріями ефективності системи оцінювання результатів трудового навчання учнів. Для створеної нами моделі такими факторами є:

1. Отримання учнями від педагогічних працівників інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання.
2. Сприяння системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання.
3. Визнання учнями оцінювання результатів трудового навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним та добросовісним.
4. Здійснення у ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання учнів.
5. Впровадження в ЗЗСО системи формульованого оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

6. Сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання.

7. Забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання учнів.

Кожен із представлених факторів має свою вагому значущість m_i . Усі сім факторів оцінюються за частками одиниці. Оцінювання значущості кожного з факторів здійснювалося на підставі розрахунку значень K_n показників діагностики рівня ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання з урахуванням величин коефіцієнтів ваги V_j цих показників.

Вагомість кожного критеріального фактора m_i визначена за представленими в підрозділі 3.1 даними опитування вчителів експертів, отриманими шляхом обробки результатів парних порівнянь значущості цих факторів з використанням «вербально-числової шкали»

Ступінь вияву показників критеріальних факторів, що позначається як K_n , визначається за результатами збору та обробки моніторингових даних, представлених у додатках И.1–И.5. Рівні вияву критеріальних факторів здійснюється шляхом переведення чотирирівневої шкали оцінювання їхнього впровадження у шкалу значущості оцінок від 0 до 1: початковий рівень (виконання вимог від 0 до 35% учасників освітнього процесу) – 0–0,35; середній рівень (виконання вимог від 35 до 60% учасниками освітнього процесу) – 0,35–0,60; достатній (виконання вимог від 60 до 90% учасниками освітнього процесу) – 0,60–0,90; високий (виконання вимог більше ніж 90% учасниками освітнього процесу) – 0,90–1,0.

Величина коефіцієнтів ваги V_j показників рівня ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання також визначалася за вербально-числовою шкалою експертного опитування шляхом парних порівнянь розглянутих показників.

Розрахунок загальної оцінки ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання здійснюється за формулою:

$$W = \sum_i m_i (\sum_j V_j \sum_n K_n), \quad (3.3)$$

де: m_i – вагомість і-го критерію;

V_j – вагомість j-го показника;

K_n – значення n-ого показника.

Приведення всіх критеріїв ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання до спільного інтегрованого показника W здійснюється з урахуванням коефіцієнтів ваги окремих факторів. Водночас слід зазначити, що приведення різнопланових часткових критеріїв до єдиного показника може призводити до певної втрати ясного фізичного змісту абсолютною величиною інтегрального показника W .

Факторно-критеріальні моделі оцінки ефективності щорічного проведення моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання представлені в додатках Л.1–Л.5.

Чітка уява про результативність моніторингових заходів із оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання у ЗЗСО обумовлюється отриманням відносних показників. Далі опишемо методику оцінювання ефективності впроваджуваної моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Рівень навчальних досягнень учнів із трудового навчання щорічно визначається у три конкретні моменти часу: на початку навчального року, по завершенні першого семестру та навчального року. В ході п'ятирічного лонгітюдного експериментального дослідження нами отримані ряд щорічних вимірів інтегрованого показника W . За отриманими результатами здійснювалися відповідні заходи корегування процесу трудового навчання, його навчально-методичного забезпечення.

Алгоритм обчислення інтегрованих показників ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання ґрунтується на декомпозиції оцінки ефективності. В проведеному нами дослідженні ця декомпозиція здійснювалася за сімома критеріями:

1. Отримання учнями від педагогічних працівників інформації про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання – містить 2 показники (індикатори) оцінювання.

2. Сприяння системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання – містить 1 показник (індикатор) оцінювання.

3. Визнання учнями оцінювання результатів трудового навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним та добросчесним – містить 1 показник (індикатор) оцінювання.

4. Здійснення у ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання учнів – містить 2 показники (індикатори) оцінювання.

5. Впровадження в ЗЗСО системи формувального оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання – містить 1 показник (індикатор) оцінювання.

6. Сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання – містить 2 показники (індикатори) оцінювання.

7. Забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання учнів – містить 1 показник (індикатор) оцінювання.

У додатках Л.1–Л.5 наведено факторно-критеріальні моделі оцінювання рівня ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за 2017-2022 навчальні роки.

Результати дослідно-експериментального впровадження моделі моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за окремими критеріями за весь період спостережень представлено на рисунку 3.9.

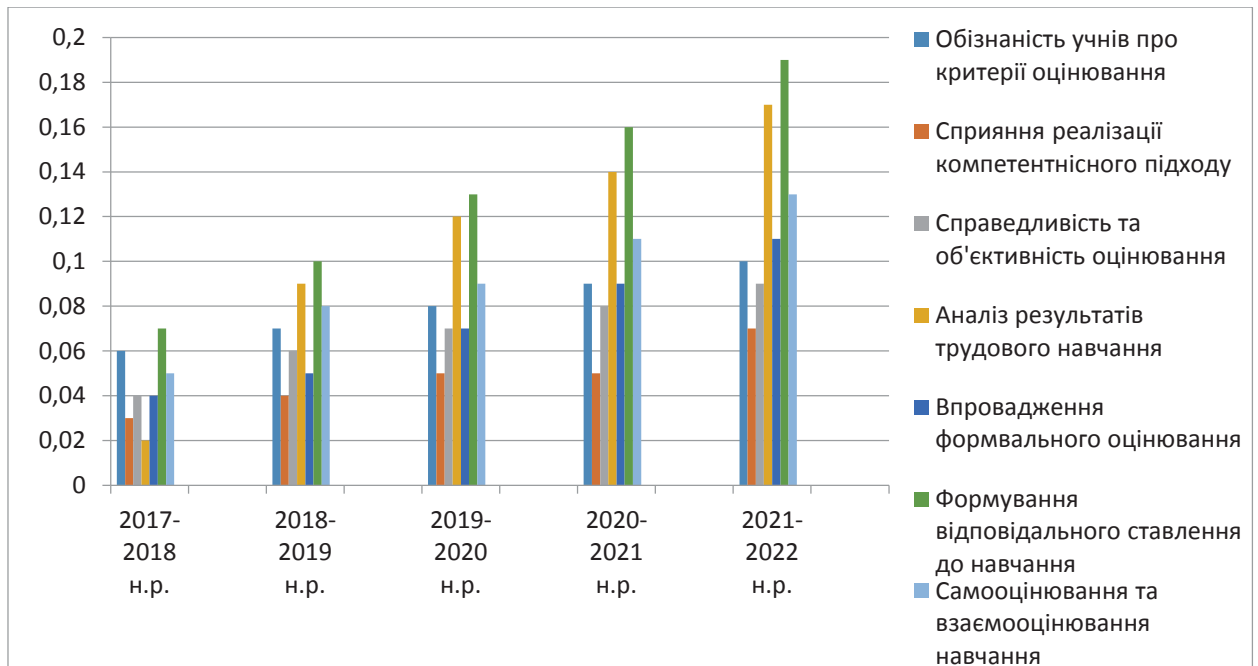

Рис. 3.9. Результати оцінювання за критеріями ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за весь період спостережень

Як бачимо, результати вимірювання ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів впродовж експерименту мають тенденцію стабільного зростання. Найдинамічніше підвищення було виявлено за критеріями здійснення ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання (часткова оцінка 0,17) та сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання (часткова оцінка 0,19). Слід відзначити, що системний аналіз моніторингової інформації ефективно сприяв виявленню позитивних та негативних чинників впливу на навчальні досягнення учнів, а відстеження впродовж п'яти років динаміки їхніх змін стало дієвим мотиваційним чинником для подальшого покращення результатів трудового навчання учнів.

Результати аналізу моніторингових даних забезпечували об'єктивне та всебічне оцінювання навчальних досягнень учнів, що сприяло встановленню взаємовідносин співробітництва між вчителями та учнями. Рівність позицій вчителя і учнів у педагогічній взаємодії з оцінювання навчальних досягнень, поступово робило їх рівноправними споживачами моніторингових даних,

сприяло формуванню внутрішньої пізнавально-емоційної мотивації та позитивного ставлення школярів до уроків трудового навчання, підсилювало впевненість учнів у власних пізнавальних можливостях, забезпечувало їхню пізнавальну активність та наповнювало процес трудового навчання особистісним сенсом.

Найвище значення часткової оцінки (0,19) було отримано за критерієм сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання. Цьому сприяло надання учням педагогічними працівниками необхідної допомоги у трудовому навчанні з поступовим формуванням у них потреби у самостійній навчальній діяльності. Під час опанування нового навчального матеріалу та його початкового закріплення трудове навчання здійснювалося під безпосереднім керівництвом вчителів. Далі, в ході виконання учнями з різними навчальними досягненнями диференційованих завдань, здійснювалася напівсамостійна, спільна з учителями навчальна діяльність із поступовим зростанням ступеня складності навчального матеріалу. Повністю самостійне трудове навчання учнів відбувалося без сторонньої допомоги, за відведеними нормами часу та з диференціацією трудових завдань за ступенем складності і рівнем пізнавальної самостійності учнів.

Середню динаміку зростання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання було виявлено за критеріями поінформованості учнів про особливості оцінювання результатів трудового навчання (часткова оцінка 0,1), впровадження в ЗЗСО системи формувального оцінювання навчальних досягнень учнів (часткова оцінка 0,11) та забезпечення ЗЗСО самооцінювання і взаємооцінювання результатів трудового навчання (часткова оцінка 0,13).

Дещо меншу ефективність опосередкованого впливу моніторингових заходів на навчальні досягнення, за критерієм поінформованості учнів про вимоги, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання, ми пояснюємо недостатністю їхнього лише оприлюднення, що не завжди

забезпечувало високу частку учнів, які фактично отримували цю інформацію. Це потребувало додаткових зусиль із боку всіх учасників освітнього процесу.

Певних складнощів зазнавали педагогічні працівники у запровадженні в ЗЗСО системи формуального оцінювання навчальних досягнень учнів. Адміністраціям експериментальних ЗЗСО прийшлося прикласти певних зусиль для поступового переходу вчителів від традиційно-звичних для них підсумкового та поточного видів оцінювання до формуального його виду, а також використання педагогічними працівниками в системі оцінювання результатів трудового навчання учнів прийомів самооцінювання та взаємооцінювання.

Успішному формуванню в учнів здатності до самооцінювання сприяло застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень учнів та створення учнівських портфоліо за результатами виконання творчих проєктів із трудового навчання. Рейтингова система оцінювання стимулювала учнів до самоактивності в трудовому навчанні та забезпечувала об'єктивність самооцінювання рівня сформованості в учнів предметних та ключових компетентностей.

Найнижчу динаміку зростання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання було виявлено за критеріями сприяння системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання (часткова оцінка 0,07) та визнання учнями оцінювання результатів трудового навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним та добросовісним (часткова оцінка 0,09).

Спостереження за діяльністю вчителів трудового навчання виявило найнижчу, серед усіх показників оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів, частку вчителів (78,4%), якими застосовується компетентнісний підхід у системі оцінювання результатів трудового навчання учнів. Вияв предметних та ключових компетентностей учнів потребував від учителів оцінювання за якісно-рівневою

характеристикою, з переведенням якісних ознак у кількісну чотирирівневу шкалу, відповідно до шкали «Свідоцтва досягнень учнів» за спостереженнями учителя за навчальним поступом учнів з трудового навчання: початковий, середній, достатній та високий (див. додаток Ж). Діапазон середніх балів із трудового навчання учнів експериментальних класів мав семестрове та річне коливання від 7,0 до 9,9 балів.

Не дивлячись на те, що частка учнів, які вважають оцінювання результатів їхнього трудового навчання в ЗЗСО справедливим, об'єктивним, неупередженим та добросовісним складає 92%, залишаються 4,1% учнів, які переконані, що оцінки використовуються вчителями як засіб покарання.

На рисунку 3.9 представлено динаміку змін часткових критеріїв оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за весь період проведення формувального педагогічного експерименту. Зміни ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за час моніторингових спостережень (2017-2022 роки) за окремими критеріями відбувалися у зв'язку з іншими критеріями.

Підрахунок бальної оцінки ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання здійснюється за формулою 3.4:

$$W_i = \sum m_{ij} \quad (3.4)$$

Оцінювання ефективності запровадженої моделі здійснюється за шкалою сумарної часткової оцінки критеріїв ефективності:

- ефективність критично низька, якщо $0 < W < 0,49$;
- ефективність моніторингових заходів відповідає нормі (допустима), якщо $0,5 \leq W < 0,74$;
- ефективність запровадження моніторингу є оптимальною або високою, якщо $0,75 \leq W \leq 1$.

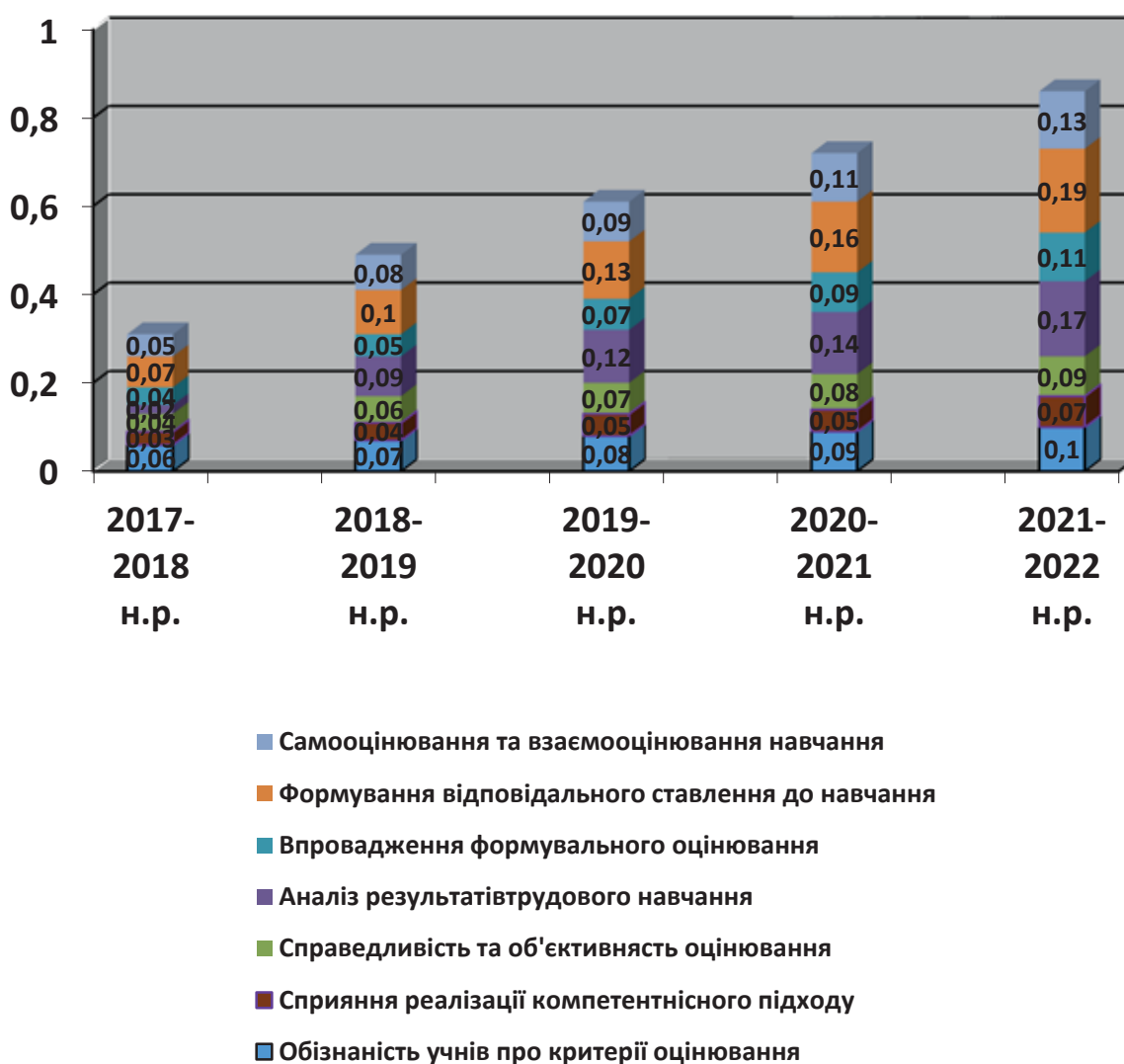

Рис. 3.9. Динаміка змін загального рівня ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання

Як бачимо за даними додатків Л.1-Л.5 сумарна часткова оцінка критеріїв ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання *W* наприкінці першого року її впровадження у 2017-2018 навчальному році склала 0,31, що відповідає низькому рівню її ефективності та обумовлено необхідністю вирішення вчителями трудового навчання цілого ряду організаційно-методичних проблем, які потребували певного часу на їхнє вирішення.

Але вже наприкінці другого року проведення педагогічного експерименту (2018-2019 н. р.) часткова оцінка критеріїв ефективності *W*

досягла значення 0,49, що відповідає нижній межі допустимості (норми) шкали ефективності впровадження моніторингових заходів.

Третій рік впровадження експериментальної моніторингової методики (2019-2020 н. р.) показав значення часткової оцінка критеріїв ефективності в межах допустимої норми – 0,61. Четвертий рік запровадження експериментальної моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання вивів показник її ефективності (0,72) на рівень верхньої її межі, яка відповідає нормі (допустима).

П'ятий, завершальний рік впровадження експериментальної методики (2021-2022 н. р.) показав, що ефективність впроваджуваної методики моніторингу навчальних досягнень учнів досяг найвищого оптимального або високого значення – 0,86. Загальний приріст рівня часткової оцінки за всіма критеріями ефективності запровадженої методики за п'ять років дослідно-експериментальної роботи склав 0,55 пунктів від максимально можливого зростання до 1 або 55% збільшення.

Показником ефективності функціонування моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання також визначено величину інтегрованого показника у порівнянні з його величиною в попередньому році. Цей показник визначається за формулою 3.5:

$$\bar{W}_{t+1} = \frac{W_{t+1}}{W_t} \cdot 100\%, \quad (3.5)$$

де \bar{W}_{t+1} – показник дієвості функціонування моніторингу у ЗЗСО з точки зору забезпечення якості навчальних досягнень учнів із трудового навчання у поточному році;

W_t – інтегральний фактично досягнутий рівень ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання на кінець попереднього року;

W_{t+1} – інтегральний показник ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання у поточному році.

Інтегральні показники W_t і W_{t+1} визначаються на підставі єдиних критеріїв впродовж усього педагогічного експерименту. Якщо $W_{t+1} > W_t$, то ефективність моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання відповідно підвищилася. За умови $W_{t+1} = W_t$ ефективність моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання залишається незмінною. А якщо $W_{t+1} < W_t$, то це свідчить про зниження ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання у порівнянні з попереднім роком.

У таблиці 3.1 представлено динаміку щорічних змін показника дієвості функціонування моніторингу у ЗЗСО з точки зору забезпечення якості навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

Як бачимо, динаміка змін ефективності моніторингових заходів була позитивною і мала щорічний приріст в межах від 18 до 58%, що свідчить про достатній рівень результативності розробленої нами моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

З метою визначення вірогідності отриманих результатів дослідження, далі, відповідно до програми педагогічного експерименту, було здійснено статистичний аналіз значущості досягнутої ефективності проведених моніторингових заходів. Перевірка відсутності або наявності статистичних розбіжностей у показниках ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання нами була здійснена, за представленими в додатках Л.1 і Л.5 значеннями часткової оцінки критеріїв ефективності моніторингових заходів (W_i), методом χ^2 (критерієм згоди Пірсона).

У таблиці 3.2 представлений розрахунок χ^2_{emp} –критерію ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання за результатами проведеного педагогічного експерименту.

Відмінність балів рівня відносних оцінок критеріїв ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів на початку і наприкінці експерименту, як видно з таблиці 3.2, лежить у межах від 0,1% до 13,3%.

Таблиця 3.1

Динаміку щорічних змін показника дієвості функціонування моніторингу у ЗЗСО з точки зору забезпечення якості навчальних досягнень учнів із трудового навчання

Навчальний рік	Інтегральний фактично досягнутий рівень ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання на кінець попереднього року (W_t)	Інтегральний показник ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання у поточному році (W_{t+1})	Динаміка змін ефективності моніторингових заходів	Показник дієвості функціонування моніторингу у ЗЗСО з точки зору забезпечення якості навчальних досягнень учнів із трудового навчання у поточному році (\hat{W}_{t+1}), %
2017-2018	0	0,31	$W_{t+1} > W_t$ зростання ефективності моніторингових заходів	+31
2018-2019	0,31	0,49	$W_{t+1} > W_t$ зростання ефективності моніторингових заходів	+58
2019-2020	0,49	0,61	$W_{t+1} > W_t$ зростання ефективності моніторингових заходів	+24
2020-2021	0,61	0,72	$W_{t+1} > W_t$ зростання ефективності моніторингових заходів	+18
2021-2022	0,72	0,86	$W_{t+1} > W_t$ зростання ефективності моніторингових заходів	+19

Суттєвість розбіжностей у рівнях вияву ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів на початку та наприкінці експерименту стала вихідною умовою для прийняття одного з припущень:

Таблиця 3.2

Розрахунок χ^2_{emp} - критерію ефективності моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання за результатами дослідження

№ п/п	Критеріальні фактори (W_i)	Часткові оцінки критеріїв (W_i)		Відносні оцінки критеріїв (%)		$f'_k - f'_y$	$(f'_k - f'_y)^2$	$\chi^2 = \frac{(f'_k - f'_y)^2}{f'_y}$
		На початку експерименту у 2017-2018 н.р., f_k	Наприкінці експерименту у 2021-2022 н.р., f_y	На початку експерименту у 2017-2018 н.р., f'_k	Наприкінці експерименту у 2021-2022 н.р., f'_y			
1.	Поінформованість учнів про критерії, правила та процедури оцінювання результатів трудового навчання, W_1	0,06	0,1	19,3	11,6	7,7	59,3	5,1
2.	Сприяння системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання, W_2	0,03	0,07	9,7	8,1	1,6	2,56	0,32
3.	Визнання учнями оцінювання результатів трудового навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним та доброчесним, W_3	0,04	0,09	12,9	10,5	2,4	5,76	0,55
4.	Здійснення у ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання учнів, W_4	0,02	0,17	6,5	19,8	-13,3	176,9	8,9
5.	Впровадження в ЗЗСО системи формульованого оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання, W_5	0,04	0,11	12,9	12,8	0,1	0,01	0,0008
6.	Сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання, W_6	0,07	0,19	22,6	22,1	0,5	0,25	0,01
7.	Забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання учнів, W_7	0,05	0,13	16,1	15,1	1,0	1,0	0,07
	Разом	0,31	0,86	100	100	0	$\chi^2_{emp.} = 15,0$	

- H_0 : розбіжності рівнів ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів на початку та наприкінці експерименту є недостатньо значущими;

- H_1 : різниця в рівнях ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів на початку та наприкінці експерименту є достатньо значущою.

За наведеними у таблиці 3.2 значеннями рівнів ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень знайдемо відносні значення цих рівнів на початку (f'_k) та наприкінці (f'_y) педагогічного експерименту.

За таблицею χ^2 -критерію [87, с. 288] з'ясуємо, що відповідне до шести ступенів свободи значення $\chi^2_{крит}$ на 95,0% рівні вірогідності дорівнює 12,6. Оскільки знайдене нами при обчисленні значення $\chi^2_{emp.} = 15,0$ є більшим за $\chi^2_{крит}$, то нульову гіпотезу можна відхилити: оцінки рівнів ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів на початку та наприкінці експерименту є досить не схожими і розбіжність між ними є суттєвою. У цьому випадку можна, відкидаючи нульову гіпотезу, говорити про суттєву значущість розбіжностей, зумовлену експериментальними чинниками, і визнати, що між запровадженою моделлю методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання та рівнем її ефективності існує суттєвий зв'язок.

Загалом можна говорити про підтвердження в ході експериментального дослідження висунутої нами гіпотези, що рівень навчальних досягнень із трудового навчання учнів 5-9 класів зростатиме за умов здійснення моніторингових заходів, що спиратимуться на теоретико-педагогічні засади (цілі, принципи, педагогічні умови), і запроваджені за обґрунтованими критеріями діагностики навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання та зреалізовані шляхом запровадження методики моніторингу.

Висновки до третього розділу

У розділі представлені завдання і результати лонгітюдного експериментального дослідження репрезентативної вибірки з 403 учнів 5-9 класів впродовж п'ятирічного циклу трудового навчання у зв'язку із результатами щосеместрових та річних рівнів навчальних досягнень учнів. В ході першого (аналітико-пошукового) етапу експерименту було визначено мету, завдання та об'єкт дослідно-експериментальної роботи, сформовано критеріально-факторну модель моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання, обґрунтовано середні оцінки впливовості критеріїв її ефективності.

Реалізація етапу планування експерименту сприяла розробці його програми з розкриттям завдань, термінів та умов його проведення, опису залежних та незалежних змінних дослідження, критеріїв, показників та рівнів оцінювання ефективності моніторингових заходів, методики здійснення дослідно-експериментальної роботи, характеристики методів статистичної обробки, аналізу та інтерпретації отриманих даних.

Процесуально-технологічний етап експерименту з перевірки ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання передбачав щосеместровий і щорічний збір, обробку та узагальнення моніторингової інформації з відстеженням динаміки змін за окремими критеріями та показниками (індикаторами) ефективності впроваджуваної моделі.

Контрольно-узагальнюючий етап експериментального дослідження передбачав здійснення аналізу, систематизації та узагальнення отриманих результатів.

За наслідками вихідного (щорічного) моніторингу, критеріями оцінювання і роками проведення педагогічного експерименту здійснено аналіз ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання:

- за критерієм обізнаності учасників освітнього процесу про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання встановлено щорічну тенденцію зростання рівня цієї обізнаності, яка досягла у 2022 році відмінного рівня (93,6%);

- за критерієм сприяння реалізації компетентнісного підходу до навчання встановлено, що застосування моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів опосередковано сприяло використанню 78,4% вчителів педагогічних технологій формування в учнів предметних та ключових компетентностей;

- за критерієм визнання здобувачами освіти оцінювання результатів їхнього навчання неупередженим, справедливим та добросчесним визначено, що за 5 років експерименту частка таких учнів зросла на 61,6% і лише 7,9% школярів висловили недостатню задоволеність аргументацією та поясненнями щодо виставлених їм оцінок;

- за критерієм здійснення ЗЗСО аналізу результатів з трудового навчання встановлено, що 87,1% учасників освітнього процесу визнають, що за результатами відстеження навчальних досягнень учнів здійснюється їхній аналіз та приймаються рішення з надання учням підтримки у навчальному процесі. Це сприяло щорічній тенденції зростання рейтингу класів за середнім балом учнів у межах від 7,8 до 9,4 балів;

- за критерієм впровадження в ЗЗСО системи формувального оцінювання було виявлено, що 81,9% вчителів продемонстрували навчально-виховній роботі відхід від традиційної сконцентрованості уваги на тому, чого учні не знають і не вміють та зосереджуючи основну увагу на тому, що учні знають і вміють, формуючи в них упевненість у власних силах;

- за критерієм сприяння ЗЗСО формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання, наприкінці експерименту було виявлено 81,1% учнів, які висловили усвідомлення того, що відповідальне ставлення до навчання є важливим для подальшого життя, ЗЗСО таку відповідальність розвиває, а результати навчання визначаються винятково їхньою працею та

наполегливістю;

- за критерієм забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання, п'ятирічне використання моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання дало змогу довести частку вчителів, які застосовують у системі оцінювання результатів навчання прийоми самооцінювання та взаємооцінювання, до 83,5%.

Вивчення подальшої освітньої траєкторії випускників 9 класів на ринку освітніх послуг, за показниками вступу випускників до закладів середньої, передвищої та професійно-технічної освіти, показало опосередкований вплив моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів, упродовж 5 років її впровадження, на тенденцію зростання з 21,6% до 41,3% числа випускників 9 класів, які продовжили освіту в закладах передвищої та професійно-технічної освіти. Це обумовлено зорієнтованістю моніторингових заходів на ринок освітніх послуг для адаптації навчальних досягнень учнів до вимог закладів, у яких випускники основної школи можуть здобувати подальшу освіту.

Застосування кваліметричного підходу, на підставі створення критеріально-факторної моделі, забезпечило кількісне оцінювання середньозважених показників ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання за кожним окремим критерієм впродовж п'яти років експериментального дослідження.

Щорічно визначаючи рівень навчальних досягнень учнів із трудового навчання встановлено тенденцію зростання ефективності експериментальної моделі методики їхнього моніторингу, а отримані моніторингові результати сприяли здійсненню корегувальних заходів процесу трудового навчання та його навчально-методичного забезпечення в ЗЗСО.

Найвищу динаміку збільшення ефективності моніторингових заходів (часткова оцінка від 0,17 до 0,19) було відзначено за критеріями здійснення в ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання та сприяння формуванню в

учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання.

Середню динаміку зростання ефективності досліджуваної моделі методики (часткові оцінки в межах від 0,1 до 0,13) було виявлено за критеріями поінформованості учнів про особливості оцінювання результатів трудового навчання, впровадження в ЗЗСО системи формувального оцінювання навчальних досягнень учнів та забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання.

Найнижчу динаміку зростання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання (часткові оцінки від 0,07 до 0,09) було виявлено за критеріями сприйняття системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання та визнання учнями оцінювання результатів трудового навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним та добросовісним.

Якщо на початку експерименту у 2017-2018 навчальному році сумарна часткова оцінка критеріїв ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання W склала 0,31, що відповідає низькому рівню її ефективності та обумовило необхідність розв'язання вчителями трудового навчання цілого ряду організаційно-методичних проблем, які потребували певного часу для їхнього вирішення, то вже після п'ятого, завершального року впровадження експериментальної методики у 2021-2022 навчальному році її ефективність досягла найвищого оптимального або високого значення (часткова оцінка 0,86) з приростом 55%.

Про достатню результативність розробленої моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання свідчить щорічна позитивна динаміка приросту, в межах від 18 до 58%, ефективності здійснення моніторингових заходів.

Статистичний аналіз значущості досягнутої ефективності здійснених моніторингових заходів підтвердив вірогідність отриманих результатів дослідження. Розрахунок $\chi^2_{emp.}$ -критерію ефективності моніторингу

навчальних досягнень учнів із трудового навчання за результатами проведеного педагогічного експерименту довів суттєву значущість розбіжностей у рівнях її вияву на почату та наприкінці експерименту, зумовлену впровадженою моделлю методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання.

Зміст цього розділу дисертації відображено у працях авторки: 92, 93, 98, 100.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та перевірка ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання. Реалізація мети та завдань дослідження дали можливість сформулювати такі висновки:

1. Вивчення стану навчальних досягнень учнів 5–9 класів з трудового навчання у педагогічній теорії та практиці дало змогу обґрунтувати необхідність їхнього моніторингу та сформулювати проблему дослідження з упровадження методики моніторингу навчальних досягнень учнів основної школи з трудового навчання.

Узагальнення психолого-педагогічних джерел з термінології у сфері моніторингу сприяло з'ясуванню сутності базового поняття дослідження «моніторинг навчальних досягнень учнів» як неперервного цілеспрямованого спостереження за результатами та функціонуванням компетентнісно-орієнтованого трудового навчання, а також за вимогами ринку освітніх послуг закладів середньої, передвищої та вищої професійної освіти з метою аналізу отриманої інформації, педагогічного прогнозування та прийняття організаційно-педагогічних рішень із забезпечення взаємовідповідності результатів трудового навчання діючим вимогам, встановленим державними стандартами базової і повної середньої освіти.

Вивчення специфіки трудової підготовки учнів основної школи і проблеми її удосконалення моніторинговими заходами дало змогу визначити моніторинг навчальних досягнень учнів із трудового навчання як систему спеціально організованого та цілеспрямованого збору, зберігання та обробки інформації щодо діагностування та прогнозування динаміки змін ключових та предметних компетентностей учнів відповідно до вимог усіх зацікавлених сторін для наукового обґрунтування необхідності прийняття управлінських рішень щодо створення оптимальних умов трудового навчання та підвищення його ефективності.

Аналіз стану практичної організації моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання засвідчило його поетапну розробленість для здійснення вхідних, семестрових і річних діагностичних заходів, спрямованих на виявлення динамічних змін у показниках якості опанування учнями змістом трудового навчання та розробку корекційних педагогічних впливів в освітній діяльності учнів. Водночас було встановлено відсутність системно підходу до розв'язання проблем збору, аналітичної обробки та об'єктивного представлення і використання діагностичної інформації на всіх етапах моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання.

2. Спроектовано модель та обґрунтовано педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання. Модель методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання розроблено на засадах єдності методологічно-цільового, організаційного, змістово-процесуального та контрольо-результативного блоків. Схарактеризовано мету, методологічні підходи і принципи організації та проведення моніторингових заходів. Розкрито етапи зовнішньої та внутрішньої моніторингової діяльності, її нормативно-методичне забезпечення. Обґрунтовано особливості використання методів та засобів моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання.

Необхідність підвищення ефективності моніторингових заходів обумовила визначення трьох груп педагогічних умов реалізації та оптимізації методики цілісної системної організації моніторингу, спрямованих на цілеспрямовану реалізацію спроектованої моделі: концептуально-методологічні умови: створення програм моніторингових заходів; прозорість, доступність та відкритість результатів моніторингових вимірювань; розвиток теоретико-методичної та інформаційно-аналітичної компетентності учасників моніторингових заходів; організаційно-педагогічні умови: мотивація активної участі реципієнтів у процесі моніторингу; управління освітнім процесом, за результатами моніторингових досліджень; технолого-педагогічні умови: навчально-методичне забезпечення моніторингових заходів; наявність у ЗЗСО

структурного підрозділу зі створення та реалізації цілісної системи моніторингу якості освіти; автоматизація та інформатизація здійснення моніторингових заходів.

Обґрунтовано організаційно-методичне забезпечення моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання як комплексу організаційних, інформаційних та діагностичних заходів педагогічного спостереження за ходом та результатами трудового навчання, спрямованих на створення та поповнення інформаційної бази моніторинговими даними, аналіз яких забезпечує прийняття управлінських рішень із покращення рівня трудової підготовки учнів у ЗЗСО.

3. Визначено критерії та показники діагностування рівнів навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання. Аналіз ринку освітніх послуг, специфіки теорії і методики трудового навчання в ЗЗСО дав змогу визначити для оцінювання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання провідні критерії та показники (індикатори), якими характеризується як освітня діяльність здобувачів, так і ЗЗСО в цілому, опосередковано впливаючи моніторинговими заходами на процес трудового навчання та його результати: критерій отримання учнями від педагогічних працівників інформації про правила, критерії, та процедури оцінювання результатів навчання – визначається показниками їхнього оприлюднення та визначенням частки учнів, які отримують у ЗЗСО інформацію про процедури, правила та критерії оцінювання результатів трудового навчання; критерій сприяння системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання – характеризується показником частки педагогічних працівників, які спрямовують систему оцінювання результатів трудового навчання учнів на реалізацію компетентнісного підходу; критерій оцінювання учнями результатів трудового навчання як справедливого, неупередженого, об'єктивного та добросовісного – визначається показником частки учнів, які вважають оцінювання результатів їхнього трудового

навчання в ЗЗСО як справедливе, неупереджене, об'єктивне та добросесне; критерій здійснення в ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання учнів – відображується за показниками систематичності відстеження результатів трудового навчання учнів та здійснення, за наслідками відстежувальних заходів, аналізу отриманих результатів із подальшим прийняттям рішень щодо надання здобувачам підтримки у навчанні; критерій впровадження системи формування оцінювання – відбиває особливості відстеження педагогічними працівниками особистісного поступу учнів, формування в них позитивної самооцінки, відзначення досягнень, підтримки бажання навчатися, запобігання побоюванням помилитися; критерій сприяння формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання – передбачає надання учням необхідної допомоги в навчальній діяльності та характеризується часткою учнів, які відповідально ставляться до трудового навчання; критерій забезпечення ЗЗСО взаємооцінювання та самооцінювання результатів трудового навчання учнів – відбиває використання педагогічними працівниками в системі оцінювання результатів трудового навчання учнів прийомів взаємооцінювання та самооцінювання.

На підставі обґрунтованих критеріїв та показників (індикаторів) виділено три логічно-можливі рівні ступеня вияву ефективності методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання: початковий, середній, достатній і високий.

4. Дослідно-експериментальна перевірка теоретично-обґрунтованих моделі методики і педагогічних умов моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання підтвердила гіпотезу щодо їхньої ефективності. Приріст показника дієвості функціонування моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання у 2017-2018 н. р. склав +31%; у 2018-2019 н. р. становив +58%; у 2019-2020 – +24%; у 2020-2021 н. р. – +18%; у 2021-2022 н. р. – +19%. Найвищу динаміку збільшення ефективності моніторингових заходів (часткова оцінка від 0,17 до 0,19) було встановлено за критеріями здійснення в ЗЗСО аналізу результатів трудового навчання та

сприяння формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів трудового навчання. Середню динаміку зростання ефективності досліджуваної моделі методики виявлена за критеріями поінформованості учнів про особливості оцінювання результатів трудового навчання, впровадження в ЗЗСО системи формувального оцінювання навчальних досягнень учнів та забезпечення ЗЗСО самооцінювання та взаємооцінювання результатів трудового навчання. Найнижчу динаміку зростання ефективності моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів з трудового навчання виявлено за критеріями сприяння системи оцінювання результатів трудового навчання учнів у ЗЗСО реалізації компетентнісного підходу до навчання та визнання учнями оцінювання результатів трудового навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним та доброзесним.

Вивчення подальшої освітньої траєкторії випускників 9 класів на ринку освітніх послуг, за показниками вступу випускників до закладів середньої, передвищої та професійно-технічної освіти, показало опосередковано-позитивний вплив моделі методики моніторингу навчальних досягнень учнів, упродовж 5 років її впровадження, на тенденцію зростання з 21,6% до 41,3% числа випускників 9 класів, які продовжили освіту в закладах передвищої та професійно-технічної освіти. Це обумовлено зорієнтованістю моніторингових заходів на ринок освітніх послуг для адаптації навчальних досягнень учнів до вимог закладів, у яких випускники основної школи можуть здобувати подальшу освіту.

Статистичний аналіз даних, отриманих дослідно-експериментальним шляхом за χ^2 -критерієм Пірсон, підтвердив їхню суттєвість та достовірність

Розроблено методичні рекомендації щодо використання розробленої моделі методики і педагогічних умов у практиці освітньої діяльності ЗЗСО. Для забезпечення ефективного моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання розроблено його організаційно-методичне забезпечення як комплексу організаційних, інформаційних та діагностичних заходів планування, здійснення, обробки результатів моніторингу та системи

зовнішнього забезпечення якості навчальних досягнень, спрямованих на створення та поповнення інформаційної бази моніторинговими даними, аналіз яких забезпечує прийняття управлінських рішень із покращення рівня трудової підготовки учнів у ЗЗСО.

Проведене дослідження не вичерпує всіх складових проблеми моніторингу навчальних досягнень учнів. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок вважаємо розширення засобів моніторингу навчальних досягнень із застосуванням інноваційних комп'ютерних технологій, розробку розвивально-виховних аспектів підвищення ефективності моніторингу якості освіти учнівської молоді, обґрунтування шляхів психолого-педагогічного супроводу впровадження управлінських рішень за результатами моніторингу навчальних досягнень учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ: Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.
2. Агєєва О. О. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах залізничного профілю: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. Полтавський національний педагогічний. Полтава, 2021. 255 с.
3. Азгальдов Г. Г., Костин А. В., Садовов В. В. Квалиметрия для всех: учеб. пособие. Москва: ИД ИнформЗнание, 2012. 165 с.
4. Алексюк А. М. Методи навчання і методи учіння. Київ: Знання, 1980. 48 с.
5. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ: Знання України, 2008. 819 с.
6. Анненкова І. П. Наукові основи моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників ВНЗ: монографія. Одеса: Вид-во «Optimum», 2015. 330 с.
7. Аузіна М. О. Система комплексної діагностики знань студентів: навчальний посібник для викладачів та студентів ВНЗ. Львів: ЛБІ, 2002. 38 с.
8. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. Москва: Просвещение, 1985. 208 с.
9. Байдацька Н. М. Педагогічні умови моніторингу якості навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах недержавної форми власності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2007. 20 с.
10. Бербец В. В. Діагностування навчальних досягнень учнів в процесі трудового навчання: сутність, критерії, методика: монографія. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 130 с.
11. Бербец Т. М. Формування досвіду самостійної творчої діяльності в учнів основної школи у процесі технологічної підготовки: дис. ...канд. пед.

наук: 13.00.02. Умань, 2015. 228 с.

12. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1977. 304 с.

13. Беспалько В. П. Педагогика. Образовательные технологии. 2005. № 4. С. 52–75.

14. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.

15. Біла книга національної освіти України. Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. К., 2009. 185 с.

16. Білик О. О. Інформаційна технологія моніторингу якості загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.06 / Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси, 2009. 19 с.

17. Борытко В. Слостёнин В., Колесникова И. Диагностическая деятельность педагога. Москва: Изд. центр «Академия», 2006. 288 с.

18. Букатова О. М., Федорова О. В., Яренчук Л. Г. Застосування сучасних методів і освітніх технологій для забезпечення якості освітнього процесу в загальноосвітніх закладах у контексті трудового навчання та технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 150–156.

19. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.

20. Вербець В.В. Моніторинг навчального процесу: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2008. 45 с.

21. Волощук І. С. Педагогічне дослідження: навчальний посібник. Київ: Інформ. системи, 2009. 390 с.

22. Гагаріна Н. П. Організаційно-педагогічні умови моніторингу якості підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2015. 20 с.

23. Гальперин П. Я. Психология как объективная наука. Москва: МПСИ, 2003. 480 с.
24. Гільберг Т. Г. Компетентнісний підхід у формуванні змісту шкільних курсів географії профільної школи. URL: <http://uadocs.exdat.com/docs2/index-577803.html> (дата звернення: 19.11.2021).
25. Гириловська І. В. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2015. Вип. 2. С. 134–141.
26. Голіяд І. С., Гуменюк Т. Б., Лосина Н. Б. Збірник завдань для державної підсумкової атестації з технологій (обслуговуючі види праці). 11 клас». Київ: Центр навчально-методичної літератури, 2014. 84 с.
27. Голіяд І., Чикалова Т. Методична розробка проєкта «Ресурсна кімната» засобами комп'ютерного дизайну. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2022. № 2 (154). С. 19–24.
28. Голуб Г. Б., Коган Е. Я., Прудникова В. А. Парадигма актуального образования. *Вопросы образования*. 2007. №2. С. 20–42.
29. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
30. Григорян И. А. Мониторинг: эволюция научных взглядов, сущность, функции и принципы. *Проблемы педагогики*. 2017. № 3(26). С. 60–68.
31. Гриценко Л., Ляшенко С. Теоретичні основи формування ключових компетентностей учнів на уроках трудового навчання. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2020. Вип. №8. С. 113–121.
32. Гриценко Л., Ляшенко С. Формування ключових понять шкільного предмета «Трудове навчання» в учнів засобами мислинневих та практичних дій. *Вища школа: науково-практичне видання*. 2020. № 6. С. 75–83.
33. Гриценко Л., Поляков С. Інтерактивні засоби навчання у проектно-технологічній діяльності учнів. *Вища школа: науково-практичне видання*.

2018. №12(173). С. 86–103.

34. Гриценко Л. О, Романько М. О. Проектна технологія в особистісно-орієнтованому процесі трудового навчання. *Трудова підготовка в рідній школі*. 2016. № 4. С. 26–39.

35. Гузик Н. Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природний таланти: реалізація в умовах шкільного навчання. Київ: ВПУ «Київський університет», 2006. 146 с.

36. Гусєв В., Даннік Л. Перспективи радикального вдосконалення системи трудового навчання учнів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2008. № 5–6. С. 5–7.

37. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. Москва: АCADEMIA, 2004. 282 с.

38. Деденєв О. Ю., Цина А. Ю. Методи формування громадянської відповідальності учнів основної школи на уроках трудового навчання. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 12 (168). Серія: Педагогічні науки. Чернігів: Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. С. 101–105.

39. Делікатний К. Г. Авторитет оцінки. Київ: «Знання», 1990. 48 с.

40. Денькович І. В. Педагогічні умови моніторингу якості професійної підготовки майбутніх бакалаврів безпеки життєдіяльності : автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця: Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського., 2013. 20 с.

41. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <http://zakon2/rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2019)

42. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 11.11.2020).

43. Джеджула О. М. Актуальні проблеми графічної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ВЦ ВДАУ, 2005. 280 с.
44. Довідник користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС). Київ; Львів: НУ «Львівська політехніка», 2009. 64 с.
45. Дудина Л. И., Забродина И. В. Мониторинг качества сформированности профессиональной компетентности слушателя ФППК как педагогическая система. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*. 2010. № 11. С. 30–45.
46. Дудкіна Н. Портфоліо учня: електронний ресурс. *Вибір майбутнього – блог з профорієнтації ЕЗОШ I-III ст. № 7*. 27 грудня 2013 р. URL: http://vubir-maybutnogo.blogspot.com/2013/10/blog-post_233.html (дата звернення: 09.07.2021).
47. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
48. Ефимова Е. А. Мониторинг требований работодателей к качеству подготовки специалистов с высшим образованием: функции и структура. *Известия Волгогр. гос. пед. ун-та. Сер.: Пед. науки*. 2012. № 7(71). С. 59–62.
49. Загальнодержавне моніторингове дослідження впровадження реформи НУШ: аналітична довідка. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2020. 59 с.
50. Закон України «Про освіту»: від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення: 06.05.2020).
51. Закон України «Про повну загальну середню освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020, № 31, ст. 226.
52. Зварич Г. В. Моніторинг якості освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти: методичні рекомендації. Київ: ДЗВО «УМО», 2021. 38 с.
53. Зведений звіт денних закладів загальної середньої освіти на початок 2018-2019 навчального року. Форма № 76-РВК. URL: <https://deponms.carpathia.gov.ua/navchalnii-rik/statistichnii-shchorichnik/analizuemo-rekomenduemo2/zvedenii-zvit-dennih-zakladiv->

zagalnoyi-serednoyi-osviti-na-pochatok-2018-2019-navchalnogo-roku-forma-76-rvk (дата звернення: 12.01.2019).

54. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2018 р. Частина I. Методологія та технологія / Український центр оцінювання якості освіти. Київ: [б.в.], 2018. 97 с.

55. Зеєр Э. Ф. Личностно-развивающие технологии начального профессионального образования: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений. Москва: Академия, 2010. 176 с.

56. Зеєр Э. Ф. Психология профессий: учеб. пособие для студентов вузов. Москва: Академический проект; Фонд «Мир», 2005. 336 с.

57. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі: монографія / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2013. 360 с.

58. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва: ИЦПКПС, 2004. 42 с.

59. Зуєнко Н. , Андрела І. Критеріально-рівневий підхід до формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів-філологів. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2015. Вип. 2, ч. 1. С. 64–70.

60. Иванова Т. В. Компетентностный подход. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2004. №1. С. 19–25.

61. Изучение знаний и умений учащихся в рамках международной программы PISA: общие подходы. URL: http://centeroko.ru/pisa/pisa_pub.htm (дата обращения: 06.08.2020).

62. Ілійчук Л. Моніторинг як важлива складова системи забезпечення якості вищої освіти. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний

журнал. Дрогобич, 2021. №7-8 (193-194) липень-серпень. С. 73–77.

63. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році.

URL: https://drive.google.com/file/d/18ty4ez868XVjZW_VVT-c-1YjRvrlZ02h/view (дата звернення: 15.11.2021).

64. Исследование TIMSS-2019. URL: http://www.centeroko.ru/timss19/timss2019_info.html (дата обращения: 11.08.2021).

65. Кацевич Л. С. Формування ключових та предметних компетентностей учнів шляхом використання новітніх технологій. Ківерці: [б.в.], 2015. 62 с.

66. Коберник О.М. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. №2. С. 3–7.

67. Коберник О. М. Моніторинг якості виховання учнів у загальноосвітньому навчальному закладі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 51, 2014. С. 165–173.

68. Коберник О. М. Проектно-технологічна система трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 4. С. 8–12.

69. Коберник О., Сидоренко В. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України (проект). *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2010. № 6. С. 3–11.

70. Коберник О.М., Ящук С.М. Методика організації проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання : навчально-методичний посібник. Умань: [б.в.], 2001. 82 с.

71. Коваленко О. Э. Методика профессионального обучения: учебник для инженеров-педагогов, преподавателей спецдисциплин системы проф.-техн. и высш. образования. Харьков: Штрих, 2003. 480 с.

72. Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д.: Издательский центр «МарТ», 2005. 448 с.

73. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради

України 28 червня 1996 року: у редакції від 22 лютого 2014 року. Харків : Одиссей, 2014. 56 с.

74. Коробович Л. П. Педагогічні умови моніторингу результативності навчального процесу в системі педагогічного менеджменту приватного вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Київ: НАПН України ; Ун-т менеджменту освіти, 2011. 20 с.

75. Коростіль Л.А. Самоосвіта особистості як соціальне та педагогічне явище. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Суми: Видавництво СумДПУ, 2009. №1. С. 138-145.

76. Красильникова Г. В. Моніторинг якості професійної підготовки інженерів швейної галузі у вищому навчальному закладі: теоретичні та методичні засади: монографія / за наук. ред. Л. Б. Лук'янової. Хмельницький : ХНУ, 2015. 543 с.

77. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» № 329 від 13.04.2011). URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/18438/ (дата звернення: 11.06.2020).

78. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти (наказ від 05.05.2008 № 371). URL: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-223FB48350ABA> (дата звернення: 15.06.2020).

79. Критерії оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/nakaz-audyt-stranytsy-10-14.pdf> (дата звернення: 06.12.2020).

80. Ксензова Г. Ю. Оценочная деятельность учителя: учебно-методическое пособие. Москва: Педагогическое общество России, 2001. 127 с.

81. Кудря О. В. Науково-методичні аспекти формування національної

самосвідомості учнів у процесі трудового навчання. *Нова педагогічна думка* : науково-методичний журнал. 2017. №3 (91). С. 55–59.

82. Кудря О. В., Срібна Ю. А. Формування знань елементів проєктно-технологічної діяльності на матеріалі курсу «Технологічний практикум». Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Випуск 3 (44), 2020. С.123–129.

83. Куликова Н. В. Применение методов системного моделирования в педагогической деятельности. *Журнал ТИИРА* (Технологии информационно-аналитической работы). 2010. URL: <https://bit.ly/3dWYlbC> (дата обращения 13.10.2021).

84. Купцова Е. Б. Комплексный квалиметрический мониторинг в системе управления качеством подготовки студентов вуза: дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2009. 163 с.

85. Куркай Н. В. Створення комплексного портфоліо учня. URL: <http://sokalschool4.klasna.com/uk/article/stvorennya-kompleksnogo-portfolio-uchnya.html> (дата звернення: 06.12.2020).

86. Кучик А.О. Моніторингові дослідження як засіб підвищення професійної компетенції педагогічної праці і результатів навчання учнів. Костопіль: [б.в.], 2017. 62 с.

87. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. 330 с.

88. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании. *Школьные технологии*. 2004. №5. С. 3–12.

89. Лісова Н. І. Регіональний моніторинг якості освіти: окремі аспекти досвіду становлення та розвитку. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708675/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2016.pdf> (дата звернення: 10.08.2021).

90. Лисенко Л. П. Актуальні проблеми організації моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання в закладах загальної

середньої освіти. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2022. № 3–4 (201–202). С. 190–195 DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260031>.

91. Лисенко Л. П. Зошит спостережень учителя за навчальним поступом учнів з трудового навчання. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. 10 с.

92. Лисенко Л. П. Організація та проведення моніторингових заходів з оцінювання якості навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання: методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 27 с.

93. Лисенко Л. П. Майстер–клас «Декупаж–чари своїми руками». *Сорочинський ярмарок – історична пам'ятка ярмаркування в Україні: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 20-ій річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку (22 серпня 2018 р.)*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 222–226.

94. Лисенко Л. П. Формування професійних інтересів учнів на уроках трудового навчання. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (24-25 вересня 2020 року) / За заг. ред. проф. В.П. Титаренко, А.Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С. 125–127.*

95. Лисенко Л., Гриценко Л. Моніторинг якості освіти: компетентнісно-діагностична наукова позиція. *Вища школа: науково-практичне видання*. № 12. 2019. С. 26–36.

96. Лисенко Л. П. Моніторингові заходи вдосконалення трудової підготовки учнів основної школи. *Імідж сучасного педагога*. №2 (203). 2022. С. 59–64 DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2\(203\)-59-64](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2(203)-59-64).

97. Лисенко Л. П. Всеукраїнська науково-практична конференція

«Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну». *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 8. С. 128–134.

98. Лисенко Л. П. Навчальні досягнення учнів 5-9 класів з трудового навчання як об'єкт моніторингу в педагогічній теорії. *Педагогічні науки: науковий журнал*. Вип. 79. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 28–31 DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264517>.

99. Лисенко Л. П. Психолого педагогічний аспект безпеки життєдіяльності учнів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика: збірник наук. праць Всеук. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 23–24 квітня 2020 р.)* / Упоряд. і ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава : ПНПУ, 2020. С. 160–161.

100. Лисенко Л. П. Теоретико-методологічні аспекти моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Вісник національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Наукове видання. Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2022. Вип.49. С. 201–208 DOI: 10.31376/2410-0897-2022-2-49-201-208.

101. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ-початок ХХІ ст.): монографія. Київ: Богданова А. М., 2009. 404 с.

102. Локшина О. І. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: рекомендації з освітньої політики / Кол. авторів: О. Локшина, Т. Лукіна, В. Лунячек та ін. За заг. ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.

103. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ:

Шкільний світ, вид-во Л. Галіцина, 2006. 126 с.

104. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти як інформаційна основа управління освітою в Україні. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*. Т. 2: Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ: Педагогічна думка, 2007. С. 134–144

105. Лукіна Т. О. Становлення системи моніторингу освітньої галузі в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/4049/> (дата звернення: 03.11.2021).

106. Луначек В. Е., Єльнікова Г. В., Рубан Н. П. Методика управління якістю освіти в професійно-технічних навчальних закладах. Харків: УПА, 2016. 142 с.

107. Луначек В. Е. Методика управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах: наук.-метод. посіб. для керівників і працівників загальноосвіт. навч. закл. Харків: УПА, 2016. 60 с.

108. Луначек В. Е. Елементи технології управління сучасною школою: наук.-метод. посіб. 4-е вид., доп. Харків: Гімназія, 2001. 112 с.

109. Ляшенко О. І. Організаційно-методичні засади моніторингу якості освіти. *Педагогіка і психологія*. 2007. № 2. С. 34–40.

110. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании. 3-е изд., испр. и доп. Москва: Интеллект-Центр, 2005. 424 с.

111. Макарова Т. Н. Учебный процесс. Планирование, организация и контроль (методическое пособие для заместителей директоров школ по учебно-воспитательной работе). Ч. 1. Москва: Центр «Педагогический поиск», 2002. 160 с.

112. Матвиевская Е. Г. Оценка уровня достижений учащихся: проблема создания современного инструментария. *Эйдос*. 2007. 30 сентября. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-3.htm> (дата обращения: 01.09.2021).

113. Мелецинек А. Инженерная педагогика. Практика передачи технических знаний. Москва: МАДИ (ТУ), 1998. 185 с.

114. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навчальний посібник. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Сидоренко та ін. Київ: Вища школа, 2003. 323 с.

115. Методи прийняття управлінських рішень: конспект лекцій з навчальної дисципліни. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 67 с.

116. Методика і технології оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу: посібник / Автори: Ляшенко О. І., Лукіна Т. О., Булах І. Є., Мруга М. Р. Київ: Педагогічна думка, 2012. 160 с.

117. Методика оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту. Затверджено наказом Державної служби якості освіти України від 29.03.2021 р. № 01-11/25. URL: <https://www.google.com/search?q> (дата звернення: 11.11.2021).

118. Методичні рекомендації щодо моніторингу досягнень школярів із трудового навчання та фахової компетентності вчителів у реалізації проектно-технологічної діяльності. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodicni-rekomendacii-sodo-monitoringu-dosagnen-skolariv-iz-trudovogo-navcanna-ta-fahovoi-kompetentnosti-vciteliv-u-realizacii-proektno-tehnologicnoi-89611.html> (дата звернення: 03.09.2021).

119. Методы сбора информации в социологических исследованиях. В 2 кн. / В. Г. Андриенков, В. Д. Войнова, В. Г. Гайдис и др. Москва: Наука, 1990. Кн. 2. С. 150–157.

120. Михалычев Е. А. К понятийному аппарату педагогической диагностики. *Педагогическая диагностика*. 2005. №2. С. 28.

121. Моніторинг навчальних досягнень учнів (методичні рекомендації). Черкаси: ЧОПОПП, 2010. 32 с.

122. Моніторинг навчальної діяльності: навч. посіб. / Д. М. Бодненко, О. Б. Жильцов, О. Л. Лещинський, Н. П. Мазур. Київ: Ун-т ім. Бориса Грінченка, 2014. 276 с.

123. Моніторинг НУШ: результати та рекомендації, перший етап,

2019–2020 pp. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/2021/Monitorynh/Monitorynh_vprovadzhennya_reformy_NUSH_rezultaty_ta_rekomendatsiyi_26_02.pdf (дата звернення: 15.12.2020).

124. Моніторинг та оцінювання якості освіти: навчально-методичний посібник до курсу / авт.-упоряд. І. В. Єгорова. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021. 141 с.

125. Моргун В.Ф., Тітов І. Г. Основи психологічної діагностики: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВД «Слово», 2013. 464 с.

126. Морзе Н., Вембер В., Гладун М. Використання цифрових технологій для формувального оцінювання. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету=Open educational e-environment of modern university* : електрон. наук. журн. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2019. Спецвип. С. 202–214. URL: https://www.researchgate.net/profile/Viktoriiia_Vember (дата звернення: 06.05.2021).

127. Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання моніторингу якості загальної середньої освіти» від 17.07.2013 р. № 995. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/19263-monitoring—2013> (дата звернення: 12.06.2020).

128. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.

129. Нежнов П. Г., Карданова У. Ю., Эльконин Б. Д. Оценка результатов школьного образования: структурный подход. *Вопросы образования*. 2011. №1. С. 26–43.

130. Незвиська О. П. Підвищення освітнього рівня школярів на основі моніторингового підходу. URL: <https://vseosvita.ua/library/pidvisenna-osvitnogo-rivna-skolariv-na-osnovi-monitoringovogopidhodu-222870.html> (дата звернення: 08.12.2020).

131. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf> (дата звернення: 05.03.2021).
132. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
133. Новиков А. М. Методология образования: монографія. Изд. 2-е. Москва: Эгвес, 2006. 488 с.
134. Новиков А. М. Методология учебной деятельности. Москва: «Эгвес», 2005. 176 с.
135. Оксамитна С. М., Васильченко А. А. Соціальна диференціація освітніх можливостей за результатами міжнародного проєкту PISA: досвід для України. *Наукові записки*. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ, 2009. Т. 96: Соціологічні науки. С. 13–21. URL: http://www.ukma.kiev.ua/ua/nauka/pratsi_vidan/nz/index.php?option=com_content&task=view&id=302&Itemid=31 (дата звернення: 11.11.2021).
136. Онопрієнко О. В. Моніторинг навчальних досягнень молодших школярів: урахування досвіду міжнародного дослідження. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709413/1/Onopriienko_article.pdf (дата звернення: 12.11.2020).
137. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: монографія / за ред. О. І. Ляшенка. Київ: Педагогічна думка, 2011. 160 с.
138. Основные результаты международного сравнительного исследования PISA-2018. URL: <https://rikc.by/pisa/556-osnovnye-rezultaty-mezhdunarodnogo-sravnitel'nogo-issledovaniya-pisa-2018.html> (дата звернення: 06.10.2021).
139. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

140. Офіцеров К. М. Моніторинг успішності учнів як один із напрямів оцінки якості навчання. *Математика в школах України*. 2017. № 4/5. С. 42–46.
141. Партола В. В., Смолянчук Н. М., Собченко Т. М. Поняття «ціннісного ставлення» майбутніх педагогів до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 21. Т. 2, 2020. С. 165–168.
142. Перовский Е. И. Проверка знаний учащихся в средней школе. Москва: АПН РСФСР, 1960. 511 с.
143. Пинская М. А. Формирующее оценивание. Москва: Логос, 2010. 264 с.
144. Пискарева И. Е. Формирование готовности студентов педагогического вуза к инновационной деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Кострома, 1999. 150 с.
145. Піцул К. С. Модель формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців з готельної і ресторанної справи в результаті професійної підготовки. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2016. № 1. С. 310–319.
146. Покроєва Л. Д., Армейська Л. В. Моніторинг розвитку професійної компетентності вчителів малокомплектних шкіл у процесі післядипломної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики* : зб. наук. праць. 2017. Вип. 28(38). С. 155–160.
147. Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти ЗЗСО “Авангардівська гімназія” Авангардівської селищної ради. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/Polozhennya-pro-vnutrutrishnyu-sistemu-zabezpechennya-yakosti-osviti.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).
148. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
149. Порядок зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти. Постанова Кабінету міністрів України від 31 грудня 2005 р.

№ 1312. URL:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2005_12_31/KP041095.html (дата звернення: 06.06.2020).

150. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 9 січня 2019 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (дата звернення: 13.11.2021).

151. Приходько В. М. Парадигми моніторингу якості освіти і педагогічного процесу. (У запитаннях і відповідях): наук.-метод. посібник. Запоріжжя, 2010. 215 с.

152. Програма моніторингу загальноосвітньої підготовки учнів 5-11 класів у 2020-2021 навчальному році. URL: <http://school11.rv.ua/imagesB2.pdf> (дата звернення: 10.09.2021).

153. Про державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2019).

154. Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 329 від 13.04.2011. URL: https://edirshkoly.mcfr.ua/npd-doc.aspx?npmid=94&npid=18747&utm_source=pedrada.com.ua&utm_medium=refer&utm_campaign=content_link (дата звернення: 11.03.2018).

155. Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 1222 від 21.08.2013. URL: http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/НаказМОНвід21_08_2013_1222.doc (дата звернення: 03.12.2018).

156. Про Національну доктрину розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 11.11.2021)

157. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері

реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/249613934> (дата звернення: 06.12.2019).

158. Професійна освіта. Словник: навч. посіб. / уклад.: С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с

159. Професійний стандарт за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затв. Наказом № 3736 Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf (дата звернення: 13.07.2021).

160. Психологія розвитку особистості у підлітковому та ранньому юнацькому віці : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Н. О. Гончарова, В. А. Лавріненко, Н. О. Чайкіна та ін. ; за ред. К. В. Седих. Полтава: Астроя, 2018. 342 с.

161. Редько В., Пасічник О. Моніторинг якості навчальних досягнень учнів – 2013: проблеми та виклики. *Рідна школа*. № 11 (листопад). 2014. С. 14–19.

162. Результаты исследования TIMSS-2019. URL: <https://fioco.ru/Media/Default/Documents/%D0%9C%D0%A1%D0%98/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8B%20TIMSS%202019.pdf> (дата обращения: 14.09.2021).

163. Рейтингова система оцінювання навчальної діяльності учнів. URL: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fpk.at.ua%2F_fr%2F0%2F____doc&ei=E4bFUo_DD43EswaZ4IDABw&usg=AFQjCNEpTj2faZbLejcOdwHeKN-lAGL5Tg (дата звернення: 18.11.2021).

164. Романенко Ю. А. Методика корекції знань та вмінь як важіль управління діяльністю студентів через моніторинг. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 1. С. 38–42.

165. Рутковська О. М. Методика організації позаурочної роботи учнів з

трудового навчання: дис. ...докт. філософії: 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 305 с.

166. Рутковська О., Цина А. Використання ідей самоосвіти В. Сухомлинського в організації позаурочної роботи учнів із трудового навчання. *Імідж сучасного педагога*. № 2 (197). 2021. С. 73–77. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/issue/view/13960>

167. Рыженкова Т. В. Специфика процесса транстерминологизации в отраслевой терминосистеме: автореф. дис.канд. филолог. наук. Москва, 2001. 21 с.

168. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник для студ. вищих навч. закладів. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

169. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 360 с. URL: <http://studentam.net.ua/content/category>

170. Сидоренко В., Дмитренко П. Основи наукових досліджень: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: РННЦ «ДІНІТ», 2000. 259 с.

171. Сидоренко В., Титаренко О. Основи наукових досліджень. Полтава: Полтавський літератор, 2013. 352 с.

172. **Срібна**

173. Сучасний урок технологій у старшій школі: навчально-методичний посібник / за заг. ред. О. М. Коберника. Умань : ПП Жовтий, 2011. 248 с.

174. Теорія і методика навчання технологій: навчальний посібник / І. П. Андрощук, О. М. Коберник, А. Цина та ін. / за заг. ред. О. М. Коберника. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 474 с.

175. Тестові технології оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів основної і старшої школи: монографія / за ред. О. І. Ляшенка, Ю. О. Жука. Київ: Педагогічна думка, 2014. 200 с.

176. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної

середньої освіти. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України 19.02.2021 р. № 235. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/80696/ (дата звернення: 15.12.2021).

177. Титаренко В. П. Методика вивчення декоративно-прикладної творчості: навчальний посібник. Полтава: ПП «Астрия», 2020. 252 с.

178. Титаренко В. П., Мироненко В. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до здійснення допрофільного навчання учнів основної школи. Project approach in the didactic process of universities - international dimension : in 4 parts. Part 2. – Lodz : PIKTOR Szlaski i Sobczak Spółka Jawna, 2020. P 181–190.

179. Титаренко В. Організація проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання. Полтава: ПОППО, 2007. Ч. II. 160 с.

180. Титаренко О. О. Основи наукових досліджень. Полтава: ТОВ «Сімон», 2019. 348 с.

181. Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти: монографія / Л. А. Гуцан, Л. І. Гриценко, О. Л. Морін, З. В. Охріменк ; за ред. Л. А. Гуцан. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, 2019. 152 с.

182. Трудове навчання. 5–9 класи: практичний посібник вчителів / С. М. Дятленко, В. М. Лещук, О. Ю. Медвідь. Харків: «Ранок», 2017. 128 с.

183. Трудове навчання 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56126/> (дата звернення: 08.06.2020).

184. Туржанська О. С. Організаційно-педагогічні умови моніторингу якості підготовки майбутніх учителів математики : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця: Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2012. 20 с.

185. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Ч. I: Теорія трудового навчання: підр. для пед. ВНЗ. Київ: РНЦ «ДІНІТ», 2000. 247 с.

186. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Ч. II: Загальні засади методики трудового навчання. Київ: НПУ. ім. М. П. Драгоманова, 2000. 186 с.

187. Фідкевич О. Л. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа»: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 64 с.

188. Філософський енциклопедичний словник / Нац. акад. наук України; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. 751 с

189. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія / Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Онопрієнко О. В. та ін. Київ: Педагогічна думка, 2014. 346 с.

190. Хіміна Л. Управлінський супровід моніторингових досліджень у навчально-виховному процесі. *Управління школою*. 2017. № 10/12. С. 54–70.

191. Цина А. Ю., Іманова С. Ф. Сучасна наукова парадигма інтеграції шкільної технологічної освіти. *Гуманітрні науки: сучасна наукова парадигма*: зб. науков. праць. Полтава: ПП «Астрая», 2018. Вип. 4. С. 149–153.

192. Цина А. Ю., Крицька І. О. Засоби діагностики сформованості громадянської відповідальності учнівської молоді. *Дидаскал: часопис : матеріали Міжнародної науково – практичної конференції «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи»*, 12-13 листопада 2019 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. № 20. С. 196–198.

193. Цина А. Ю., Рутковська О. Діагностика готовності учнів до оцінювання естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і*

фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 4. С. 66–69.

194. Цина А. Ю., Титаренко В. М. Історія трудового навчання в Україні: навчальний посібник. Полтава: Астроя, 2021. 240 с.

195. Чередов И. М. Методика планирования школьных форм организации обучения. Омск: Омский пед. ин-т им. А. М. Горького, 1983. 104 с.

196. Черепанов В. С., Кулемин И. Н. Рейтинговые системы в образовании. *Педагогическая диагностика*. 2003. №4. С. 83.

197. Чистякова Л. О. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів трудового навчання до позаурочної художньо-трудової діяльності учнів. *Трудове навчання та креслення у контексті сучасних інновацій: теоретико-методичні аспекти*: кол. моногр. / за ред. О. Д. Літковець. Рівне: Видавець О. Зень, 2018. С. 100–141.

198. Чистякова Л. О. Особливості організації гуртка з трудового навчання. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної та технологічної освіти*. Кіровоград, 2015. Вип. 8. Ч. I. С. 107–112.

199. Шадрина Л. Ю. Социологический мониторинг как средство информационного сопровождения оценки эффективности социальных технологий. *Известия Рос. гос. пед. унта им. А. И. Герцена*. 2010. № 126. С. 319–325.

200. Шакур Н. Моніторинг навчальних досягнень. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob_lsilsk_shkolu/23/visnuk_18.pdf (дата звернення: 18.03.2021).

201. Шихов Ю. А. Проектирование и реализация комплексного квалиметрического мониторинга подготовки обучающихся в системе «профильная школа втуз»: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Ижевск, 2008. 32 с.

202. Шокатько В. В. Ноосферні виміри шкільної освіти України. Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука: колективна монографія / за

наук. ред. А. П. Самодріна. Київ–Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2021. Т. 1. 352 с.

203. Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

204. Baker F., Kim S. H. Item Response Theory. New York: Marcel Dekker, 2004. P. 171–201.

205. Baker F.B. The Basics of Item Response Theory [Rash and Birnbaum models]. Hieneman, Portsmouth: New Hampshire, 2001. 185 p.

206. Battauz M. IRT Test Equating in Complex Linkage Plans. *Psychometrika*. 2013. 78(3), P. 464–480.

207. Battauz M. IRT Test Equating in R. *Journal of Statistical Software*. 2015. № 68. P. 1–22.

208. Battauz M. The R Package equateIRT: A Tutorial. *Journal of Statistical Software*. 2016. № 55. P. 1–22.

209. Birnbaum A. Some Latent Trait Models and Their Use in Inferring an Examinees Ability. In F. Lord, M. Novick (eds.). *Statistical Theories of Mental Test Scores*. Addison-Wesley, Reading, MA. 1968.

210. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives. New York, 1971. P. 11–29.

211. Blyzniuk M., Tytarenko V., Tsyna A., Tytarenko V., Kudria O. Model of Future Teacher's Professional Labor Training. Art& Craft Teacher. IJCSNS International Journal of Computer Scienceand Network Security, VOL.21 No.3, March 2021. P. 21–30.

212. Bondarenko T. Kovalenko D., Briukhanova N., Iagupov V. Method of Thematic Immersion in the Information Educational Environment as a Tool for the Formation and Assessment of Professional Competence of Future Engineering Teachers. Auer M., Hortsch H., Sethakul P. (eds) *The Impact of the 4th Industrial Revolution on Engineering Education. ICL 2019*. Advances in Intelligent Systems and Computing, Vol. 1134. Springer, Cham, 2020. Pp. 301–308. URL: <https://bit.ly/3qt2k4a> (last accessed: 10.08.2021).

213. Debre, O., Vakulenko, N., Savchenko, A., Lysenko, L., Kondor, M., & Kis, A. (2022). Method of developing professional competencies future teacher for labor training. *International Journal of Health Sciences*, 6 (1). P. 388–397. DOI:10.53730/ijhs.v6n1.4559.
214. Holland P. W., Dorans, N. J. Linking and equating. In R. L. Brennan (Ed.). *Educational measurement*. Westport: Praeger, 2006. P. 187–220.
215. Kazdin A. E. The token economy: A decade later. *Journal of Applied Behavior Analysis*. 1982. № 15. P. 431–445.
216. Kolen M. J., Brennan R. L. Test equating, linking, and scaling: Methods and practices. New York: Springer-Verlag, 2004. 333 p.
217. Lisenko L., Hritsenko L. Monitoring of general secondary education quality: Diagnostic and competency scientific position. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2020. Вип. №7. С. 130–139.
218. Murray H. A., Barret W. G., Homburger E. Explorations in personality. New York: Oxford University Press, 1938. P. 531–545.
219. Norcini J. J. Criteria for good assessment. *Assessment of Competence in Medicine and the Healthcare Professions: Materials of 14th Ottawa Conference*, 2010, Miami, USA. P. 90.
220. PISA: природничо-наукова грамотність / уклад.: Т. С. Вакуленко та ін.; перекл. К. Є. Шумова. Київ: УЦОЯО, 2018. 119 с. URL: https://www.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/Science_PISA_UKR.pdf (last accessed: 18.10.2021)
221. Rasch G. Probabilistic Models for some Intelligence and Attainment Tests. Paedagogike Institut, Copenhagen, 1960.
222. Regan D. T., Williams M., Sparling S. Voluntary expiation of guilt: A field experiment. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1972. № 24. P. 42–45.
223. Skinner B. F. The Selection of Behavior: The Operant Behaviorism of B. F. Skinner: Comments and Consequences. CUP Archive. 1988, 563 p.

224. Tsina A., Tsina V., Khomenko L., Blyzniuk N., Sribna J. Activation of Cognitive Activities of 5–6 Grade Students on Lessons of Labor Learning. *Ilkogretim Online - Elementary Education Online*. 2021. 20 (2). P.156–168. Doi: 10.17051/ilkonline.2021.02.17

225. Walberg H. J., Haertel G. D. (eds). *The International Encyclopedia of Educational Evaluation*. Oxford: Pergamon Press, 1990. 89 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів основної й старшої школи

Рівні навчальних досягнень	Бали	Вимоги до знань, умінь і навичок учнів
I. Початковий	1	Учні розрізняють об'єкти вивчення
	2	Учні відтворюють незначну частину навчального матеріалу, мають нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Учні відтворюють частину навчального матеріалу; з допомогою вчителя виконують елементарні завдання
II. Середній	4	Учні з допомогою вчителя відтворюють основний навчальний матеріал, можуть повторити за зразком певну операцію, дію
	5	Учні відтворюють основний навчальний матеріал, здатні з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило
	6	Учні виявляють знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповіді їх правильні, але недостатньо осмислені. Вміють застосовувати знання при виконанні завдань за зразком
III. Достатній	7	Учні правильно відтворюють навчальний матеріал, знають основоположні теорії і факти, вміють наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролюють власні навчальні дії
	8	Знання учнів є достатніми. Учні застосовують вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагаються аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролюють власну діяльність. Відповіді їх логічні, хоч і мають неточності
	9	Учні добре володіють вивченим матеріалом, застосовують знання в стандартних ситуаціях, уміють аналізувати й систематизувати інформацію, використовують загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
IV. Високий	10	Учні мають повні, глибокі знання, здатні використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення
	11	Учні мають гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовують їх у різних ситуаціях, уміють знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми
	12	Учні мають системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовують їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміють самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення

Додаток Б

Вимоги оцінювання навчальних досягнень учнів з трудового навчання

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня (учениці)
Початковий	1	Учні можуть розпізнавати деякі об'єкти вивчення (матеріали, інструменти, моделі тощо) та називають їх (на побутовому рівні)
	2	Учні описують незначну частину технологічних об'єктів; частково розпізнають інструменти та обладнання для виконання практичних робіт
	3	Учні мають фрагментарні уявлення з предмета вивчення (обізнані з деякими технологічними поняттями); з допомогою вчителя виконують елементарні практичні завдання; використовують за призначенням робочі інструменти та обладнання
Середній	4	Учні знають окремі відомості, що стосуються технологічних об'єктів; застосовують елементарні прийоми роботи інструментом
	5	Учні відтворюють навчальний матеріал, необхідний для виконання практичних робіт, з допомогою вчителя; виконують окремі технологічні операції з недоліками; частково володіють прийомами роботи інструментом
	6	Учні самостійно відтворюють значну частину навчального матеріалу, необхідного для виконання практичних робіт; виконують окремі частини технологічних операцій
Достатній	7	Учні самостійно і логічно відтворюють фактичний і теоретичний матеріал, необхідний для виконання практичних робіт; виконують практичну роботу відповідно до інструкцій вчителя; частково контролюють власні навчальні дії; з допомогою учасників проекту і учителя виконують завдання, що стосуються окремих етапів проектної діяльності
	8	Учні виявляють розуміння навчального матеріалу, наводять приклади, намагаються аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між технологічними операціями; використовують набуті знання і уміння в стандартних ситуаціях
	9	Учні володіють навчальним матеріалом і реалізують свої знання та вміння в практичній діяльності; можуть аналізувати і систематизувати інформацію в процесі проектної діяльності
Високий	10	Учні володіють глибокими знаннями та вміннями і застосовують їх у нестандартних ситуаціях; беруть активну участь в розробленні та реалізації технологічного процесу; з допомогою учасників проекту і учителя проектують та виконують всі види запланованих робіт
	11	Учні володіють гнучкими знаннями і навичками в межах вимог навчальної програми, аргументовано використовують їх у нестандартних ситуаціях, знаходять і аналізують додаткову інформацію; самостійно розробляють

		технологічний процес виготовлення виробу та забезпечують його виконання; самостійно проектують та виконують всі види запланованих робіт
Високий	12	Учні мають системні знання та навички з предмета, свідомо використовують їх, у тому числі, у проблемних ситуаціях; самостійно розробляють технологічний процес виготовлення виробу та забезпечують його якісне виконання; самостійно проектують та виконують, використовуючи відповідні технології, всі види запланованих робіт

Додаток В

Основні підходи до складання завдань для вимірювання грамотності з
трудового навчання

(за Изучение знаний и умений учащихся в рамках международной
программы PISA: общие подходы, 2020)

Що дано в завданні	Що потрібно визначити
Уміння: розпізнавати питання, ідеї або проблеми, які можуть бути досліджені науковими методами	
Опис дослідження або процедури збирання й порівняння даних	Вибрати (із запропонованих) або сформулювати гіпотезу, або ідею, яка перевірялась (або могла перевіря-тися).
Опис ситуації, з якої можна отримати відповіді на поставлені запитання (проблеми), використовуючи наукове дослідження	Сформулювати питання (проблему), на яку можна отримати відповідь, використовуючи наукове дослідження
Кілька питань (гіпотез), що впливають із поданої ситуації або відповідних даних ситуації.	Обрати запитання (одне або кілька), на які можна отримати відповідь, використовуючи наукове дослідження
Уміння: виокремлювати інформацію (об'єкти, факти, експериментальні дані та ін.), необхідну для знаходження доказів чи підтвердження висновків під час проведення наукового дослідження	
Ідея або гіпотеза, яка має бути перевірена	Обрати або представити інформацію про те, що потрібно для перевірки цієї ідеї, гіпотези або прогнозу, що ґрунтується на ній. Інформація може містити таке: а) що має порівнюватися; б) які змінні слід міняти, а які залишити постійними (контрольованими); в) яка додаткова інформація необхідна; г) що потрібно зробити, аби зібрати необхідні відомості
Уміння: робити висновок (висновок) або оцінювати вже зроблений висновок з урахуванням запропонованої ситуації	
Дані (результати експерименту або спостереження), на підставі яких можна сформулювати висновок	Зробити висновок, що відповідає наявним даним

Дані (результати експерименту або спостереження) і висновки, які могли бути сформульовані на їх підставі	Вибрати один із висновків, який відповідає наявним даним, і дати обґрунтування чи пояснення
Дані (результати експерименту або спостереження) і висновок на їх підставі	Навести причину або причини, що пояснюють, чому наявні дані підтверджують чи спростовують висновок, або зробити висновок про те, якою мірою можна довіряти цьому висновку
Уміння: демонструвати комунікативні вміння: аргументовано, чітко й зрозуміло формулювати висновки, докази та ін.	
<p>1. Ситуація, в якій можуть бути зроблені (різні) висновки або яка потребує інтегрованого аналізу інформації для підтвердження висновку або запропонованих рекомендацій.</p> <p>2. Опис групи людей, конкретної аудиторії, для якої призначені ці висновки чи рекомендації</p>	Навести аргумент, який чітко виражений і призначений для цієї аудиторії, що підтверджується відповідними фактами/даними, представленими в завданні
Уміння: демонструвати знання і розуміння природничо-наукових понять	
Ситуація, в якій вимагаються прогноз, пояснення або додаткова інформація.	Дати пояснення, прогноз чи додаткову інформацію, основу на розумінні природничо-наукових понять або додаткової інформації, якої не має в завданні

Додаток Г

Витяг із критеріїв та індикаторів оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти (у сфері загальної середньої освіти) (за Порядком проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 9 січня 2019 р. № 17)

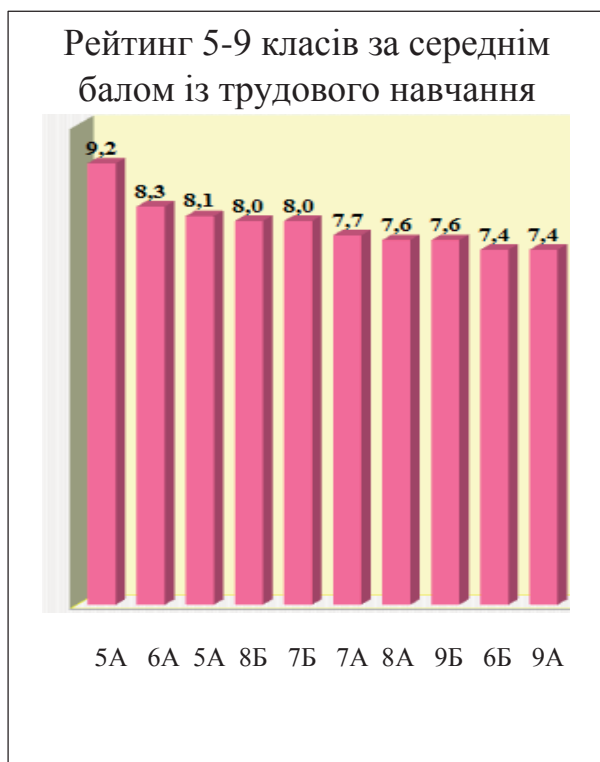
Напрямок оцінювання	Вимога/правило організації освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти	Критерії оцінювання	Індикатори оцінювання	Методи збору інформації
2. Система оцінювання результатів навчання учнів	2.1. Наявність системи оцінювання результатів навчання учнів, яка забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та добросовісне оцінювання	2.1.1. Учні отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	2.1.1.1. У закладі оприлюднено критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання учнів	2.1.1.1. Вивчення документації, спостереження, опитування
			2.1.1.2. Частка учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	2.1.1.2. Опитування
		2.1.2. Система оцінювання результатів навчання учнів у закладі освіти сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання	2.1.2.1. Частка педагогічних працівників, які застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу	2.1.2.1. Спостереження

		2.1.3. Учні вважають оцінювання результатів навчання справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним	2.1.3.1. Частка учнів, які вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним	2.1.3.1. Опитування
2.2. Систематичне відстеження результатів навчання кожного учня та надання йому (за потреби) підтримки в освітньому процесі	2.2.1. У закладі освіти здійснюється аналіз результатів навчання учнів		2.2.1.1. У закладі освіти систематично проводяться відстеження результатів навчання учнів	2.2.1.1. Вивчення документації, опитування
			2.2.1.2. За результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі	2.2.1.2. Опитування
	2.2.2. У закладі освіти впроваджується система формульовального оцінювання	2.2.2.1. Педагогічні працівники за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів, формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися	2.2.2.1. Спостереження, опитування	
2.3. Спрямованість системи оцінювання результатів навчання учнів на формування в учнів відповідальності	2.3.1. Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання		2.3.1.1. Педагогічні працівники надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності	2.3.1.1. Опитування
			2.3.1.2. Частка учнів, які відповідально ставляться до процесу	2.3.1.2. Опитування, спостереження

	за результати свого навчання, здатності до самооцінювання		навчання, оволодіння освітньою програмою	
		2.3.2. Заклад освіти забезпечує самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	2.3.2.1. Педагогічні працівники в системі оцінювання результатів навчання учнів використовують прийоми самооцінювання та взаємооцінювання	2.3.2.1. Спостереження, опитування

Додаток Д

Представлення результатів моніторингових досліджень навчальних досягнень учнів із трудового навчання

Рейтинг учнів 5-9 класів за балами успішності з трудового навчання

№ п/п	Прізвище та ім'я учня	Клас	Бал успішності	Місце у рейтингу
1.	Зозуля Іван	6-А	11,2	I
2.	Левченко Наталія	5-Б	11,0	I
3.	Кондратюк Віталій	5-А	10,8	II
4.	Пустовіт Сергій	5-Б	10,7	II
5.	Кондратюк Олена	8-Б	10,7	II
6.	Козаченко Зоя	6-А	10,6	III
7.	Середа Олег	7-А	10,5	III
8.	Сидоренко Анастасія	9-Б	10,5	III
9.	Савченко Олександр	9-А	10,3	IV

Додаток Е

Критерії та показники вимірювання ефективності моніторингових заходів для оцінювання навчальних досягнень учнів 5-9 класів із трудового навчання

Рівень	Критерії та показники оцінювання
Високий, 10-12 балів	<ul style="list-style-type: none"> - критерій обізнаності учнів про особливості оцінювання результатів навчання – визначається оприлюдненням критеріїв, правил та процедур оцінювання навчальних досягнень; 90% і більше учнів отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання; - сприяння системи оцінювання результатів навчання реалізації компетентнісного підходу – 90% і більше педагогічних працівників застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу; - справедливість, неупередженість, об'єктивність та добросовісність оцінювання навчальних досягнень – 90% і більше учнів вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним; - здійснення закладом освіти аналізу результатів навчання учнів – систематичне проведення заходів із відстеження результатів навчання учнів; в закладі на підставі аналізу результатів навчання учнів приймаються та виконуються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі; - впровадження в закладі освіти формульованого оцінювання – відстеження особистісного поступу учнів, формування в них позитивної самооцінки, відзначення досягнень, підтримка бажання навчатися, запобігання побоюванням помилитися; - формування в учнів відповідального ставлення до результатів навчання – 90% і більше учнів вважають, що вони отримують необхідну допомогу в навчальній діяльності, а також відповідально ставляться до оволодіння навчальним матеріалом; - забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів – 90% і більше педагогічних працівників використовують у системі оцінювання результатів навчання учнів прийоми самооцінювання та взаємооцінювання.
Достатній, 7-9 балів	<ul style="list-style-type: none"> - критерій обізнаності учнів про особливості оцінювання результатів навчання – визначається оприлюдненням критеріїв та правил про оцінювання навчальних досягнень; від 60 до 89% учнів отримують інформацію про критерії та правила оцінювання результатів навчання; - сприяння системи оцінювання результатів навчання реалізації компетентнісного підходу – від 60 до 89% педагогічних працівників застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу; - справедливість, неупередженість, об'єктивність та добросовісність оцінювання навчальних досягнень – від 60 до 89% учнів вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним; - здійснення закладом освіти аналізу результатів навчання учнів – періодичне проведення заходів із відстеження результатів навчання учнів; в закладі на підставі аналізу результатів навчання учнів приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі;

	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження в закладі освіти формувального оцінювання –формування в учнів позитивної самооцінки, відзначення досягнень, підтримка бажання навчатися, запобігання побоюванням помилитися; - формування в учнів відповідального ставлення до результатів навчання – від 60 до 89% учнів вважають, що вони отримують необхідну допомогу в навчальній діяльності, а також відповідально ставляться до оволодіння навчальним матеріалом; - забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів – від 60 до 89% педагогічних працівників використовують у системі оцінювання результатів навчання учнів прийоми самооцінювання та взаємооцінювання.
Середній, 4-6 балів	<ul style="list-style-type: none"> - критерій обізнаності учнів про особливості оцінювання результатів навчання – визначається оприлюдненням критеріїв оцінювання навчальних досягнень; від 30% до 59% учнів отримують інформацію про критерії оцінювання результатів навчання; - сприяння системи оцінювання результатів навчання реалізації компетентнісного підходу – від 30% до 59% педагогічних працівників застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу; - справедливість, неупередженість, об'єктивність та добросовісність оцінювання навчальних досягнень – від 30 до 59% учнів вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним; - здійснення закладом освіти аналізу результатів навчання учнів – епізодичне проведення заходів із відстеження результатів навчання учнів; в закладі здійснюється аналіз результатів навчання учнів; - впровадження в закладі освіти формувального оцінювання – відзначення досягнень учнів, підтримка бажання навчатися, запобігання побоюванням помилитися; - формування в учнів відповідального ставлення до результатів навчання – від 30 до 59% учнів вважають, що вони отримують необхідну допомогу в навчальній діяльності, а також відповідально ставляться до оволодіння навчальним матеріалом; - забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів – від 30% до 59% педагогічних працівників використовують у системі оцінювання результатів навчання учнів прийоми самооцінювання та взаємооцінювання.
Початковий 1-3 бали	<ul style="list-style-type: none"> - критерій обізнаності учнів про особливості оцінювання результатів навчання – визначається розробленістю в ЗЗСО критеріїв, правил та процедур оцінювання навчальних досягнень учнів; для учнів оприлюднено інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання; - сприяння системи оцінювання результатів навчання реалізації компетентнісного підходу – педагогічні працівники обізнані з системою оцінювання результатів навчання учнів, спрямованою на реалізацію компетентнісного підходу; - справедливість, неупередженість, об'єктивність та добросовісність оцінювання навчальних досягнень – учням надається можливість для висловлювання думок щодо справедливості, неупередженості, об'єктивності, добросовісності оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти; - здійснення закладом освіти аналізу результатів навчання учнів – планування закладом проведення заходів із відстеження результатів навчання

	<p>учнів; в закладі планується здійснення аналізу результатів навчання учнів, та створені умови для прийняття рішень щодо надання їм підтримки в освітньому процесі;</p> <ul style="list-style-type: none">- впровадження в закладі освіти формувального оцінювання – відзначення досягнень учнів, підтримка бажання навчатися;- формування в учнів відповідального ставлення до результатів навчання – педагогічними працівниками передбачається надання необхідної допомоги учням у навчальній діяльності, формування в них відповідального ставлення до оволодіння навчальним матеріалом;- забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів – педагогічні працівники обізнані з особливостями використання у системі оцінювання результатів навчання учнів прийомів самооцінювання та взаємооцінювання.
--	--

Зошит спостережень учителя за навчальним поступом учнів з трудового
навчання

Зошит спостережень учителя за навчальним поступом учнів з трудового навчання

(назва закладу загальної середньої освіти та ПІБ учителя)

2020-2021 н.р.

Розвиток предметних навчальних досягнень учнів

Характеристика навчальної діяльності учнів _____ класу

Формальні показники оцінювання навчальних досягнень учнів з трудового навчання:

1. Якість відповідей учня (фрагментарність, елементарність, повнота, логічність, доказовість, обґрунтованість та творчість).
2. Якість набутих трудових знань і вмінь (повнота, правильність, глибина, осмисленість, дієвість, гнучкість, міцність, узагальненість, системність).
3. Рівень сформованості загально-навчальних (навчально-інтелектуальних, навчально-організаційних, навчально-інформаційних та навчально-комунікативних) та предметних умінь і навичок із трудового навчання.
4. Ступінь володіння розумовими операціями (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, формулювання висновків);
5. Рівень навчальної самостійності учнів;
6. Виявлення творчих здібностей (виявлення та розв'язування проблем, здатність до формулювання гіпотез);
7. Ступінь самостійності в оцінних судженнях.

«Семафор-технологія» аналізу навчальних досягнень учнів

На числовому ряду 12-бальної шкали оцінювання рівні навчальних досягнень учнів виділено червоним (1–5 балів – тривожна ситуація), жовтим (6–7 балів – необхідність звернути увагу на необхідність покращення), зеленим (8–12 балів – норма) кольорами.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Початковий рівень			Середній рівень			Достатній рівень			Високий рівень		

Вимоги оцінювання навчальних досягнень учнів з трудового навчання

Рівні навчальних досягнень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня (учениці)
Початковий	1	Учні можуть розпізнавати деякі об'єкти вивчення (матеріали, інструменти, моделі тощо) та називають їх (на побутовому рівні)
	2	Учні описують незначну частину технологічних об'єктів; частково розпізнають інструменти та обладнання для виконання практичних робіт
	3	Учні мають фрагментарні уявлення з предмета вивчення (обізнані з деякими технологічними поняттями); з допомогою вчителя виконують елементарні практичні завдання; використовують за призначенням робочі інструменти та обладнання
	4	Учні знають окремі відомості, що стосуються технологічних об'єктів; застосовують елементарні прийоми роботи інструментом
Середній	5	Учні відтворюють навчальний матеріал, необхідний для виконання практичних робіт, з допомогою вчителя; виконують окремі технологічні операції з недоліками; частково володіють прийомами роботи інструментом
	6	Учні самостійно відтворюють значну частину навчального матеріалу, необхідного для виконання практичних робіт; виконують окремі частини технологічних операцій
Достатній	7	Учні самостійно і логічно відтворюють фактичний і теоретичний матеріал, необхідний для виконання практичних робіт; виконують практичну роботу відповідно до інструкцій вчителя; частково контролюють власні навчальні дії; з допомогою учасників проекту і учителя виконують завдання, що стосуються окремих етапів проектної діяльності
	8	Учні виявляють розуміння навчального матеріалу, наводять приклади, намагаються аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між технологічними операціями; використовують набуті знання і уміння в стандартних ситуаціях
	9	Учні володіють навчальним матеріалом і реалізують свої знання та вміння в практичній діяльності; можуть аналізувати і систематизувати інформацію в процесі проектної діяльності
Високий	10	Учні володіють глибокими знаннями та уміннями і застосовують їх у нестандартних ситуаціях; беруть активну участь в розробленні та реалізації технологічного процесу; з допомогою учасників проекту і учителя проектують та виконують всі види запланованих робіт
	11	Учні володіють гнучкими знаннями і навичками в межах вимог навчальної програми, аргументовано використовують їх у нестандартних

		ситуаціях, знаходять і аналізують додаткову інформацію; самостійно розробляють технологічний процес виготовлення виробу та забезпечують його виконання; самостійно проектують та виконують всі види запланованих робіт
Високий	12	Учні мають системні знання та навички з предмета, свідомо використовують їх, у тому числі, у проблемних ситуаціях; самостійно розробляють технологічний процес виготовлення виробу та забезпечують його якісне виконання; самостійно проектують та виконують, використовуючи відповідні технології, всі види запланованих робіт

Типи показників оцінювання навчальних досягнень учнів із трудового навчання

Типи показників навчальних досягнень	Характеристика та особливості визначення
Формальні	Не відносяться безпосередньо до змісту тем трудового навчання (середній бал за тематичні проєктні роботи, підсумкова семестрова або річна оцінка)
Змістові	Стосуються оцінювання тем програми трудового навчання, кількості учнів за рівнями навчальних досягнень, середній бал учнів класу.
Успішність навчання учнів, (У)	$U = A : N$, де А – кількість учнів із високим, достатнім та середнім рівнями навчальних досягнень; N – загальна кількість школярів у класі.
Якість засвоєння навчального матеріалу, (Q)	$Q = B : N$, де В – кількість учнів із високим та достатнім рівнями навчальних досягнень; N – загальна кількість школярів у класі.
Коефіцієнт результативності виконання учнями контрольних заходів, (К)	$K = (C \times 100\%) : D_{\max}$, С – сума балів набрана учнями всього класу; D _{max} – максимально можлива сума балів, яку мали можливість набрати всі учні, що брали участь у контрольному заході; K ≥ 75% – високий рівень навчальних досягнень; K = 50–75% – достатній рівень навчальних досягнень; K = 25–50% – середній рівень навчальних досягнень; K ≤ 25% – початковий рівень навчальних досягнень.

**Бланк діагностики розвитку навчальної діяльності учнів за
формальними показниками навчальних досягнень
(I семестр 202_-202_н.р.)**

№ показника		1	2	3	4	5	6	7
Місяць								
Прізвище, ім'я учня/ учениці								
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								
10.								
11.								
12.								
13.								
14.								
15.								
16.								
17.								
18.								
19.								
20.								
21.								
22.								
23.								
24.								
25.								
26.								
27.								
Кількість оцінок за рівнями навчальних досягнень	Високий							
	Достатній							
	Середній							
	Початковий							
	Успішність навчання учнів, (У)							

Кількість оцінок за рівнями навчальних досягнень	Високий							
	Достатній							
	Середній							
	Початковий							
Показники навчальних досягнень	Успішність навчання учнів, (У)							
	Якість засвоєння навчального матеріалу, (Q)							
	Коефіцієнт результативності виконання учнями контрольних заходів, (К)							

Характеристика змістових результатів трудового навчання

Предметні компетентності
Освітня галузь «Технології» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011)
1. Знання та розуміння основ проєктування, технічної та художньої творчості, усвідомлення власних здібностей та вимог до різних професій
2. Уміння використовувати в проєктно-технологічній діяльності, від появи творчого задуму до його практичної реалізації, методів пошуку нових ідей, інноваційних та традиційних способів обробки конструкційних матеріалів, аналізувати особливості професій сучасного ринку праці
3. Ціннісні ставлення до розробки і реалізації творчих проєктів, художньої та технічної творчості, проєктування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії в напрямку майбутнього професійного самовизначення
4. Оцінювання функціонально-естетичних особливостей проєктованих виробів та власних потенційних можливостей до майбутньої професійної освіти та працевлаштування.

**Бланк оцінювання
формування змістових результатів трудового навчання учнів
(I семестр 202_ -202_ н.р.)**

Зміст трудового навчання		Модуль 1				Модуль 2			
№ показника		1	2	3	4	1	2	3	4
Прізвище, ім'я учня/ учениці									
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
6.									
7.									
8.									
9.									
10.									
11.									
12.									
13.									
14.									
15.									
16.									
17.									
18.									
19.									
20.									
21.									
22.									
23.									
24.									
25.									
26.									
27.									
Кількість оцінок за рівнями навчальних досягнень	Високий								
	Достатній								
	Середній								
	Початковий								

Додаток 3

Програма моніторингу загальноосвітньої підготовки учнів 5-9 класів у 2020-2021 навчальному році

Моніторинг загальноосвітньої підготовки учнів 5-9 класів відбувається у (назва ЗЗСО) систематично, з підведенням підсумків двічі на рік за результатами семестрового оцінювання здобувачів освіти з усіх предметів інваріантної складової освітньої програми закладу.

Завдання моніторингу загальноосвітньої підготовки учнів 5-9 класів

Здійснення систематичного контролю за навчальними результатами здобувачів освіти:

- визначення якості навчальних досягнень здобувачів освіти, рівня їхньої соціалізації;
- сприяння підвищенню якості освіти;
- вивчення зв'язку між успішністю учнів і соціальними умовами їхнього життя, результатами роботи вчителів, рівнем соціального захисту, моральними цінностями, потребами особистості

Предмет моніторингу

Предметом моніторингу є якість освіти як системоутворюючий фактор освітнього процесу в школі.

Об'єкти моніторингу

Об'єктом моніторингу є система організації освітнього процесу закладу освіти

Поняття, які використовуються у моніторингових дослідженнях

Рівень навчальних досягнень використовується згідно Наказів МОН України від 13.04.2011 №329, від 21.08. 2013 № 1222

Початковий рівень (1-3 бали) - відповідь учня (учениці) фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення.

Середній рівень (4-6 бали) - учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал, виконує завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

Достатній рівень (7-9 балів) - учень (учениця) знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь учня (учениці) правильна, логічна, обґрунтована, хоча у ній бракує власних суджень.

Високий рівень (10-12 балів) - знання учня (учениці) є глибокими, міцними, системними; учень (учениця) вміє застосовувати їх для виконання творчих завдань, його (її) навчальна діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Кожний наступний рівень вимагає в себе вимоги до попереднього, а також додає нові.

Якісний показник навчання - сумарна кількість учнів, які засвоїли програмний матеріал на високому і достатньому рівнях, виражена у відсотках відносно загальної кількості учнів класу.

Статистичний показник педагогічної діяльності вчителя – середнє значення якісних показників навчання в розрізі усіх учнів, яких навчає педагог.

Етапи моніторингу загальноосвітньої підготовки учнів 5-9 класів

В ході реалізації підготовчого етапу (вересень 2020 року) адміністрація, психологічна служба спільно з головами методичних об'єднань закладу розробили такий механізм моніторингових досліджень. Впродовж навчального семестру вчителі-предметники відстежують динаміку навчальних досягнень учнів через різні види оцінювання, через спостереження за освітньою діяльністю учнів і здійснюють поточну корекційну педагогічну підтримку школярів. За результати семестрового оцінювання кожен вчитель сумує кількість учнів відповідного класу, які засвоїли предмет на початковому, середньому, достатньому чи високому рівні і подає статистичну інформацію заступнику директора з НВР – практичний етап моніторингових досліджень (грудень 2020, травень 2021).

Аналітичний етап моніторингових досліджень

(січень-лютий 2021, травень-червень 2021)

Заступник директора з НВР:

1. Узагальнює показники по закладу освіти і готує їх до публічної візуалізації і оприлюднення

Січень 2021

Червень 2021

2. Спільно з психологічною службою закладу аналізує результати практичного етапу моніторингових досліджень і розробляє рекомендації щодо покращення освітнього процесу

Лютий 2021

3. Спільно з педагогами аналізує результати практичного етапу моніторингових досліджень і розробляє дидактичні заходи щодо зменшення кількості учнів початкового рівня та прогнозує шляхи оптимізації освітнього процесу в цілому

Лютий 2021

4. Підведення підсумків і прийняття управлінських рішень на 2021-2022 навчальний рік.

Червень 2021

Додаток И.1

Зведена відомість показників виконання вимог моніторингу навчальних досягнень учнів 5 класів з трудового навчання у 2017-2018 н.р.

№	Критерії оцінювання виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання	Показники (індикатори)	Рівень виконання вимоги					
			Вхідний моніторинг		Поточний (семестровий) моніторинг		Вихідний (річний) моніторинг	
			Абс.	%	Абс.	%	Абс	%
1	Учні отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	У закладі оприлюднено критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання учнів	21	35,6	24	40,7	27	45,7
2		Частка учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	30	50,8	34	57,6	37	62,7
		Середнє значення за критерієм		43,2		49,2		54,2
3	Система оцінювання результатів навчання учнів у закладі освіти сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання	Частка педагогічних працівників, які застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу	26	26,8	29	29,9	33	34,0
4	Учні вважають оцінювання результатів навчання	Частка учнів, які вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти						

	справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросесним	справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросесним	18	30,5	22	37,3	25	42,4
5	У закладі освіти здійснюється аналіз результатів навчання учнів	У закладі освіти систематично проводяться відстеження результатів навчання учнів	21	12,4	24	14,2	26	15,3
6		За результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі	11	6,5	16	9,4	20	11,8
		Середнє значення за критерієм		9,5		11,8		13,6
7	У закладі освіти впроваджується система формульовального оцінювання	Педагогічні працівники за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів, формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися	11	18,6	12	20,3	16	27,1
8	Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання	Педагогічні працівники надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності	36	37,1	40	41,2	46	47,4
9		Частка учнів, які відповідально ставляться до процесу навчання, оволодіння освітньою програмою	11	18,6	12	20,3	16	27,1
		Середнє значення за критерієм		27,9		30,8		37,3

10	Заклад освіти забезпечує самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	Педагогічні працівники в системі оцінювання результатів навчання учнів використовують прийоми самооцінювання та взаємооцінювання	25	25,8	29	29,9	34	35,1
----	--	--	----	------	----	------	----	------

Додаток И.2

Зведена відомість показників виконання вимог моніторингу навчальних досягнень учнів 5-6 класів з трудового навчання у 2018-2019 н.р.

№	Критерії оцінювання виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання	Показники (індикатори)	Рівень виконання вимоги					
			Вхідний моніторинг		Поточний (семестровий) моніторинг		Вихідний (річний) моніторинг	
			Абс.	%	Абс.	%	Абс	%
1	Учні отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	У закладі оприлюднено критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання учнів	67	48,2	74	53,2	81	58,3
2		Частка учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	83	59,7	90	64,7	96	69,1
		Середнє значення за критерієм		54,0		59,0		63,7
3	Система оцінювання результатів навчання учнів у закладі освіти сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання	Частка педагогічних працівників, які застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу	31	32,0	36	37,1	42	43,3
4	Учні вважають оцінювання результатів навчання справедливим,	Частка учнів, які вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти	61	43,9	68	48,9	76	54,7

	неупередженим, об'єктивним, добросесним	справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросесним							
5	У закладі освіти здійснюється аналіз результатів навчання учнів	У закладі освіти систематично проводяться відстеження результатів навчання учнів	39	28,1	54	38,8	78	56,1	
6		За результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі	33	23,7	49	35,3	64	46,0	
		Середнє значення за критерієм		25,9		37,1		51,1	
7	У закладі освіти впроваджується система формування оцінювання	Педагогічні працівники за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів, формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися	42	30,2	49	35,3	57	41,0	
8	Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання	Педагогічні працівників надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності	45	46,4	51	49,5	57	58,8	
9		Частка учнів, які відповідально ставляться до процесу навчання, оволодіння освітньою програмою	36	25,9	45	32,4	53	38,1	
		Середнє значення за критерієм		36,2		41,0		48,5	

10	Заклад освіти забезпечує самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	Педагогічні працівники в системі оцінювання результатів навчання учнів використовують прийоми самооцінювання та взаємооцінювання	36	37,1	43	44,3	49	50,5
----	--	--	----	------	----	------	----	------

Додаток И.3

Зведена відомість показників виконання вимог моніторингу навчальних досягнень учнів 5-7 класів з трудового навчання у 2019-2020 н.р.

№	Критерії оцінювання виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання	Показники (індикатори)	Рівень виконання вимоги					
			Вхідний моніторинг		Поточний (семестровий) моніторинг		Вихідний (річний) моніторинг	
			Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
1	Учні отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	У закладі оприлюднено критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання учнів	137	59,8	151	65,9	164	71,6
2		Частка учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	153	66,8	165	72,0	178	77,7
		Середнє значення за критерієм		63,3		69,0		74,7
3	Система оцінювання результатів навчання учнів у закладі освіти сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання	Частка педагогічних працівників, які застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу	43	44,3	47	48,5	50	51,5
4	Учні вважають оцінювання результатів навчання справедливим,	Частка учнів, які вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти	124	54,1	137	59,8	151	65,9

	неупередженим, об'єктивним, добросовісним	справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним							
5	У закладі освіти здійснюється аналіз результатів навчання учнів	У закладі освіти систематично проводяться відстеження результатів навчання учнів	121	52,8	142	62,0	160	69,9	
6		За результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі	112	48,9	124	54,1	137	59,8	
		Середнє значення за критерієм		50,9		58,1		64,9	
7	У закладі освіти впроваджується система формування оцінювання	Педагогічні працівники за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів, формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися	92	40,2	105	45,9	121	52,8	
8	Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання	Педагогічні працівників надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності	58	59,8	63	64,9	70	72,2	
9		Частка учнів, які відповідально ставляться до процесу навчання, оволодіння освітньою програмою	85	37,1	101	44,1	115	50,2	
		Середнє значення за критерієм		48,5		54,5		61,2	

10	Заклад освіти забезпечує самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	Педагогічні працівники в системі оцінювання результатів навчання учнів використовують прийоми самооцінювання та взаємооцінювання	49	50,5	55	56,7	61	62,9
----	--	--	----	------	----	------	----	------

Додаток И.4

Зведена відомість показників виконання вимог моніторингу навчальних досягнень учнів 5-8 класів з трудового навчання у 2020-2021 н.р.

№	Критерії оцінювання виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання	Показники (індикатори)	Рівень виконання вимоги					
			Вхідний моніторинг		Поточний (семестровий) моніторинг		Вихідний (річний) моніторинг	
			Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
1	Учні отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	У закладі оприлюднено критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання учнів	233	73,0	252	79,0	267	83,7
2		Частка учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	236	74,0	252	79,0	268	84,0
		Середнє значення за критерієм		73,5		79,0		83,9
3	Система оцінювання результатів навчання учнів у закладі освіти сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання	Частка педагогічних працівників, які застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу	49	50,5	52	53,6	58	59,8
4	Учні вважають оцінювання результатів навчання справедливим,	Частка учнів, які вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти	217	68,0	239	74,9	265	83,1

	неупередженим, об'єктивним, добросовісним	справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним							
5	У закладі освіти здійснюється аналіз результатів навчання учнів	У закладі освіти систематично проводяться відстеження результатів навчання учнів	230	72,1	246	77,1	262	82,1	
6		За результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі	195	61,1	211	66,1	233	73,0	
		Середнє значення за критерієм		66,6		71,6		77,6	
7	У закладі освіти впроваджується система формування оцінювання	Педагогічні працівники за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів, формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися	175	54,9	198	62,1	220	69,0	
8	Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання	Педагогічні працівників надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності	69	71,1	75	77,3	81	83,5	
9		Частка учнів, які відповідально ставляться до процесу навчання, оволодіння освітньою програмою	162	50,8	185	58,0	207	64,9	
		Середнє значення за критерієм		61,0		67,7		74,2	

10	Заклад освіти забезпечує самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	Педагогічні працівники в системі оцінювання результатів навчання учнів використовують прийоми самооцінювання та взаємооцінювання	60	61,9	65	67,0	70	72,2
----	--	--	----	------	----	------	----	------

Додаток И.5

Зведена відомість показників виконання вимог моніторингу навчальних досягнень учнів 5-9 класів з трудового навчання у 2021-2022 н.р.

№	Критерії оцінювання виконання вимог оцінювання результатів трудового навчання	Показники (індикатори)	Рівень виконання вимоги					
			Вхідний моніторинг		Поточний (семестровий) моніторинг		Вихідний (річний) моніторинг	
			Абс.	%	Абс.	%	Абс	%
1	Учні отримують від педагогічних працівників інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	У закладі оприлюднено критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання учнів	347	86,1	371	92,1	387	96,0
2		Частка учнів, які в закладі освіти отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання	322	79,9	351	87,1	367	91,1
		Середнє значення за критерієм		83,0		89,6		93,6
3	Система оцінювання результатів навчання учнів у закладі освіти сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання	Частка педагогічних працівників, які застосовують систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу	63	64,9	69	71,1	76	78,4
4	Учні вважають оцінювання результатів навчання справедливим,	Частка учнів, які вважають оцінювання результатів їх навчання в закладі освіти	331	82,1	351	87,1	371	92,1

	неупередженим, об'єктивним, добросовісним	справедливим, неупередженим, об'єктивним, добросовісним							
5	У закладі освіти здійснюється аналіз результатів навчання учнів	У закладі освіти систематично проводяться відстеження результатів навчання учнів	326	80,9	347	86,1	371	92,1	
6		За результатами відстеження здійснюється аналіз результатів навчання учнів, приймаються рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі	298	73,9	322	79,9	351	87,1	
		Середнє значення за критерієм		77,4		83,0		89,6	
7	У закладі освіти впроваджується система формування оцінювання	Педагогічні працівники за допомогою оцінювання відстежують особистісний поступ учнів, формують у них позитивну самооцінку, відзначають досягнення, підтримують бажання навчатися, запобігають побоюванням помилитися	282	70,0	310	76,9	330	81,9	
8	Заклад освіти сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до результатів навчання	Педагогічні працівників надають учням необхідну допомогу в навчальній діяльності	78	80,4	84	86,6	88	90,7	
9		Частка учнів, які відповідально ставляться до процесу навчання, оволодіння освітньою програмою	266	66,0	290	72,0	327	81,1	
		Середнє значення за критерієм		73,2		79,3		86,0	

10	Заклад освіти забезпечує самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів	Педагогічні працівники в системі оцінювання результатів навчання учнів використовують прийоми самооцінювання та взаємооцінювання	69	71,1	75	77,3	81	83,5
----	--	--	----	------	----	------	----	------